

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด
ผู้ติดยาเสพติดกรณีที่เป็นเด็กและเยาวชน

ธนาวัฒน์ ภัทรปิตตานนท์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2559

Legal issues related to the rehabilitation of drug cases as a juvenile

Thanawat Pattarapititanon

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws

Department of Law

Pridi Banomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University

2016

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ผู้ติดยาเสพติด กรณีที่เป็นเด็กและเยาวชน
ชื่อผู้เขียน	ธนาวัฒน์ ภัทรปิตตานนท์
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ อัจฉริยา ชูตินันท์
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2559

บทคัดย่อ

ปัจจุบันการปกป้องคุ้มครองสิทธิเด็กนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญอันเป็นเหตุผลที่ทำให้รัฐต้องกำหนดมาตรการเป็นพิเศษแก่เด็ก และเยาวชนเพื่ออนาคตที่ดีของประเทศชาติต่อไป ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นกรณีที่จะต้องปกป้องเด็ก และเยาวชนจากอันตรายภายนอก หรือภายในจิตใจของเด็ก หรือเยาวชนนั้น โดยที่มาตรการพิเศษนี้ฝ่ายนิติบัญญัติจะต้องกำหนดขึ้นมาเพื่อเด็ก หรือเยาวชน โดยเฉพาะแม้บางเรื่องจะเป็นกรณีเดียวกันกับบุคคลทั่วไป หากแต่เมื่อมีเด็ก หรือเยาวชนเข้าไปมีส่วนร่วมด้วยกรณีก็ไม่อาจใช้มาตรการอย่างเช่นบุคคลทั่วไปได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีของการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่ติดยาเสพติด ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 เมื่อมีกรณีของผู้ป่วยที่ติดยาเสพติดเป็นเด็ก หรือเยาวชน ก็จำเป็นต้องมีบทบัญญัติของกฎหมายอันเป็นพิเศษสำหรับเด็ก หรือเยาวชนนั้น โดยเริ่มตั้งแต่ต้นกระบวนการเยียวยารักษา จนกระทั่งการป้องกันมิให้มีการติดยาเสพติดซ้ำอีก

จากการศึกษาพบว่า หากกฎหมายมีการแก้ไขหลักเกณฑ์ในมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ให้เด็ก หรือเยาวชนสามารถเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดได้โดยความสมัครใจของเด็ก หรือเยาวชนผู้ติดยาเสพติด แม้จะไม่ได้เป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดในฐานความผิดที่กฎหมายกำหนดก็ตาม ย่อมจะทำให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดแก่เด็ก หรือเยาวชนนั้นส่วนการตรวจสอบว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นติดยาเสพติดจริงหรือไม่ เป็นเรื่องที่จะต้องทำการศึกษาต่อไป ซึ่งในต่างประเทศการที่ผู้ติดยาเสพติดจะสมัครใจเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพนั้นมีแบบอย่างอยู่ในศาลยาเสพติดของรัฐฟลอริดา ประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อมีการตรวจพบว่าผู้ใดเป็นผู้ที่ติดยาเสพติด หรือมีการสมัครใจเข้ารับการรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพก็จะมี การดำเนินการเพื่อให้บุคคลดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูฯ ทั้งหมด โดยกลยุทธ์ของการฟื้นฟูนั้นจะเริ่มตั้งแต่ผู้ที่กระทำความผิดเล็กน้อยซึ่งมิใช่แต่เฉพาะผู้ที่กระทำความผิดฐานเสพยาเสพติดเท่านั้น และจะมีลักษณะเป็นการให้ทางเลือกกับผู้กระทำความผิด หรือ

ผู้ที่สมัครใจเข้าร่วมว่าจะเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพหรือไม่ โดยทางเลือกนั้นจะมีการดำเนินการที่เข้มงวดหากผู้เข้ารับการฟื้นฟูสามารถผ่านกระบวนการเหล่านั้นไปได้ และในท้ายที่สุดถือได้ว่าเป็นผู้ที่ไม่ติดยาเสพติดอีกต่อไป ก็จะได้รับประโยชน์ตอบแทน อาจจะเป็นผลประโยชน์ในทางคดีความ หรือ ทางอื่นใด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของศาลนั่นเอง

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใคร่ขอเสนอแนะให้ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมหลักเกณฑ์เกี่ยวกับเงื่อนไขการรับตัวเด็ก หรือเยาวชนเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดโดยการเพิ่มบทบัญญัติที่ให้เด็ก และเยาวชนที่สมัครใจเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพดังกล่าวสามารถเข้ารับการฟื้นฟูฯ ได้ โดยมีกระบวนการตรวจ คัดเลือกผู้เข้ารับการบำบัดที่เป็นพิเศษแตกต่างจากบุคคลทั่วไป เพื่อเป็นการเพิ่มโอกาสให้แก่เด็ก หรือเยาวชนในการเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ซึ่งหากยังเพิ่มโอกาสในกรณีดังกล่าวได้มากก็ย่อมจะส่งผลดีต่อการพัฒนาประเทศต่อไป เพราะย่อมเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าเด็ก และเยาวชนนั้นเป็นอนาคตของชาติหากสามารถแก้ไขความอ่อนแอของเด็กและเยาวชนจากการติดยาเสพติดได้ ก็จะทำให้การพัฒนาประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพนั่นเอง

Thesis Title   Legal issues related to the rehabilitation of drug cases as a juvenile
 Author   Thanawat Pattarapititanon
 Thesis Advisor   Associate professor Achareeya Chutinun
 Department   Law
 Academic Year   2016

ABSTRACT

The protection of children's rights, is a key reason for the state to impose a special children. And youth for a better future of the country. This is not a case to protect children. And youth from the dangers outside Or a child's mind Or the Youth This special measure by the legislature must be set up for children. Or even some of the young especially the case with the general public. But when a child Or youth involved with the case, it may not take measures such as the general public. Especially the rehabilitation of patients with addiction. According to the Rehabilitation Act of 2545, hooked on the case of patients who are addicted to a child or youth is essential to the provision of a special law for children. Or the Youth Since the beginning of the process of healing. Until prevent the addiction again.

The study found that If the law is modified, the rules in Article 19 of the Rehabilitation Act of 2545, hooked to a child or youth to undergo rehabilitation for drug addiction by the willingness of the child. Or youth addiction. Even if the accused is not guilty of the offenses, the law requires it. Will inevitably result in the best interests of the child. Make sure that the youth or the child or young person is addicted or not. It needs to be studied further. In other countries where the drug addicts to voluntarily undergo rehabilitation are exemplary drug court in the state of Florida. United States When it is detected that any person who is addicted. Or a voluntary therapy rehabilitation will be carried out to such individuals entering into rehabilitation by the strategy of reconstruction that will start from the offense a little bit, not only those guilty of abuse. only drug And will look for an alternative to the offender. Or who voluntarily joined to undergo rehabilitation or not. The alternative would be to implement strict if he could go through the rehabilitation process are possible. And ultimately held that those who are not addicted

anymore. You can get benefits It can be a benefit in the case or the other, depending on the discretion of the court itself.

The researchers therefore suggest that modification guidelines on the conditions for receiving the child. Youth or undergo rehabilitation for drug addiction by adding a provision to children. And youth who voluntarily entered a rehabilitation such access has been restored with the review process. Selection of therapy that is different from the general public. To increase opportunities for children. Or youth to undergo rehabilitation. If the increase in such cases, it would be beneficial to developing countries. Because it is widely accepted that child. Youth is the future of the country if they can fix the vulnerability of children and young people from drug addiction. It makes developing countries to efficiently enough.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สามารถเริ่มต้นและสำเร็จลงได้ ด้วยความเมตตาของรองศาสตราจารย์ อัจฉริยา ชูตินันท์ ที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่ายังรับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ให้ข้าพเจ้า ทั้งท่านได้สอนให้ข้าพเจ้าได้เรียนรู้ถึงการสร้างสรรค์งานในทางวิชาการ ซึ่งเป็นการเปิดมุมมองใหม่ในการศึกษาในสาขาวิชานิติศาสตร์ของข้าพเจ้า รวมทั้งการตรวจสอบข้อบกพร่อง ให้ความรู้ คำแนะนำและข้อสังเกตในการเขียนงานวิจัยชิ้นนี้แก่ข้าพเจ้า จึงขอกราบขอบพระคุณท่านในความเมตตากรุณาที่มีให้แก่ข้าพเจ้าเสมอมา และรวมไปถึงท่านรองศาสตราจารย์ ดร. ปกป้อง ศรีสนิท ที่กรุณาช่วยแนะนำในการแก้ไขปรับปรุงเนื้อหาและให้ข้อสังเกตเพิ่มเติม ทำให้เนื้อหาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการนี้ ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณท่านศาสตราจารย์ ดร. ไพศิษฐ์ พิพัฒนกุล ที่กรุณาได้รับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ของข้าพเจ้า และรองศาสตราจารย์ ดร. ปกป้อง ศรีสนิท และท่านอาจารย์ ดร.กรรภิรมย์ โกมลารชุน ที่ได้ให้ความกรุณาในการรับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ของข้าพเจ้า และได้ให้ข้อชี้แนะ ข้อห่วงใย ตลอดถึงการให้แนวความคิดในแง่มุมต่างๆ อันเป็นผลให้ข้าพเจ้าได้นำกลับไปคิด ไตร่ตรองและทบทวนงานวิจัยชิ้นนี้สำเร็จด้วยดี และตลอดจนเพื่อนที่คอยช่วยเหลือสนับสนุนข้อมูลทั้งหลายให้แก่ข้าพเจ้า นายรัฐกานต์ สุขแท้ ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ลุล่วงไปด้วยดี

สุดท้ายนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณบุคคลที่สำคัญยิ่งคือ คุณพ่ออุดมศักดิ์ ภัทรปิตตานนท์ และ คุณแม่ฉันทา ร้อยศรี ที่เป็นกำลังใจและคอยสนับสนุนผู้เขียนมาโดยตลอด

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ หากจะมีคุณประโยชน์และคุณค่าแก่วงการการศึกษาในสาขาวิชานิติศาสตร์อยู่บ้าง ข้าพเจ้าขออุทิศแด่ บิดามารดา และครูบาอาจารย์ของข้าพเจ้าที่ได้กรุณาประสาทวิชาให้แก่ข้าพเจ้า แต่หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีข้อบกพร่องหรือผิดพลาดประการใด ข้าพเจ้าขอน้อมรับไว้แก่ตนแต่เพียงผู้เดียว

ธนาวัฒน์ ภัทรปิตตานนท์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	๖
กิตติกรรมประกาศ.....	๗
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 สมมติฐานของการศึกษา.....	3
1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	4
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	4
1.5 วิธีการศึกษา.....	5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
2. แนวคิดทฤษฎีการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญา และหลักเกณฑ์การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด.....	6
2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชน.....	6
2.2 แนวคิด และทฤษฎีในการดำเนินคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด.....	13
2.3 ลักษณะและประวัติความเป็นมาในการดำเนินคดีเด็กและเยาวชน ที่กระทำความผิด.....	19
2.4 การคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงาน.....	26
3. หลักเกณฑ์ และมาตรการทางกฎหมาย ในการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ที่เป็นเด็กและเยาวชนของต่างประเทศ.....	33
3.1 หลักเกณฑ์การจับกุมของเด็ก และเยาวชนในต่างประเทศ.....	33
3.2 มาตรการทางกฎหมายในการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของต่างประเทศ.....	41
3.3 แนวทางการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด โดยศาลยาเสพติด.....	45
4. วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายและแนวทางแก้ไขการฟื้นฟูสมรรถภาพ ผู้ติดยาเสพติดที่เป็นเด็กและเยาวชน.....	58
4.1 กฎหมายไทยที่เกี่ยวกับการจับเด็กและเยาวชนเพื่อเข้ารับการฟื้นฟู.....	58
4.2 วิเคราะห์ประเด็นปัญหา.....	63

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	74
5.1 บทสรุป.....	74
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	76
บรรณานุกรม.....	77
ภาคผนวก.....	81
ก. ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติฉบับที่ 108/2557 เรื่อง การปฏิบัติ ต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อเข้าสู่การ บำบัดฟื้นฟูและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู.....	82
ข. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก.....	86
ประวัติผู้เขียน.....	99

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดถือได้ว่าเป็นปัญหาสำคัญในระดับสากล ซึ่งจะเห็นได้จากกรณีที่มีอนุสัญญาระหว่างประเทศหลายฉบับที่ออกมาเพื่อปกป้อง และป้องกันปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด เช่น อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ค.ศ. 1988 (The United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances, 1988) โดยมีหลักการสำคัญเกี่ยวกับความผิดและการลงโทษผู้ที่ลักลอบค้ายาเสพติด ซึ่งจะต้องได้รับโทษฐานที่กระทำความผิดอย่างรุนแรง รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศในทางกฎหมายด้านพยานหลักฐานที่จะส่งผลให้เอาผิดผู้กระทำความผิดได้ เป็นต้น ซึ่งในการจัดการกับปัญหายาเสพติดนั้นจะต้องมีการปกป้องผู้ที่ยังไม่เคยติดยาเสพติด และหากพบผู้ติดยาเสพติดก็ต้องเยียวยาฟื้นฟูสมรรถภาพผู้นั้น อีกทั้งต้องป้องกันไม่ให้ผู้ที่เคยติดยาเสพติดนั้นกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีกโดยทั้งสามส่วนนี้จะต้องกระทำให้สอดคล้องกันไป จะกระทำเพียงอย่างใดอย่างหนึ่งมิได้จึงจะทำให้ปัญหายาเสพติดนั้นลดลง และหมดไปในที่สุด

ในกรณีของการฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ติดยาเสพติดนั้นในประเทศไทยมีพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องโดยตรงได้แก่ พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 อันถือได้ว่าเป็นกฎหมายที่ออกมาเพื่อเบี่ยงเบนคดียาเสพติดออกจากกระบวนการยุติธรรมปกติ เพื่อให้ผู้เสพยาเสพติดได้รับการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพได้อย่างมีระเบียบ ขั้นตอน และแบบแผนที่ชัดเจนแน่นอนสามารถเห็นผลได้อย่างเป็นรูปธรรมกล่าวคือสามารถเลิกเสพยาเสพติดได้เมื่อผู้เสพยาสามารถผ่านกระบวนการต่างๆ ของการฟื้นฟูไปได้ หากแต่กฎหมายดังกล่าวเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับกับทั้งบุคคลทั่วไป และเด็ก หรือเยาวชนที่เป็นผู้ติดยาเสพติด ทำให้การบังคับใช้กฎหมายกับเด็กและเยาวชนภายใต้กฎหมายดังกล่าวนี้ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เนื่องจากมาตรการของกฎหมายดังกล่าวยังไม่เป็นไปตามหลักสากลว่าด้วยสิทธิเด็ก

หลักการแรก ได้แก่ หลักประกันตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กว่าจะไม่มีเด็กคนใดถูกลิดรอนเสรีภาพโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือโดยพลการ การจับกุม กักขังหรือจำคุกเด็กจะต้อง

---

¹ บุศรา เข้มทอง. “กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดในประเทศไทย.” สืบค้น 10 มิถุนายน 2559, จาก http://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/download/article/article_20150512091654.pdf.

เป็นไปตามกฎหมายและจะใช้เป็นมาตรการสุดท้ายเท่านั้น ให้มีระยะเวลาสั้นที่สุดอย่างเหมาะสม เด็กทุกคนที่ถูกถูกลิดรอนเสรีภาพจะได้รับการปฏิบัติด้วยมนุษยธรรม ด้วยความเคารพในศักดิ์ศรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะถูกแยกต่างหากจากผู้ใหญ่ เว้นแต่จะเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุด เด็กมีสิทธิจะติดต่อกับครอบครัว เว้นแต่ในสถานการณ์พิเศษและเด็กทุกคนที่ถูกถูกลิดรอนเสรีภาพมีสิทธิจะขอความช่วยเหลือทางกฎหมาย ตลอดจนสิทธิที่จะคัดค้านความชอบด้วยกฎหมายต่อศาลหรือหน่วยงานอื่นที่เป็นอิสระและเป็นกลางซึ่งจะได้รับคำวินิจฉัยโดยพลัน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการยุติธรรมที่จะต้องปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนภายในรัฐภาคี

หลักการที่สอง คือ แนวคิดการรับรองสิทธิเด็กในกระบวนการยุติธรรมตามมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติ โดยเด็กนั้นได้รับประกันตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ว่าในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม สิทธิขั้นมูลฐานนั้นต้องได้รับการคุ้มครอง เช่น สิทธิได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะได้รับการพิสูจน์ว่ามีความผิด สิทธิต่อสู้คดี สิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำ และจะไม่ถูกบังคับให้สารภาพผิด เป็นต้น ซึ่งสิทธิเหล่านี้ถูกบัญญัติรับรองอยู่ในกฎหมายที่เกี่ยวข้องเด็กของรัฐภาคีโดยประเทศไทยได้มีการตรากฎหมายที่มีชื่อว่า “พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546” ซึ่งก็ได้บัญญัติรับรองสิทธิของเด็กไว้หลายประการ

หลักการที่สาม คือ แนวคิดตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ว่ายอมรับสิทธิเด็กทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญา ที่จะได้รับการปฏิบัติในลักษณะสอดคล้องกับการส่งเสริมในศักดิ์ศรีและคุณค่าของเด็กและในลักษณะที่ต้องคำนึงถึงอายุเด็กและส่งเสริมการกลับเข้ามาสู่สังคมกลับมาใช้ชีวิตได้อย่างปรกติสุขซึ่งเป็นหลักการที่สำคัญอย่างยิ่ง จึงเป็นจุดกำเนิดมาตรการต่างๆ ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

จากหลักการที่กล่าวมานั้น จะเห็นได้ว่าปัจจุบันการปกป้องคุ้มครองสิทธิเด็กนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญ อันเป็นเหตุผลที่ทำให้รัฐต้องกำหนดมาตรการเป็นพิเศษแก่เด็ก และเยาวชนเพื่ออนาคตที่ดีของประเทศชาติต่อไป ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นกรณีที่จะต้องปกป้องเด็ก และเยาวชนจากภัยอันตรายภายนอก หรือภายในจิตใจของเด็ก หรือเยาวชนนั้น โดยที่มาตรการพิเศษนี้ฝ่ายนิติบัญญัติจะต้องกำหนดขึ้นมาเพื่อเด็ก หรือเยาวชน โดยเฉพาะแม้บางเรื่องจะเป็นกรณีเดียวกันกับบุคคลทั่วไป หากแต่เมื่อมีเด็ก หรือเยาวชนเข้าไปมีส่วนร่วมด้วยกรณีก็ไม่อาจใช้มาตรการอย่างเช่นบุคคลทั่วไปได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีของการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยที่ติดยาเสพติด ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 เมื่อมีกรณีของผู้ป่วยที่ติดยาเสพติดเป็นเด็ก หรือเยาวชนก็จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมียุติบัญญัติของกฎหมายอันเป็นพิเศษสำหรับเด็ก หรือเยาวชนนั้น โดยเริ่มตั้งแต่ต้นกระบวนการเยียวยารักษา จนกระทั่งการป้องกันมิให้มีการติดยาเสพติดซ้ำอีก ซึ่งตามพระราชบัญญัติดังกล่าวนี้ ได้มีข้อกำหนดอันเป็นเงื่อนไขของการเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพอยู่ที่

มาตรา 19 วรรคแรก กำหนดไว้ว่า “ผู้ใดต้องหาว่ากระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด เสพและมีไว้ในครอบครอง เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือเสพและจำหน่ายยาเสพติด ตามลักษณะ ชนิด ประเภท และปริมาณที่กำหนดในกฎกระทรวง ถ้าไม่ปรากฏว่าต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นซึ่งเป็นการผิดที่มีโทษจำคุกหรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล ให้พนักงานสอบสวนนำตัวผู้ต้องหาไปศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหานั้นมาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน เพื่อให้ศาลพิจารณามีคำสั่งให้ส่งตัวผู้ต้องหาไปตรวจพิสูจน์การเสพหรือการติดยาเสพติด เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นที่เกิดจากตัวผู้ต้องหานั่นเอง หรือจากพฤติการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปซึ่งทำให้ไม่อาจนำตัวผู้ต้องหาไปศาลภายในกำหนดเวลาดังกล่าวได้” ในเงื่อนไขของมาตราดังกล่าวอาจสรุปประเด็นปัญหาได้ดังต่อไปนี้

ประเด็นปัญหาประการแรก คือ ปัญหาเกี่ยวกับผู้ที่เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจะต้องเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดเท่านั้น เนื่องจากพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 มาตรา 19 วรรคแรกได้กำหนดไว้ว่า “ผู้ใดต้องหาว่ากระทำความผิดฐาน...” ทำให้ผู้ที่เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูตามพระราชบัญญัตินี้จะต้องเป็นบุคคลที่ถูกจับกุมแล้วเท่านั้น

ประการที่สอง คือ ปัญหาเกี่ยวกับเงื่อนไขของกฎหมาย ที่ต้องไม่ปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นซึ่งเป็นการผิดที่มีโทษจำคุกหรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษา ทำให้เป็นการตัดโอกาสเด็กหรือเยาวชนในการเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพเพื่อให้สามารถกลับเข้ามาอยู่ร่วมกับคนในสังคมได้อย่างสงบสุข

ดังนั้นจากที่กล่าวมาจึงจำเป็นต้องศึกษาประเด็นปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดที่เป็นเด็ก และเยาวชนเพื่อหาแนวทางที่เหมาะสม และมีประสิทธิภาพในการแก้ไขต่อไป

1.2 สมมุติฐานของการศึกษา

ในการปกป้องและคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนนั้น ภาครัฐย่อมมีส่วนสำคัญในการกำหนดกฎเกณฑ์ ระเบียบ มาตรการ รวมทั้งบทบัญญัติของกฎหมายเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่เด็กหรือเยาวชนมากที่สุด โดยเฉพาะในส่วนของมาตรการในการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดที่เป็นเด็ก หรือเยาวชนนั้นจะต้องเป็นมาตรการที่ถูกกำหนดขึ้นเป็นพิเศษเฉพาะ ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดระเบียบ ขั้นตอน หรือวิธีการต่างๆ ในการดำเนินกระบวนการเพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพฯ ซึ่งจากประเด็นปัญหาที่กล่าวมานั้นตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ในส่วนของเงื่อนไขการเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพฯ จำเป็นจะต้องแก้ไขให้มีระบบสมัครใจ

สำหรับเด็ก หรือเยาวชนที่ไม่ได้ถูกจับ หรือถูกจับแต่ไม่ได้เป็นฐานความผิดตามที่กฎหมายกำหนดไว้ เนื่องจากเป้าหมายของการลงโทษเด็ก และเยาวชนนั้นก็เพื่อให้พวกเขาสามารถกลับไปใช้ชีวิตร่วมกับคนในสังคมได้อย่างปรกติสุข จึงจำเป็นจะต้องแก้ไขปัญหาก็อาจเป็นต้นเหตุให้เด็ก หรือเยาวชนนั้นไปก่อความผิดอื่นอีกเสียก่อน การที่กฎหมายกำหนดเปิดโอกาสให้กว้างขึ้นในการเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพฯ ทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่เด็ก และเยาวชน ประการต่อมาในกรณีเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรคในการเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูที่เกี่ยวกับความผิดที่มีโทษจำคุกนั้น เมื่อพิจารณาแล้วเห็นได้ว่าการกระทำความผิดของเด็ก และเยาวชนนั้นแม้จะเป็นความผิดที่มีโทษจำคุก แต่การลงโทษจำคุกเด็ก และเยาวชนที่สถานพินิจนั้นก็ไม้อาจทำให้เด็ก หรือเยาวชนที่ติดยาเสพติดพ้นจากสถานะติดยาได้ ดังนั้นเมื่อเป้าหมายของการจำคุกเด็ก และเยาวชนก็เพื่ออบรมให้พวกเขาสามารถกลับเข้าสู่สังคมได้ จึงจำเป็นต้องยกเว้นบทบัญญัติดังกล่าวเพื่อให้เด็ก และเยาวชนนั้นสามารถเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพได้ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของเด็ก และเยาวชนเป็นสำคัญ

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์ แนวคิด ทฤษฎี ความเป็นมา ความมุ่งหมายของบทบัญญัติกฎหมายในการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดที่เป็นเด็กหรือเยาวชน
2. เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์ และมาตรการทางกฎหมายในการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดที่เป็นเด็ก และเยาวชนของต่างประเทศ
3. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายและแนวทางแก้ไขการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดที่เป็นเด็กและเยาวชน
4. เพื่อศึกษาและเสนอแนะมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมและเป็นธรรมในการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดที่เป็นเด็กหรือเยาวชน

1.4 ขอบเขตการศึกษา

ศึกษาถึงหลักเกณฑ์การคุ้มครองสิทธิเด็ก และเยาวชน และการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดที่เป็นเด็ก และเยาวชน ภายใต้พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 โดยเฉพาะมาตรา 19 ที่เป็นบทบัญญัติกำหนดเงื่อนไขในการเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดทั้งในกรณีที่เป็นบุคคลทั่วไป และกรณีที่ผู้ติดยาเสพติดเป็นเด็ก หรือเยาวชน โดยศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี รวมทั้งประวัติความเป็นมาของการคุ้มครองสิทธิเด็ก และเยาวชน ทั้งนี้ได้เทียบเคียง

กับหลักกฎหมายในอนุสัญญาระหว่างประเทศ และตัวบทกฎหมายของต่างประเทศ เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวต่อไป

1.5 วิธีการศึกษา

เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ศึกษาวิจัยข้อมูลจากตำรา เอกสารบทความทั้งภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ คำพิพากษาต่างๆ ตลอดจนเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และวิธีสัมภาษณ์เชิงลึกกับบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการ เพื่อทำการประมวลวิเคราะห์แล้วจะได้สรุปและเสนอแนะต่อไปมาตรการทางกฎหมายที่นำมาใช้ในการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดที่เป็นเด็ก และเยาวชน

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบถึงแนวคิดทฤษฎีการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญาและหลักเกณฑ์การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด
2. เพื่อทราบถึงปัญหาในการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดที่เป็นเด็กหรือเยาวชน
3. เพื่อทราบถึงมาตรการทางกฎหมายที่นำมาใช้กับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดที่เป็นเด็กหรือเยาวชน
4. เพื่อทราบถึงมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมและเป็นธรรมเนียมในการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดที่เป็นเด็กหรือเยาวชน

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญา และหลักเกณฑ์การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

ในการศึกษาเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญานั้น จำเป็นที่จะต้องมีความรู้เกี่ยวกับแนวคิดในการคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดตามหลักสากล ทฤษฎีเกี่ยวกับสาเหตุการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน และแนวคิดในการดำเนินคดีดังกล่าว รวมทั้งการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงาน ซึ่งอธิบายได้ดังต่อไปนี้

2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชน

เมื่อกล่าวถึงการปกครอง และการคุ้มครองเด็กในสมัยก่อนนั้นจะเห็นได้ว่ากรณีดังกล่าวได้รับการรับรอง และคุ้มครองโดยผลของกฎหมาย ซึ่งจะเห็นได้จากในสมัยโรมันมีหลักกฎหมายที่เรียกว่า “Patria Potestas” หมายความว่า อำนาจในฐานะบิดา ซึ่งเป็นอำนาจของหัวหน้าครอบครัวในการดูแลบุตร ภรรยา ตลอดจนผู้สืบสกุลของตน และรวมถึงอำนาจเหนือชีวิตของบุคคลเหล่านั้นด้วย ซึ่งต่อมาในศตวรรษที่ 19 แนวความคิดดังกล่าวก็ได้เปลี่ยนแปลงไปโดยมีจุดเริ่มต้นจากกฎหมายเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็ก และกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาภาคบังคับทำให้ฐานะของเด็กในทางกฎหมายได้รับการยอมรับมากขึ้น หลังจากนั้นแนวความคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็กก็ได้ถูกพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ¹ ซึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

2.1.1 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Right of the Child 1989)²

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Right of the Child 1989) ฉบับนี้เป็นอนุสัญญาที่นำหลักการคุ้มครองเด็กที่กระจัดกระจายอยู่ในลักษณะของปฏิญญาอันเป็นตราสารระหว่างประเทศซึ่งไม่มีสภาพบังคับทำให้ไม่มีประสิทธิภาพในการดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตาม

¹ จาก กลไกระหว่างประเทศเพื่อการปฏิบัติตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) (น. 6-7), โดย อิงอร จินตนาเลิศ, 2549, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

² จาก มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลในการเปิดเผยข้อมูลของผู้ต้องหาซึ่งเป็นผู้เสียหายและเยาวชนในชั้นจับกุมและชั้นสอบสวน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) (น. 34-37), โดย ยอดบุตร ก้อนแก้ว, 2556, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

เจตนารมณ์ที่จะคุ้มครองเด็ก โดยอนุสัญญาดังกล่าวได้รวบรวมหลักการทั้งหลายที่เกี่ยวกับเด็กให้มาอยู่ในลักษณะของกฎหมาย และกำหนดวิธีการเกี่ยวกับการคุ้มครองให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน โดยอนุสัญญานี้ได้สร้างกลไกทางกฎหมายขึ้นมาเพื่อให้มีการปฏิบัติตามพันธกรณีอย่างจริงจัง ซึ่งมีกลไกทางกฎหมายและวิธีการที่จะให้มีผลบังคับมากกว่าสนธิสัญญานับอื่นๆ

มาตรการทางกฎหมายของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก คือ การที่รัฐภาคีในอนุสัญญาดังกล่าวตกลงที่จะใช้มาตรการทางนิติบัญญัติ และมาตรการทางบริหารที่เหมาะสมตามแต่ทรัพยากรที่รัฐภาคีพึงมี ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามเป้าหมายเพื่อการปกป้องและคุ้มครองเด็กภายใต้อนุสัญญานับนี้ โดยจะต้องอยู่ในกรอบของความร่วมมือระหว่างประเทศเกี่ยวกับมาตรฐานการปฏิบัติต่อเด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ซึ่งทั้ง 2 มาตรการดังกล่าวสามารถอธิบายได้ดังนี้

ประการแรกมาตรการด้านนิติบัญญัติในการตรากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กไม่ว่ากรณีใดๆ รัฐภาคีต้องคำนึงถึงหลักการที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กได้กล่าวถึงหลักผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงเป็นลำดับแรก (The best interests of the Child shall be a primary consideration) กล่าวคือ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำโดยสถาบันสังคมสงเคราะห์ของรัฐ หรือเอกชน ศาลยุติธรรม หน่วยงานฝ่ายบริหาร หรือองค์กรนิติบัญญัติจะต้องคำนึงถึงประโยชน์ของเด็กเป็นลำดับแรก และจะต้องมีการคุ้มครองดูแลเด็กเท่าที่จำเป็นสำหรับความเป็นอยู่ที่ดีของเด็ก รัฐภาคีสามารถดำเนินมาตรการทางนิติบัญญัติ และทางบริหารที่เหมาะสมได้เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์นั้น ทั้งนี้จะต้องมีการควบคุมตรวจสอบการดำเนินการตามมาตรการที่รัฐกำหนดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านความปลอดภัยเกี่ยวกับสุขภาพ³

2. หลักการไม่เลือกปฏิบัติ (Non-discrimination) โดยรัฐภาคีจะต้องเคารพ และประกันสิทธิตามที่กำหนดไว้ในอนุสัญญานี้แก่เด็กแต่ละคนซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของตน และปราศจากการเลือกปฏิบัติไม่ว่าประเภทใดๆ โดยไม่คำนึงถึง เชื้อชาติ สีผิว ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือทางอื่น ต้นกำเนิดทางชาติ ชาติพันธุ์ หรือสังคม ทรัพย์สิน ความทุพพลภาพ การเกิดหรือสถานะอื่นๆ ของเด็ก หรือบิดามารดา หรือผู้ปกครองตามกฎหมาย และจะต้องดำเนินการที่เหมาะสมเพื่อที่จะประกันว่าเด็กได้รับการคุ้มครองจากการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม และการลงโทษทุกรูปแบบ⁴

³ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 ข้อที่ 3.

⁴ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 ข้อที่ 2.

การเลือกปฏิบัติ (Discrimination) หมายถึง การกระทำหรืองดเว้นกระทำการใดๆ ที่มีลักษณะของการกีดกัน การแบ่งแยก การหน่วงเหนี่ยว หรือการจำกัดซึ่งสิทธิแก่บุคคลใด อันมีผลทำให้บุคคลนั้นไม่ได้รับโอกาสแห่งความเท่าเทียมกันอย่างที่บุคคลนั้นพึงจะได้รับ และในการตีความความหมายของการคำว่า การเลือกปฏิบัติ ตามปฎิญญาสากลฯ ควรจะต้องตีความตามความมุ่งหมายที่ต้องการให้มีการเคารพต่อมนุษย์อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน ดังนั้น การเลือกปฏิบัติ ควรมีความหมายว่าที่ครอบคลุมในประเด็นการปฏิบัติที่แตกต่างกัน การกีดกัน การหน่วงเหนี่ยว หรือการลำเอียงและมือคด ซึ่งมีพื้นฐานมาจากเรื่อง เพศ ศิว เชื้อชาติ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง หรือความคิดเห็นอื่นๆ สัญชาติ หรือ ที่มาในสังคม ความยากดมีจน สถานะของแหล่งกำเนิด หรือ สถานะอื่นๆ ซึ่งการกระทำดังกล่าว มีผลกระทบต่อหรือสร้างความเสื่อมเสียหลักแห่งความเสมอภาคของบุคคล

ที่สำคัญจะเห็นได้ว่า ความหมายของการเลือกปฏิบัติ (Discrimination) มิได้เป็นคำที่มีความหมายที่ไม่ดี คำว่าการเลือกปฏิบัติควรจะมี ความหมายอยู่ 2 ประการ คือ ประการแรก มนุษย์ทุกคนต่างมีเจตจำนงเสรี (Freewill) ที่จะกระทำอะไรก็ได้ที่ตนอยากกระทำภายใต้กฎหมาย หรือ สามารถเลือกที่จะกระทำได้ถ้ามีเหตุผลที่เหมาะสม เช่น การเลือกปฏิบัติต่อบุคคลที่ไม่ให้ได้รับใบอนุญาตขับขี่ หรือ การเรียกเก็บภาษีตามฐานรายได้ที่แตกต่าง เป็นต้น เพราะในการเลือกปฏิบัติในแต่ละกรณีดังกล่าวมันมีคำตอบในตัวของมันเองว่าเพราะอะไรถึงได้เลือกที่จะกระทำต่อบุคคลเหล่านั้น กรณีเช่นนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นมิติด้านบวก (Positive Dimension)

ในทางตรงกันข้าม ความหมายของการเลือกปฏิบัติ ที่เป็นเรื่องที่น่ารังเกียจ และไม่ควรให้เกิดขึ้นในสังคม คือ การเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม หรือ เหตุผลที่ตัดสินใจเลือกปฏิบัติไม่ได้เกี่ยวข้องกับสาระสำคัญเลย ซึ่งการเลือกปฏิบัติดังกล่าวเรียกได้ว่าเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม Unjustifiable Discrimination ซึ่งในแง่นี้ก็คือมิติด้านลบ (Negative Dimension) ของคำว่าการเลือกปฏิบัตินั่นเอง โดยที่หลักการสำคัญของการเลือกปฏิบัติที่เป็นธรรม และไม่เป็นธรรมนั้นอาจสรุปได้ว่า “สิ่งซึ่งมีสาระสำคัญอย่างเดียวกันต้องปฏิบัติอย่างเดียวกัน ส่วนสิ่งที่มีสาระสำคัญแตกต่างกันต้องปฏิบัติให้แตกต่างกัน” จึงจะเรียกได้ว่า เลือกปฏิบัติอย่างเป็นธรรม

3. การดำเนินมาตรการต้องสอดคล้องกับอนุสัญญา ซึ่งจะต้องดำเนินการ ทั้งด้านนิติบัญญัติ บริหาร และด้านอื่นๆ เพื่อการปฏิบัติเป็นไปตามสิทธิที่อนุสัญญานี้ได้ให้การยอมรับ⁶

⁵ กิตติบดี ใหญ่พูน. “สิทธิมนุษยชน : รวบรวมความหมายของการเลือกปฏิบัติ.” สืบค้น 10 มิถุนายน 2559, จาก http://kittibodee.blogspot.com/2009/02/blog-post_1879.html.

⁶ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 ข้อที่ 4.

ซึ่งในการออกกฎหมายภายในที่มีบทลงโทษกับเด็กจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสม และความสอดคล้องกับอนุสัญญานี้

4. รัฐภาคีจะต้องส่งเสริมให้มีการตรากฎหมายกำหนดกระบวนการวิธีพิจารณา จัดตั้งหน่วยงานและสถาบันซึ่งจะให้เฉพาะกับเด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับการกำหนดอายุขั้นต่ำ ซึ่งเด็กที่มีอายุต่ำกว่าเกณฑ์จะถูกถือว่าไม่มีความสามารถที่จะฝ่าฝืนกฎหมายได้ และให้กำหนดมาตรการที่เหมาะสมที่จะใช้กับเด็กและเยาวชน โดยไม่ต้องอาศัยกระบวนการทางตุลาการ ทั้งนี้มีเงื่อนไขว่าจะต้องมีการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างเต็มที่⁷

ประการที่สองมาตรการด้านการบริหารเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำความผิดโดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารในชั้นก่อนนำคดีขึ้นสู่ศาลนั้น อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กได้กำหนดให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารต้องปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำความผิดตามหลักการดังต่อไปนี้

1. หลักการกฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง (Nulla crimen, nulla poena sine lege: ไม่มี ความผิด ไม่มีโทษ ถ้าไม่มีกฎหมายกำหนด) กล่าวคือรัฐภาคีจะต้องประกันว่าจะไม่มีเด็กคนใด ถูกกล่าวหา ตั้งข้อหา หรือต้องหาว่าฝ่าฝืนกฎหมายอาญา โดยเหตุแห่งการกระทำหรืองดเว้นการ กระทำซึ่งไม่ต้องห้ามตามกฎหมายภายในหรือกฎหมายระหว่างประเทศในขณะที่การกระทำหรือ การงดเว้นการกระทำนั้นเกิดขึ้น⁸

โดยหลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลังนี้เมื่อศึกษาไปแล้วพบว่าสามารถย้อนกลับไปได้ถึง ยุคโรมันในสมัยของจักรพรรดิจัสติเนียน โดยในแรกเริ่มของการถือกำเนิดของหลักกฎหมายนี้มีได้ มีวัตถุประสงค์ที่มุ่งต่อต้านกฎหมายย้อนหลัง โดยตรงเป็นเพียงการต่อต้านการใช้อำนาจดุลยพินิจ ของผู้ปกครองในการกำหนดความผิดและโทษที่เกินไปจากบทบัญญัติของกฎหมายเท่านั้น ไม่ได้ เรียกร้องไปถึงการต้องมีบทบัญญัติอยู่ในขณะที่ความผิดได้กระทำลง⁹ หากแต่ในปัจจุบันหลัก กฎหมายดังกล่าวก็ได้รับการพัฒนามากขึ้นจนถือได้ว่าเป็นหลักกฎหมายทั่วไปที่สำคัญประการหนึ่ง ที่ใช้เพื่อปกป้องและคุ้มครองสิทธิของมนุษย์จากการใช้อำนาจของรัฐ

2. หลักการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ (Presumption of innocence) โดยถือว่าเป็น หลักการพื้นฐานที่รัฐภาคีจะต้องรับรองและคุ้มครองให้ตามกฎหมาย ซึ่งเด็กทุกคนที่ถูกกล่าวหา หรือตั้งข้อหาว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญาอย่างน้อยที่สุดจะต้องได้รับการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์จนกว่า

⁷ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 ข้อที่ 40.

⁸ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 ข้อที่ 40.

⁹ จาก *ปัญหากฎหมายย้อนหลัง* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) (น. 14-15), โดย ณัฐพงษ์ บุปผเวส, 2553, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

จะได้รับการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมาย¹⁰ ในกรณีที่เป็นการกระทำความผิดทางอาญาจะต้องพิสูจน์จนสิ้นข้อสงสัย (Beyond a Reasonable Doubt) ว่าเด็กได้กระทำความผิดจริง ข้อสันนิษฐานว่าผู้ถูกกล่าวหาไม่มีความผิดนี้ หมายถึงหลักทั่วไปของการดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาความทางอาญาต้องมีข้อสันนิษฐานว่าจำเลยทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิด¹¹ เป็นหลักที่มุ่งคุ้มครองผู้บริสุทธิ์เพราะการลงโทษบุคคลใดจะต้องปรากฏหลักฐานที่ปราศจากข้อสงสัยว่าผู้นั้นกระทำความผิด ทั้งนี้หลักการดังกล่าวมาจากพื้นฐานของข้อเท็จจริงที่ว่า บุคคลส่วนใหญ่นั้นไม่ใช่ผู้กระทำความผิดอาญา¹² ซึ่งข้อสันนิษฐานนี้เป็นสิ่งที่รัฐให้แก่ประชาชนที่อยู่ในรัฐของตน และไม่จำเป็นต้องมีพยานหลักฐานอย่างใดๆ เพื่อเป็นเงื่อนไขให้ได้รับการสันนิษฐานดังกล่าว

3. หลักการคุ้มครองการปฏิบัติต่อเด็กโดยมิชอบ กล่าวคือรัฐภาคีจะต้องให้การรับรองว่าจะไม่มีเด็กคนใดได้รับการทรมาน หรือถูกปฏิบัติ หรือลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือต่ำช้า จะไม่มีการลงโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิตที่ไม่มีโอกาสจะได้รับการปล่อยตัวสำหรับความผิดที่กระทำโดยบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี และจะต้องไม่มีเด็กคนใดถูกลิดรอนเสรีภาพโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือโดยพลการ การจับกุมกักขังหรือจำคุกเด็กจะต้องเป็นไปตามกฎหมาย และจะใช้เป็นมาตรการขั้นสุดท้ายเท่านั้น และให้มีระยะเวลาที่สั้นที่สุดอย่างเหมาะสม ในกรณีที่เด็กถูกลิดรอนสิทธิเสรีภาพจะต้องได้รับการปฏิบัติด้วยมนุษยธรรม และด้วยความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และในลักษณะที่คำนึงถึงความต้องการของบุคคลในวัยนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่ถูกลิดรอนเสรีภาพต้องถูกแยกออกจากผู้ใหญ่ เว้นแต่จะพิจารณาแล้วเห็นว่าจะเป็นการประโยชน์สูงสุดต่อเด็กที่จะไม่มีการแยกออกเช่นนั้น และเด็กมีสิทธิที่จะคงการติดต่อกับครอบครัวทางหนังสือตอบโต้และการเยี่ยมได้ เว้นแต่ในสถานการณ์พิเศษ¹³

ด้วยหลักการภายใต้อนุสัญญาดังกล่าวได้กำหนดกลไกภายในรัฐที่จะจัดให้มีมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสม เพื่อดำเนินการให้สอดคล้องกับอนุสัญญาไม่ว่าจะโดยวิธีการแก้ไขกฎหมายหรือปรับปรุงกฎหมายภายใน และการดำเนินการตามอนุสัญญาดังกล่าวถือว่าประสิทธิภาพมาก

¹⁰ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 ข้อที่ 4.

¹¹ จาก *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับอ้างอิง* (น. 351), โดย สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, 2550, กรุงเทพฯ: วิญญูชน

¹² จาก *ข้อจำกัดการค้นหาความจริงของทนายจำเลยในคดีอาญา* (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต) (น. 17), โดย ไมตรี วงศ์จรศิลป์, 2535, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹³ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 ข้อที่ 37.

ในการคุ้มครองสิทธิเด็กเนื่องจากการกำหนดให้รัฐภาคีต้องมีกฎหมายภายในเพื่อป้องกันการละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพของเด็กและเยาวชนในรัฐของตน

2.1.2 กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน ค.ศ. 1985 (กฎแห่งกรุงปักกิ่ง) (United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justices: The Beijing Rules)¹⁴

กฎนี้ได้ปรับปรุงให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายและเจตนารมณ์ของระบบคดีเด็กและเยาวชนในทุกส่วนของโลก หรืออีกนัยหนึ่งเป็นระบบที่อยู่ท่ามกลางความหลากหลายของสภาพแวดล้อมและโครงสร้างทางกฎหมาย กฎนี้ได้จัดทำสิ่งซึ่งยอมรับกันจนเป็นหลักปฏิบัติทั่วไปในการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน คือเป็นเงื่อนไขขั้นต่ำที่สหประชาชาติยอมรับโดยไม่ว่าจะอยู่ภายใต้ระบบการปกครองใด ก็ต้องมีการดำเนินการที่เหมาะสมสำหรับการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน

โดยกฎแห่งกรุงปักกิ่งได้กำหนดให้ประเทศสมาชิกควรหาทางส่งเสริมความเป็นอยู่ของเด็กและเยาวชน พร้อมทั้งครอบครัวของพวกเขา โดยที่ในขณะเดียวกันจะต้องมีจุดมุ่งหมายเพื่อคุ้มครองเด็กและเยาวชนเหล่านั้นควบคู่ไปกับการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ซึ่งนอกจากได้รับประโยชน์ในด้านต่างๆ แล้ว ยังเป็นการป้องกันการก่ออาชญากรรม และการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนอีกด้วย

2.1.3 แนวทางขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำความผิดของเยาวชนแนวทางริยาด์¹⁵ (United Nations Guidelines for The Prevention of Juveniles Delinquency: The Riyadh Guidelines)

แนวทางขององค์การสหประชาชาติฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เยาวชนมีบทบาทและส่วนร่วมในสังคมไม่เป็นเพียงส่วนประกอบหรือสิ่งที่ถูกสังคมควบคุมโดยจะมีลักษณะของการตีความไปในทางที่สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และหลักเกณฑ์ที่เป็นจารีตประเพณีระหว่างประเทศอื่นอันเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์และสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน ซึ่งแนวทางดังกล่าวได้กำหนดให้รัฐภาคีควรตราและบังคับใช้กฎหมาย รวมทั้งกำหนดวิธีการต่างๆ เพื่อส่งเสริมคุ้มครองสิทธิและสวัสดิภาพของเยาวชนทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องไม่มีเยาวชนคนใด

¹⁴ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. “กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน.” สืบค้น 19 สิงหาคม 2558, จาก URL: <http://www2.djop.moj.go.th/law/2012-06-30-16-03-00>.

¹⁵ จาก มาตรฐานขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (น. 188-196), โดย กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, ชาติ ชัยเดชสุริยะ, และณัฐวสา นัทรไพฑูรย์, ม.ป.ป., กรุงเทพฯ: วิญญูชน

ถูกลงโทษในทางรุนแรง หรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเขาวชมนั้น ไม่ว่าจะเป็นการลงโทษ ภายในบ้าน สถานศึกษา หรือสถานที่อื่นใดก็ตาม

นอกจากนี้ยังได้กำหนดการป้องกันปัญหาเกี่ยวกับการประท้วงรอตราบาปที่อาจเกิดขึ้น แก่เขาวชช และปัญหาที่เขาวชชอาจตกเป็นเหยื่อ หรือมีประวัติอาชญากรรมโดยไม่สมควร และยังมี การกำหนดหลักเกณฑ์ที่สำคัญว่า หากมีการกระทำใดที่กระทำโดยผู้ใหญ่แล้วไม่เป็นความผิดทาง อาญาและไม่ต้องรับโทษ การกระทำเดียวกันนั้นที่กระทำโดยเขาวชชก็จะต้องไม่เป็นความผิดอาญา และไม่ต้องรับโทษด้วยเช่นกัน รวมทั้งเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายและเจ้าหน้าที่ อื่นๆ ที่เกี่ยวกับเขาวชชจะต้องได้รับการฝึกฝนอบรมให้มีความเข้าใจต่อความต้องการพิเศษของ เขาวชช และมีความคุ้นเคยกับการใช้โครงการ และวิธีการอื่นๆ ก่อนขั้นตอนการนำเขาวชชไปสู่ กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งควรเป็นหนทางสุดท้าย รวมทั้งต้องมีบทบัญญัติของกฎหมาย และการปฏิบัติที่เข้มงวดและจริงจังในการคุ้มครองเด็กและเขาวชชเพื่อให้ห่างไกลจากยาเสพติด และไม่ไปข้องแวะกับการจำหน่ายยาเสพติด

2.1.4 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 (International Convention on Civil and Political Right 1966)

เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็กและเขาวชชซึ่งตกเป็นผู้ต้องหาเมื่อสหประชาชาติมีมติ รับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน อิทธิพลของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนก็ขยาย มากขึ้นจนเป็นที่ยอมรับในระดับสากล และเป็นที่อ้างอิงถึงเมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ในประเทศทั้งหลายทั่วโลก โดยหลักการขั้นพื้นฐานที่ประกาศไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิ มนุษยชนนั้นปรากฏในคำปรารภซึ่งเริ่มด้วยข้อความที่เน้นการยอมรับศักดิ์ศรีประจำตัวและสิทธิ ที่เท่าเทียมกัน และไม่อาจโอนให้กันได้ โดยสามารถจำแนกสิทธิตามหลักสิทธิมนุษยชนดังกล่าวได้ ประเภท 2 ได้แก่ สิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ซึ่งรวมถึงสิทธิในชีวิต เสรีภาพและความ มั่นคงของบุคคล อิสรภาพจากความเป็นทาสและการถูกทรมาน ความเสมอภาคในทางกฎหมาย การคุ้มครองเมื่อถูกจับ กักขัง หรือเนรเทศ สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม การมี ส่วนร่วมทางการเมือง สิทธิในการสมรสและการตั้งครอบครัว เสรีภาพขั้นพื้นฐานในทางความคิด มโนธรรม และศาสนา การแสดง ความคิดเห็น และการแสดงออก เสรีภาพในการชุมนุม และ เข้าร่วมสมาคมอย่างสันติ สิทธิในการมี ส่วนในรัฐบาลของประเทศตนโดยทางตรงหรือ โดยการ ส่งผู้แทนที่ได้รับการเลือกตั้งอย่างเสรี และสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งครอบคลุม ถึงสิทธิในการทำงานการได้รับค่าตอบแทน เท่ากันสำหรับงานที่เท่ากัน สิทธิในการก่อตั้งและ เข้าร่วมสหภาพแรงงาน สิทธิในมาตรฐานการครองชีพที่เหมาะสม สิทธิในการศึกษา และสิทธิใน การเข้าร่วมใช้ชีวิตทางวัฒนธรรมอย่างเสรีต่อมาจึงได้มีการนำเจตนาดังกล่าวมาขยายและตีความ

เพิ่มขึ้นจนกลายมาเป็นกติการะหว่างประเทศที่มีผลบังคับทางกฎหมาย โดยแบ่งเป็นกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง กับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม¹⁶

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมืองได้วางหลักการเกี่ยวกับสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของเด็กและเยาวชนที่กระทำคามผิดไว้โดยให้ความสำคัญกับการแยกผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนออกจากผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่โดยนัยของข้อบทที่ 10 แห่งกติการะหว่างประเทศดังกล่าวที่กำหนดให้รัฐต้องปฏิบัติต่อบุคคลทั้งหลายที่ถูกรอนสิทธิเสรีภาพอย่างมีมนุษยธรรม และได้รับการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยพึงแยกผู้ต้องหาวุ่กระทำคามผิดที่เป็นเยาวชนออกจากผู้ใหญ่และให้นำตัวขึ้นพิจารณาพิพากษาคดีให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้¹⁷ ทั้งนี้วิธีพิจารณาความให้เป็นไปโดยคำนึงถึงอายุและความประสงค์จะส่งเสริมการแก้ไขความประพฤติของเด็กหรือเยาวชนนั้น

2.2 แนวคิด และทฤษฎีในการดำเนินคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำคามผิด

เนื่องจากการเกิดอาชญากรรมอาจมีที่มาจากสาเหตุหลายประการด้วยกัน โดยนักอาชญาวิทยาได้แบ่งสาเหตุออกเป็นหลายประการซึ่งแนวความคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำคามผิดนั้นก็มีกรณีดังต่อไปนี้

2.2.1 ทฤษฎีว่าด้วยการคบหาสมาคมที่แตกต่างกัน (Theory of differential association)

ทฤษฎีดังกล่าวได้ให้ข้อคิดเห็นในประเด็นสำคัญที่ว่า “พฤติกรรมของอาชญากรเรียนรู้กันได้โดยการติดต่อกันอย่างใกล้ชิดภายในกลุ่ม และความประพฤติที่สื่อแสดงออกมาในลักษณะที่จะเป็นอาชญากรนั้นขึ้นอยู่กับความแตกต่างในช่วงระยะเวลาและความสม่ำเสมอในการติดต่อหรือความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน” จากข้อคิดเห็นดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่าพฤติกรรมของอาชญากรสามารถถ่ายทอดจากบุคคลหนึ่งไปสู่บุคคลอื่นๆ ได้ โดยขบวนการดังต่อไปนี้

(1) พฤติกรรมของอาชญากรสามารถเรียนรู้กันได้ โดยพฤติกรรมนั้นมีใช่เป็นการถ่ายทอดทางกรรมพันธุ์ แต่เกิดจากการเรียนและฝึกร่วมด้วยเหตุนี้บุคคลที่มีได้รับการฝึกร่วมให้

¹⁶ สถาบันส่งเสริมงานสอบสวน. “คู่มือหลักสิทธิมนุษยชนสากลในกระบวนการยุติธรรมที่พนักงานสอบสวนควรรู้.” สืบค้น 1 สิงหาคม 2558, จาก URL: <http://www.investigation.inst.police.go.th/download/02015704.pdf>

¹⁷ พันธุ์ทิพย์ กาญจนะ, และจิตรา สายสุนท. “กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่ง (พลเมือง).” สืบค้น 1 สิงหาคม 2558, จาก URL: www.archanwell.org/office/download.php?file=537.pdf&fol=1

ประกอบอาชญากรรมจะไม่ได้รับการถ่ายทอดพฤติกรรมของอาชญากร เช่นเดียวกับบุคคลที่แก่ เครื่องยนต์ได้จะต้องได้รับการฝึกฝนวิธีการแก่เครื่องยนต์มาอย่างดีแล้ว

(2) พฤติกรรมของอาชญากรสามารถเรียนรู้ได้จากบุคคลอื่น โดยขบวนการติดต่อ ซึ่งเป็นได้ทั้งกระบวนการอบรม สั่งสอนได้พบเห็น หรือรับรู้จากคำบอกกล่าวสืบทอดกันมา รวมทั้ง การเลียนแบบจากวิธีการต่างๆ

(3) หลักการสำคัญของการเรียนรู้พฤติกรรมของอาชญากรจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อได้มีการติดต่อกันอย่างใกล้ชิดภายในกลุ่ม อย่างไรก็ตามการติดต่ออย่างผิวเผิน หรือการพบปะกันชั่วคราว รวมถึงการได้พบเห็นจากภาพยนตร์ และหนังสือพิมพ์อย่างฉาบฉวย ไม่ใช่ปัจจัยสำคัญของการถ่ายทอดพฤติกรรมของอาชญากร

(4) การเรียนรู้พฤติกรรมของอาชญากรประกอบด้วย ประการแรกวิธีการที่จะประกอบอาชญากรรมซึ่งอาจจะมี ความยากง่ายแตกต่างกันออกไป และประการที่สองแรงบันดาลใจ แรงขับภายใน ความมุ่งหมาย และทัศนคติ

(5) การเรียนรู้ถึงแรงบันดาลใจ และแรงขับเคลื่อนภายในดังกล่าวข้างต้น จะเป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติต่อกฎหมายของบ้านเมืองในทางที่นิยมชมชอบหรือเป็นปฏิกิริยาได้ ทั้งนี้เพราะ บางสังคมสมาชิกจะได้รับการอบรมสั่งสอนให้รู้จักเคารพในกฎหมายของบ้านเมือง แต่ในกลุ่มนอกกฎหมายหรือคิดว่าตนเองอยู่นอกกฎหมายย่อมจะถือว่า การไม่ปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมืองเป็นค่านิยมที่จะได้รับการยกย่อง

(6) เด็กกระทำความผิดเพราะเห็นว่าการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเป็นสิ่งที่มีความค่านิยมมากกว่า เพราะโดยสภาพธรรมชาติแล้ว พฤติกรรมของเด็กจะดีหรือไม่ยอมขึ้นอยู่กับสภาพสิ่งแวดล้อมที่จะชักนำไป หรืออาจกล่าวได้ว่า บุคคลที่กลายเป็นอาชญากรก็เพราะมีความเกี่ยวข้อง และความเคยชินต่อพฤติกรรมทางอาชญากร จนถูกกลืนหรือเข้าไปอยู่ภายใต้อิทธิพลทางวัฒนธรรมของหมู่โจร

(7) คบหาสมาคมที่แตกต่างกัน หมายถึงความแตกต่างในช่วงระยะเวลาความสม่ำเสมอ และลำดับเหตุการณ์ที่จะก่อให้เกิดความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของอาชญากรรม และในการศึกษา พฤติกรรมของวัยรุ่นจะพบว่าความประพฤติก่อจะเป็นพฤติกรรมหนึ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้ขณะที่เด็กกำลังพัฒนาทั้งร่างกายและจิตใจ โดยพฤติกรรมดังกล่าวนี้ ถ้าเกิดขึ้นตลอดระยะเวลาของการพัฒนาการและเป็นไปอย่างสม่ำเสมอแล้ว ความประพฤติก่อจะกลายเป็นพฤติกรรมของอาชญากรได้ในอนาคต

(8) ขบวนการของการเรียนรู้พฤติกรรมของอาชญากรสัมพันธ์กับแบบของอาชญากร และแบบที่ต่อต้านอาชญากรซึ่งเกี่ยวกับกลไกของการเรียนรู้ กล่าวคือการเรียนรู้พฤติกรรมของ

อาชญากรไม่จำกัดอยู่เพียงขบวนการของการเลียนแบบเท่านั้นบุคคลที่ถูกชักชวนหรือถูกล่อลวงก็อาจจะเรียนรู้พฤติกรรมของอาชญากรได้โดยมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมนั้นๆ ซึ่งไม่ใช่การเลียนแบบ

(9) ขณะที่พฤติกรรมของอาชญากรรมเป็นการแสดงออกถึงความต้องการ โดยทั่วไปและค่านิยมแต่พฤติกรรมของอาชญากรรมไม่สามารถจะอธิบายหรือตัดสินใจได้จากความต้องการและค่านิยมนั้นๆ ในขณะที่พฤติกรรมปกติก็เป็นการแสดงออกถึงความต้องการ และค่านิยมอย่างเดียวกัน

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าทฤษฎีนี้แม้จะได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นทฤษฎีที่ยังไม่สมบูรณ์นัก แต่ก็เป็นที่ที่มีคุณค่าต่อการศึกษาทางอาชญาวิทยา เพราะเป็นกุญแจสำคัญของนักวิจัยที่จะทำการศึกษาค้นคว้าขั้นต่อไปเพื่อประโยชน์ในการกำหนดนโยบายแก้ไขฝึกอบรมผู้กระทำความผิด และป้องกันอาชญากรรม¹⁸

2.2.2 ทฤษฎีกฎการเลียนแบบ (Imitation theory)

ทฤษฎีนี้เป็นแนวความคิดของนักอาชญาวิทยาชาวฝรั่งเศสที่มีแนวความคิดว่า ทฤษฎีกฎการเลียนแบบนั้นสื่อสารมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ มีอิทธิพลต่อการเกิดอาชญากรรม และชี้ให้เห็นว่าเมื่ออาชญากรรมเกิดขึ้นมันไม่ได้เกิดขึ้นตามลำพังโดดเดียว แต่มีเทคนิคของการกระทำ ความผิดที่คล้ายคลึงกันเกิดตามมาด้วยเป็นปัญหาลูกโซ่ จากการศึกษาตัวอย่างการเกิดอาชญากรรมในหลายกรณีสามารถตั้งเป็นกฎหมายแห่งการเลียนแบบได้ดังนี้

(1) มนุษย์มีแนวโน้มที่จะเลียนแบบตามสมัยนิยม และประเพณีของคนอื่น ตามปกติกลุ่มชนที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันจะมีการเปลี่ยนแปลงเรื่องค่านิยม และประเพณีอย่างช้าๆ แต่ถ้ากลุ่มที่แตกต่างกันติดต่อกันก็จะส่งเสริมให้เกิดการเลียนแบบมากขึ้น

(2) ผู้ที่มีฐานะต่ำกว่าจะเลียนแบบผู้ที่มีฐานะสูงกว่า โดยอาชญากรรมหลายชนิดที่เริ่มเกิดขึ้นในหมู่ชนชั้นสูงก่อนแล้วจึงกระจายไปสู่ชนชั้นต่ำโดยการเลียนแบบ

(3) มนุษย์จะเลียนแบบพฤติกรรมที่เกิดขึ้นใหม่ ถ้าหากว่าพฤติกรรมแบบเก่าๆ หลายๆ แบบเกิดขัดแย้งกัน และทฤษฎีนี้เชื่อว่า การเลียนแบบเป็นการเรียนรู้อย่างหนึ่งและการเลียนแบบบางอย่างทำให้เกิดอาชญากรรม และอาชญากรรมจะแพร่ไปในลักษณะเดียวกับค่านิยมของการกระทำความผิดนั้น ซึ่งอาชญากรก่ออาชญากรรมได้เพราะเคยรู้เคยเห็นมาก่อนซึ่งหมายความว่าอาชญากรรมเกิดจากการเลียนแบบนั่นเอง¹⁹

¹⁸ จาก *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 2) (น. 93-95), โดย อัจฉริยา ชูตินันท์, 2557, กรุงเทพฯ: วิญญูชน

¹⁹ แหล่งเดิม. (น. 93).

2.2.3 ทฤษฎีจิตวิเคราะห์

ทฤษฎีนี้จะพิจารณาในเรื่องของจิตใต้สำนึกที่มีส่วนทำให้เกิดการกระทำความผิดที่วิเคราะห์จากสภาวะทางจิตใจเป็นสำคัญ กล่าวคือสภาวะทางจิตใจมีส่วนทำให้เกิดการกระทำหรือพฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์ ดังนั้นจิตใจจึงเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้มนุษย์กระทำความผิดหรือผิด ทฤษฎีนี้ถูกคิดค้นขึ้นโดย ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ที่ต้องการศึกษาจิตของมนุษย์ที่มีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพ และพฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์ที่แสดงออกเพื่อให้ทราบถึงสาเหตุแห่งการก่ออาชญากรรม ตามทฤษฎีดังกล่าวสามารถอธิบายโครงสร้างจิตใต้สำนึกของมนุษย์ได้ดังนี้

(1) อิด (ID) เป็นโครงสร้างทางจิตใต้สำนึกพื้นฐานมีลักษณะสัญชาตญาณที่ฝังลึกเป็นบุคลิกภาพของมนุษย์ที่มาจากแรงผลักดัน หรือกระตุ้นทางชีววิทยาให้บุคคลกระทำการต่างๆ ตามความปรารถนาโดยไม่รู้ตัว หรือเรียกว่า เป็นสันดานดิบที่มีมาแต่กำเนิด เช่น เด็กหิวนมจึงร้อง เป็นต้น

(2) อัดตา (Ego) เป็นส่วนประกอบที่สองของบุคลิกภาพเป็นองค์ประกอบที่ได้รับการพัฒนามาจาก ID กล่าวคือเป็นความรู้สึกนึกคิดซึ่งตระหนักถึงความเป็นจริงที่เผชิญอยู่และคอยเตือนให้แสวงหาความต้องการ เช่น ความสุข ความเพลิดเพลิน การหลีกเลี่ยงอันตรายหรือความเจ็บปวด เป็นต้น

(3) สติสัมปชัญญะ หรือมโนธรรม (Superego) เป็นภาวะจิตใจขั้นสูงที่แสดงออกถึงความรู้สึกผิดชอบชั่วดี กล่าวคือ บุคคลจะกระทำความผิดเมื่อสติสัมปชัญญะไม่สามารถกดสัญชาตญาณได้ และสัญชาตญาณมีพลังแรงกว่าอัดตาจนไม่สามารถยับยั้งได้ เช่น การที่มนุษย์จะกระทำความผิดตามกฎหมายนั้น ย่อมรู้ตัวอยู่ว่าจะต้องได้รับโทษทัณฑ์ตามมาเช่นนี้หาก มนุษย์ผู้นั้นมีสติสัมปชัญญะที่สามารถข่มสัญชาตญาณได้ก็จะข่มไม่ก่อเหตุขึ้น หรือแม้ขาดสติสัมปชัญญะแต่มีอัดตาที่รู้ว่าหากกระทำไปแล้วย่อมเกิดผลร้ายขึ้นแก่ตนซึ่งเป็นอันตรายหรือความเจ็บปวดที่ตนจะได้รับก็จะไม่กระทำเหตุดังกล่าว เป็นต้น จากทฤษฎีนี้จึงเชื่อว่าถ้าบุคคลได้รับการอบรมเลี้ยงดูและอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีตั้งแต่เด็กก็จะมีการพัฒนา มโนธรรมให้มั่นคงอยู่ตลอดเวลาแม้ร่างกายจะบกพร่องก็ตาม หรือไม่ว่าจะต้องเผชิญกับภาวะกดดัน บีบคั้นก็จะสามารถอดกลั้นไว้สามารถยับยั้งจิตใจที่จะไม่กระทำความผิด นอกจากนี้จากการศึกษาดังกล่าวยังพบว่าความต้องการทางเพศจะเป็นแรงขับที่มีพลังสูง และเป็นเหตุแห่งการแสดงออกทางพฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์โดยไม่รู้ตัว

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าการปลูกฝังโนธรรม หรือสติสัมปชัญญะในแต่ละคนที่ได้รับมาจากการอบรมสั่งสอนของครอบครัว โดยการเลี้ยงดูตั้งแต่วัยเด็กจะค่อยๆ สั่งสมเป็นบุคลิกภาพของมนุษย์ที่ละน้อย²⁰

2.2.4 ทฤษฎีตราบาป (Labeling Theory)²¹

ทฤษฎีตราบาป หรือทฤษฎีตีตรา เป็นทฤษฎีที่เชื่อว่าผู้เบี่ยงเบนหรือผู้กระทำผิดมีอยู่ก็เพราะสังคมตีตราให้ โดยผู้ที่กระทำความผิดมิได้มีความแตกต่างจากผู้ที่มีได้กระทำความผิด ทฤษฎีนี้ได้เสนอแนวคิดว่าอาชญากรรมเกิดขึ้นเพราะสังคมเป็นผู้ตราบาป การตราบาปนั้นจะเกิดขึ้นเมื่อมีการกระทำผิดครั้งแรก และผู้กระทำผิดได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมและหน่วยงานอื่นในสังคม สถาบันเหล่านี้เป็นผู้กำหนดทิศทางแห่งความประพฤติของตนในอนาคตให้สอดคล้องกับการรับรู้ของสังคม โดยนัยนี้อาชญากรรมจึงเกิดขึ้นเพราะปฏิกริยาระหว่างบุคคลกับสังคม หรืออาจกล่าวได้ว่าการตีตราเป็นตัวแปรอิสระที่อาจทำให้เกิดพฤติกรรมอาชญากรรมหรือพฤติกรรมเบี่ยงเบนในลักษณะถาวรหรือคงทนนั่นเอง

ทฤษฎีนี้ได้อธิบายสาเหตุพฤติกรรมของอาชญากรซึ่งสรุปได้ดังต่อไปนี้

(1) การกำหนดเป็นตนเอง (Self-image) นักทฤษฎีปฏิสัมพันธ์โดยสัญลักษณ์เชื่อว่าบุคคลจะมีความคิดหรือความเชื่อที่ตนเองเป็นบุคคลมีบุคลิกอย่างไรก็ขึ้นอยู่กับคนที่คนในสังคม โดยเฉพาะบุคคลที่ใกล้ชิดได้กำหนดความหมายให้ ดังนั้นทฤษฎีตีตราจะอธิบายว่า พฤติกรรมอาชญากรเกิดจากการที่บุคคลมีความเชื่อที่ตนเองเป็นอาชญากร ทั้งนี้มีสาเหตุมาจากการที่บุคคลในสังคมได้กำหนดให้บุคคลดังกล่าวเป็นอาชญากร

(2) พฤติกรรมเบี่ยงเบนดั้งเดิมหรือครั้งแรก (Primary Deviance) นักทฤษฎีตีตราไม่ได้ให้ความสำคัญกับสาเหตุของการเกิดพฤติกรรมอาชญากร หรือพฤติกรรมเบี่ยงเบนครั้งแรกมากนัก มีนักอาชญาวิทยาบางท่านที่เห็นด้วยกับทฤษฎีนี้ก็ไม่ได้กล่าวถึงสาเหตุของพฤติกรรมเบี่ยงเบนครั้งแรกแต่โดยทั่วไปแล้วเชื่อว่าพฤติกรรมอาชญากรรมหรือเบี่ยงเบนครั้งแรกเกิดจากปัจจัยทางชีวภาพจิตวิทยา และสภาพแวดล้อมทางสังคม ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่มีลักษณะไม่สม่ำเสมอเกิดไม่บ่อยครั้ง และไม่มีรูปแบบที่ถาวร นอกจากนี้หากไม่มีการถูกดำเนินการลงโทษทางสังคมไม่ว่าจะเป็นรูปแบบอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการพฤติกรรมอาชญากรรมหรือเบี่ยงเบนเหล่านี้

²⁰ อาชญาวิทยา และทัณฑวิทยา (น. 88-89). เล่มเดิม.

²¹ จาก ศึกษาเปรียบเทียบหลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาลตามกฎหมายไทยและแคนาดา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต) (น. 24-26), โดย อัญชลี เทพอารักษ์กุล, 2556, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

อาจจะคงอยู่แต่ก็มีลักษณะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวและไม่บ่อยครั้ง อีกทั้งยังไม่มีการพัฒนาเป็นรูปแบบที่ถาวร

(3) พฤติกรรมเบี่ยงเบนถาวร (Secondary Deviance) นักทฤษฎีตีตราเชื่อว่าสาเหตุที่ทำให้บุคคลมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนถาวรมาจากกระบวนการควบคุมทางสังคมที่ทำให้บุคคลที่ถูกลงโทษทางสังคมไม่ว่าจะเป็นการถูกดำเนินคดีหรือการถูกสั่งคุมขังและไม่ให้เข้าร่วมในสังคมกระบวนการดังกล่าวทำให้เกิดความรู้สึกนึกคิดว่าเป็นคนภายนอกสังคมเป็นคนเลวที่สังคมไม่ต้องการสิ่งเหล่านี้จะทำให้บุคคลเหล่านั้นเกิดการพัฒนาความรู้สึกและสำคัญตนเองว่าเป็นอาชญากรซึ่งจะนำไปสู่การมีพฤติกรรมอาชญากรรมหรือเบี่ยงเบนที่ถาวรตลอดไป

(4) ทางเลือกของบุคคลที่ถูกตีตรา (Alternative Behavior) เมื่อพิจารณาตามทฤษฎีนี้อาจกล่าวได้ว่าบุคคลที่ถูกตีตราว่าเป็นอาชญากรนั้นยังคงมีทางเลือกพฤติกรรมของตนเอง หากแต่การตีตรานอกจากจะทำให้ทางเลือกของบุคคลเหล่านั้นมีน้อยลงแล้วยังทำให้บุคคลดังกล่าวเลือกพฤติกรรมต่อไปได้น้อยลงด้วยเนื่องจากการที่บุคคลถูกขับไล่ออกจากสังคมหรือไม่ก็ถูกสังคมกำหนดให้เป็นคนชั่ว ทั้งที่ไม่ได้แสดงพฤติกรรมอาชญากรรมออกมาเป็นเหตุให้บุคคลที่ถูกตีตราดังกล่าวต้องไปรวมกลุ่มกับบุคคลที่ถูกตีตราหรือถูกประณามเหมือนกัน

หลักการนี้สามารถสรุปสาระสำคัญได้ว่าบุคคลทั่วไปอาจมีพฤติกรรมอาชญากรรมบ้างเป็นครั้งคราว ไม่สม่ำเสมอ และไม่รุนแรงหรือร้ายแรงแต่เมื่อบุคคลที่มีพฤติกรรมดังกล่าวถูกดำเนินการตามกฎหมายควบคุมทางสังคมแล้วบุคคลดังกล่าวก็จะเข้าสู่กระบวนการกำหนดตนเองเป็นอาชญากรหรือบุคคลผิดปกติดตลอดจนได้รับความอับอายหรือความเสียหายจึงไม่สามารถกลับไปใช้ชีวิตได้อย่างบุคคลธรรมดาในสังคมได้อีกกรณีดังกล่าวจึงเป็นการเพิ่มโอกาสให้บุคคลมีพฤติกรรมเป็นอาชญากรแบบถาวร

ทฤษฎีนี้ได้นำเสนอว่าการประณามหรือกล่าวอ้างว่าบุคคลมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทำให้บุคคลนั้นต้องเลือกพฤติกรรมที่ขัดต่อค่านิยมหรือบรรทัดฐานของสังคมต่อไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ บุคคลที่เป็นชนกลุ่มน้อยหรือกลุ่มที่ไม่มีอำนาจในสังคมมีแนวโน้มที่จะถูกตีตราโดยเฉพาะจากกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากบุคคลกลุ่มนี้ไม่มีอำนาจที่จะต่อรองกับการดำเนินการตามกฎหมายควบคุมสังคมของรัฐ โดยทฤษฎีนี้เชื่อว่าปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้บุคคลถูกตีตราคือ สถานภาพหรือบุคลิกของบุคคลมากกว่าพฤติกรรมอาชญากรรมของบุคคล

2.3 ลักษณะ และประวัติความเป็นมาในการดำเนินคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด

ในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดนั้นจะต้องไม่ใช่รูปแบบที่เป็นทางการเช่นเดียวกับการพิจารณาคดีอาญาโดยทั่วไป และจะต้องใช้วิธีที่หลีกเลี่ยงการดำเนินกระบวนการยุติธรรมตามปกติ ซึ่งจะต้องเน้นที่วิธีการแก้ไขและการบำบัดฟื้นฟู รวมทั้งการส่งเสริมสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนเพื่อให้เด็กสามารถปรับตัวเข้าสู่สังคมได้โดยไม่รู้สึกว่าตนเองมีปมด้อย

2.3.1 ประวัติความเป็นมาในการดำเนินคดีเด็กและเยาวชน

กฎหมายที่เกี่ยวกับความผิดของเด็กและเยาวชนนี้สามารถย้อนกลับไปได้ไม่น้อยกว่า 2500 ปีก่อนคริสตกาลโดยนักประวัติศาสตร์เห็นว่าในยุคแรกๆ นั้นกฎหมายที่บังคับในยุคต่างๆ เช่น กฎหมายฮัมมูราบี (Hammurabi) ที่ได้บันทึกกฎหมายของชนเผ่าบาบิโลนไว้ กฎหมายของชาวสุเมเรียน กฎหมายไบเซนไทน์ของจัสติเนียน (Byzantine Code of Justinian) เป็นต้น ไม่ได้บัญญัติความผิดและโทษของเด็กและเยาวชนมากนัก โดยเป็นที่เข้าใจว่าการควบคุมเด็กและเยาวชนย่อมอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของบิดามารดา และครอบครัว ต่อมาในยุคโรมันประมาณศตวรรษที่ 5 ได้ปรากฏหลักฐานว่ากฎหมายสิบสองโต๊ะ (Law of the Twelve Tables) ได้บัญญัติโทษที่กระทำความผิดไว้สถานเบาสำหรับกรณีที่เกิดกระทำความผิด และสำหรับทารกที่พูดไม่ได้ กฎหมายดังกล่าวได้ให้ความคุ้มครองอย่างเด็ดขาด นอกจากนี้ยังมีสถาบันสำหรับควบคุมเด็กเร่รอนขึ้นเป็นครั้งแรกเรียกว่า “Hospice of San Michele” ที่ก่อตั้งขึ้นในปีคริสต์ศักราช 1704 โดยพระสันตะปาปาคลีเมนต์ที่ 11 (Pope Clement XI) เพื่อให้การอบรมสั่งสอนกับเด็กที่ดื้อรั้นซึ่งสถานที่นี้ตั้งขึ้นในวัดมีการบริหารงานโดยพระ และจะรับเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี ซึ่งถูกศาลพิพากษาลงโทษในคดีอาญาเด็กที่ดื้อยากแก่การศึกษาอบรม หรือเด็กที่บิดามารดาปกครองไม่ได้ โดยผู้กระทำความผิดจะต้องร่วมกันทำงานโดยถูกล่ามโซ่และต้องอยู่ในอาการที่เจ็บสงบ ในเวลากลางคืนจะถูกควบคุมไว้ในห้องของตนเพื่อพักผ่อนและฝึกจิตใจ หากมีเด็กที่ดื้อรั้นจะแยกกักขังไว้ต่างหากจากเด็กที่กระทำความผิด²²

กฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) ในช่วง ค.ศ. 924-939 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการลงโทษประหารชีวิตโดยมีขอบเขตจำกัดสำหรับเด็กๆ ห้ามมิให้ประหารชีวิตเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี เว้นแต่ในกรณีที่ขัดขืนหรือหลบหนี และการประหารชีวิตในความผิดฐานลักทรัพย์ซึ่งมีมูลรายน้อยกว่า 12 เพนนี จะกระทำมิได้ยกเว้นผู้ฉ้อโกงหรือขัดขืนการจับกุม ต่อมาระบบกฎหมายดังกล่าวได้มีการเปลี่ยนแปลงโดยกำหนดว่าการเป็นเด็กไม่เป็นข้อแก้ตัวให้บุคคลพ้นจากความ

²² ข้อจำกัดการค้นหาคำความจริงของทนายจำเลยในคดีอาญา (น. 33-34). เล่มเดิม.

รับผิดชอบทางอาญาแต่ศาลอาจพิจารณาอภัยโทษให้ได้ สำหรับเด็กที่มีอายุไม่เกิน 7 ปีทั้งนี้ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้พิพากษา ต่อมาในคริสต์ศักราช 1800 กฎหมายอังกฤษได้บัญญัติว่าบุคคลที่มีอายุ 14 ปีเป็นผู้ใหญ่และกำหนดว่าเด็กอายุต่ำกว่า 7 ปีไม่สามารถกระทำความผิดในคดีอาชญากรรมได้ เพราะเมื่อพิจารณาลักษณะทางธรรมชาติแล้วเด็กอายุขนาดนี้ไม่อาจกระทำความผิดได้

การพิสูจน์เจตนาชั่วร้ายและความรู้สำนึกในการกระทำเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการพิจารณาพิพากษาลงโทษเด็กที่กระทำความผิด ซึ่งโดยทั่วไปศาลจะพิพากษาปล่อยตัวด้วยเหตุผลที่ว่าเด็กยังไม่รู้สำนึกในการกระทำ ในขณะที่เด็กบางคนก็ตั้งใจที่จะวินิจฉัยลงโทษประหารชีวิตเด็กที่กระทำความผิด และแม้ว่าจะได้รับโทษประหารชีวิตเด็กเหล่านี้ก็มักจะได้รับการอภัยโทษหรือลดโทษจากพระมหากษัตริย์ และในบางกรณีก็ใช้วิธีเนรเทศผู้กระทำความผิดไปยังประเทศออสเตรเลียหรือเวลส์ตอนใต้²³

ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับแล้วว่าแนวความคิดเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กนั้นในสังคมจะมองว่าเด็กเป็นผู้มีจิตใจอ่อนไหวได้ง่าย ไร้เดียงสา เป็นผู้ที่ต้องได้รับการอบรมเลี้ยงดู มีผู้ที่ให้คำแนะนำแนวทางในการดำเนินชีวิต และต้องการความเข้าใจจากบุคคลรอบข้าง รวมทั้งได้รับการปกป้องคุ้มครองอย่างใกล้ชิดตลอดเวลา จนกว่าเด็กนั้นจะเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ แนวความคิดดังกล่าวได้กลายมาเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่เรียกว่า "Parens Patriae" ที่มาจากภาษาละตินมีความหมายตามตัวอักษรว่า "รัฐเป็นบิดาของเด็ก" เมื่อมีการกระทำความผิดของเด็กเกิดขึ้นกระบวนการยุติธรรมจะต้องมองว่าเด็กเป็นผู้มีภาวะทางอารมณ์ที่อ่อนไหวและสามารถถูกรอบงำทางความคิดจากบุคคลอื่นได้ง่ายกว่าผู้ใหญ่ ดังนั้นการมองเด็กที่กระทำความผิดจะต้องมองที่ลักษณะเฉพาะตัวของเด็กแต่ละคนว่าการที่เด็กได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดทางกฎหมายนั้นเพราะเนื่องมาจากเด็กเหล่านั้นอาจได้รับผลกระทบในทางลบจากการกระทำความผิดของบุคคลอื่นที่ปฏิบัติต่อเด็กอย่างไม่เหมาะสมหรือแก้ไขพฤติกรรมของเด็กไม่ตรงกับความต้องการของเด็กก็เป็นได้

การกระทำความผิดของเด็กย่อมเป็นผลโดยตรงมาจากการปฏิบัติต่อเด็กของบิดามารดา จึงเป็นเหตุผลที่สำคัญอันทำให้รัฐมีความจำเป็นจะต้องเข้าไปแทรกแซงอำนาจการปกครองเด็กของบิดามารดา ในการเข้าไปปกป้องคุ้มครองเด็กนั้นจะต้องมีความสอดคล้องกับแนวความคิดที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น โดยการแสดงบทบาทดังกล่าวรัฐจะต้องพิจารณาถึงประโยชน์สูงสุดที่เด็กจะได้รับเป็นอันดับแรก ซึ่งโดยสรุปแล้วรัฐจะต้องมีวัตถุประสงค์ในการเข้าแทรกแซงเพื่ออบรม

²³ จาก กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีครอบครัว (น. 19), โดย ประเทือง ธนียผล, 2546, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง

เลี้ยงดูและปรับปรุงแก้ไขฟื้นฟูมากกว่าที่จะลงโทษเด็กเพื่อที่จะทำให้เด็กสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้²⁴

2.3.2 วัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีเด็กและเยาวชน

การดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชนแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาทั่วไป กล่าวคือ การดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนเป็นกรณีที่มีมุ่งเน้นต่อตัวผู้ถูกกล่าวหา และสถานภาพส่วนตัวของบุคคลดังกล่าวโดยมุ่งหวังที่จะให้การอบรมสั่งสอนแก่เด็กและเยาวชนนั้น รวมทั้งเป็นเรื่องที่จะช่วยเหลือทั้งในกรณีส่วนตัว และกรณีสังคมโดยทั่วไป มิได้มุ่งที่การลงโทษเพียงอย่างเดียว ถึงแม้ว่าจะมีการลงโทษเด็กและเยาวชนอยู่ด้วยก็ตาม ฉะนั้นการดำเนินคดีอาญาแก่เด็กและเยาวชนจึงมีเป้าหมายเพื่อให้การอบรมสั่งสอนและแก้ไขปรับปรุงตัวเด็กและเยาวชน ศาลต้องรู้จักให้อภัยแก่เด็กโดยจะลงโทษเด็กได้ก็ต่อเมื่อจำเป็นและสมควรเท่านั้น และจะต้องให้ออกาสแก่เด็กที่กระทำความคิดอีกครั้งหนึ่ง ในการดำเนินคดีอาญาแก่เด็กและเยาวชนมิได้ประสงค์ที่จะกำหนดบทลงโทษแก่เด็กและเยาวชนเป็นหลัก แต่มุ่งที่จะค้นหาสาเหตุแห่งการกระทำความคิดว่ามีแรงจูงใจมาจากสาเหตุใดเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงลักษณะนิสัย และความประพฤติของเด็กและเยาวชนแต่ละคนซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละกรณี และการกระทำของศาลก็พยายามที่จะช่วยให้เด็กกลับตนเป็นคนดียิ่งกว่าที่จะลงโทษทางอาญาแก่เด็กนั้น ดังนั้นการที่จะใช้วิธีการลงโทษทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กเช่นเดียวกันกับที่ใช้ลงโทษในผู้ใหญ่เป็นสิ่งที่ไม่อาจกระทำได้นอกจากการที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดโดยส่วนใหญ่แล้วเป็นเพราะความอ่อนแอแห่งจิตใจ ความเบาปัญญา ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และไม่สามารถเล็งเห็นผลของการกระทำได้อย่างแท้จริง ทั้งในแง่ของเจตนา และการกระทำเด็กย่อมมีความขบขั้ยังขังใจน้อยกว่าผู้ใหญ่ ทำให้การใช้มาตรการที่รุนแรง หรือการลงโทษโดยพลักดันให้เด็กออกไปจากสังคมแล้วแต่เป็นการส่งเสริมให้เด็กเหล่านั้นกลายเป็นอาชญากร กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนจึงมุ่งเน้นที่การแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดมากกว่าลงโทษ²⁵

โดยองค์การที่มีอำนาจในการตรวจสอบการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน มีเป้าหมายในการดำเนินคดีเด็กและเยาวชน 4 ประการ ได้แก่

ประการแรกเพื่อสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน โดยอาศัยวิธีที่จะดำเนินการกับเด็กและเยาวชนซึ่งมีความประพฤติไม่เหมาะสม แม้ว่าจะยังไม่ได้กระทำความผิด

²⁴ จาก ปัญหาบุคลากรและการดำเนินคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดของศาลเยาวชนและครอบครัว (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต) (น. 21-22), โดย วัชรภรณ์ พิมพ์จุฬา, 2549, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง

²⁵ ข้อจำกัดการค้นหาคำความจริงของทนายจำเลยในคดีอาญา (น. 35-36). เล่มเดิม.

ตามกฎหมายอาญาก็ตาม รวมถึงเด็กที่อยู่ในภาวะอันจำเป็นต้องได้รับการสงเคราะห์หรือคุ้มครอง เพื่อให้เด็กและเยาวชนนั้นกลับตนเป็นคนดีอันเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำความผิดขึ้นอีก

ประการที่สอง เพื่อนำแนวคิดที่เกี่ยวกับการคำนึงถึงลักษณะเฉพาะบุคคลของเด็กและเยาวชนมาใช้ กล่าวคือในการตรวจสอบการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนนั้นจะไม่ได้คำนึงถึงเฉพาะการกระทำความผิดที่เด็กและเยาวชนนั้น ได้กระทำแต่จะมุ่งหาสาเหตุที่ทำให้เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดตลอดจนสภาพแวดล้อมทั้งปวงที่เกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิด เช่น ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับอายุ ประวัติความประพฤติ สติปัญญา การ ศึกษาอบรม ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ ฐานะของเด็กหรือเยาวชน หรือฐานะของบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ ตลอดจนถึงสิ่งแวดล้อมทั้งปวงที่มีส่วนผลักดันให้เด็กกระทำความผิด ซึ่งจำเป็นจะต้องตรวจสอบถึงข้อเท็จจริงต่างๆ เหล่านี้ย่อมเป็นประเด็นที่สำคัญนอกเหนือไปจากข้อเท็จจริงที่ว่าเด็กกระทำความผิดจริงหรือไม่ เพื่อองค์กรที่เกี่ยวข้องจะได้เลือกใช้วิธีการที่เหมาะสมกับลักษณะของเด็กหรือเยาวชนนั้นต่อไป

ประการที่สาม เพื่อนำวิธีการแก้ไขที่เหมาะสมมาใช้กับเด็กเป็นรายบุคคล กล่าวคือในการพิจารณาสั่งลงโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนนั้นต้องคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กซึ่งควรจะได้รับการฝึกอบรมสั่งสอนยิ่งกว่าการลงโทษ และวิธีการที่ใช้แล้วยังสามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้อีกในภายหลังแล้วแต่พฤติการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปของผู้กระทำความผิด โดยไม่ต้องพ้องเป็นคดีใหม่และในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนร่วมกันกระทำความผิดเมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าข้อเท็จจริงสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดแตกต่างกันไปในสาระสำคัญของแต่ละบุคคลองค์กรที่พิจารณาสามารถเลือกใช้วิธีการที่แตกต่างกันได้

ประการที่สี่ เพื่อคุ้มครองสถานภาพของครอบครัว ซึ่งปัญหาของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดส่วนมากมาจากสภาพครอบครัวที่ขาดความอบอุ่นหรือมีปัญหา เช่น ครอบครัวที่บิดามารดาแยกกันอยู่ เป็นต้น จึงจำเป็นต้องมีวิธีการที่คุ้มครองสถานภาพการสมรสเพราะถือว่าครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดของเด็กและเยาวชน โดยจำเป็นต้องมีผู้ประนีประนอมไกล่เกลี่ยให้สามีภรรยาประนีประนอมกันหรือถ้าไม่สามารถรักษาสถานภาพการสมรสไว้ได้ก็ให้การหย่าเป็นไปด้วยความเป็นธรรมและเสียหายน้อยที่สุด โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของบุตรเป็นสำคัญ²⁶

²⁶ กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน (น. 23-24). เล่มเดิม.

2.3.3 ความรับผิดชอบของเด็กและเยาวชนในคดีอาญา

การดำเนินคดีอาญาแก่เด็กและเยาวชนโดยหลักจะแตกต่างกับการดำเนินคดีทั่วไป กล่าวคือการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนเป็นกรณีที่มีมุ่งต่อตัวเด็กและเยาวชนที่ตกเป็นผู้กล่าวหา เป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงสภาพส่วนตัวของเด็กและเยาวชน โดยมุ่งที่จะอบรมสั่งสอนเพื่อจะมุ่งช่วยเหลือทั้งในด้านส่วนตัวและสังคมโดยทั่วไปมิได้มุ่งเพียงแต่การลงโทษดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ฉะนั้นการดำเนินคดีอาญาเด็กจึงมีเป้าหมาย เพื่อให้การอบรมสั่งสอนและแก้ไขปรับปรุงเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ ดังนั้นเมื่อเด็กหรือเยาวชน ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา เด็กหรือเยาวชน ที่ถูกจับได้จะต้องได้รับการพิจารณาอย่างรอบคอบ และต้องมีหลักฐานที่ชัดเจนแน่นอนว่าเด็กนั้น ได้กระทำความผิด ถ้าหากไม่เป็นเช่นนั้นแล้ว การดำเนินกระบวนการยุติธรรมต่อเด็กหรือเยาวชน อาจทำให้ได้รับความอับอาย ซึ่งก่อให้เกิดความกระทบกระเทือนทางด้านจิตใจ อันเป็นผลร้ายเกินกว่าที่เด็กหรือเยาวชนควรจะได้รับ

ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดพื้นฐานของความรับผิดชอบอาญาของเด็กและเยาวชนนั้นมีแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้²⁷

แนวคิดของสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม (classic school of criminology) แนวคิดหรือทฤษฎีนี้มักถูกเรียกว่า “ทฤษฎีเจตจำนงอิสระ (Free Will)” กล่าวคือ เป็นทฤษฎีที่ถือว่าทุกคนมีเสรีภาพที่จะเลือกตามใจปรารถนาว่าจะกระทำความผิดหรือไม่ ซึ่งมีหลักการสำคัญคือ “ต้องกำหนดโทษให้เหมาะสมกับความผิด (Equal punishment for the same crime)” จึงเป็นเรื่องที่กฎหมายสันนิษฐานไว้ว่าทุกคนมีความสามารถในการคิดไตร่ตรองได้เท่ากันหมด ดังนั้นเมื่อบุคคลใดได้กระทำการละเมิดกฎหมายบุคคลนั้นย่อมต้องได้รับโทษเท่ากันโดยลืมนับความจริงไปว่ามนุษย์แต่ละคนนั้นความจริงแล้ว มีความสามารถในการรู้จักผิดชอบชั่วดี หรือมีสติปัญญาไม่เท่ากัน เช่น ในกรณีของเด็กและเยาวชน เป็นต้น ซึ่งหากเป็นตามทฤษฎีนี้การกระทำความผิดของผู้ที่ด้อยสติปัญญา ย่อมต้องได้รับโทษเช่นเดียวกับบุคคลธรรมดาทั่วไปที่สามารถใช้สติปัญญาของตนได้เต็มประสิทธิภาพ จุดอ่อนของทฤษฎีนี้ทำให้นักอาชญาวิทยาหลายท่านไม่เห็นด้วย และหันมานิยมแนวความคิดที่ว่าต้องกำหนดโทษให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิด (Punishment to fit the criminal) อันจะเห็นได้ว่ามีความเหมาะสมและคำนึงถึงความเป็นจริงมากกว่าซึ่งเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดจึงควรได้รับการยกเว้นหรือลดมาตราส่วนโทษตามความรู้สึกผิดชอบชั่วดีในขณะที่กระทำความผิด

²⁷ จาก การคุ้มครองสิทธิและสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญา: ศึกษากรณีอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวในการโอนคดีตามมาตรา 97 วรรคสอง (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต) (น. 17-20), โดย อโนทัย ศรีลาวเรือง, 2557, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

แนวคิดของสำนักอาชญาวิทยาที่ดั้งเดิม (Neo-classical school of criminology) แนวความคิดในทางพันธุวิทยาของสำนักนี้ กำเนิดถึงความแตกต่างของบุคคลที่กระทำความผิด สถานการณ์ในขณะที่กระทำความผิด ประวัติของผู้กระทำความผิด ตลอดจนระดับความผิดในทางอาญา เป็นปัจจัยที่สำคัญอันจะต้องนำมาพิจารณาพิพากษาอรรถคดี โดยแนวคิดของสำนักอาชญาวิทยาที่ดั้งเดิมได้พยายามปรับหลักการให้สอดคล้องกับสภาวะความเป็นจริงซึ่งสามารถอธิบายได้ 4 ประการ ดังต่อไปนี้

ประการแรก แนวคิดนี้ได้เสนอให้นำพฤติกรรมแห่งคดีมาร่วมพิจารณาในการลงโทษผู้กระทำความผิด

ประการที่สอง ศาลต้องยอมรับฟังคำให้การของผู้ชำนาญการในบางสาขา เช่น จิตเวช นิติเวช เป็นต้น เพื่ออธิบายถึงพฤติกรรมของผู้กระทำความผิด

ประการที่สาม ศาลต้องนำประวัติ และภูมิหลังของผู้กระทำความผิดมาประกอบการพิจารณา

ประการที่สี่ ศาลต้องให้ความสนใจในกรณีพิเศษต่างๆ และนำกรณีพิเศษเหล่านั้น มาประกอบการพิจารณาพิพากษาคัดสินลงโทษ เช่น ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นเยาวชนที่ สภาวะทางจิตใจน่าจะมีผลต่อการกระทำหรือมีผลต่อความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เป็นต้น

แนวคิดของสำนักปฏิฐานนิยม (Positive school of criminology) เป็นแนวความคิดอันมุ่งไปที่ตัวผู้กระทำความผิดแทนที่จะเป็นการพิจารณาเฉพาะการกระทำความผิด ซึ่งสาระสำคัญของแนวคิดนี้อาจอธิบายโดยแบ่งเป็น 5 ประการดังต่อไปนี้

ประการแรก สำนักอาชญาวิทยานี้เสนอแนวความคิดที่เปลี่ยนความสนใจการศึกษาอาชญากรรมไปสู่การศึกษาอาชญากร โดยเชื่อว่าถ้าไม่มีอาชญากรย่อมไม่มีอาชญากรรม และการกำหนดโทษทางอาญาย่อมหมดความจำเป็นซึ่งอาจใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์และสถิติเข้ามาประยุกต์ใช้ประกอบการศึกษา

ประการที่สอง ผู้กระทำความผิดหรืออาชญากรเปรียบเสมือนผู้ป่วยที่ต้องการการบำบัดรักษาเพื่อแก้ไขฟื้นฟูร่างกายและจิตใจมิใช่มุ่งเพียงแต่การลงโทษผู้กระทำความผิดเท่านั้น

ประการที่สาม การกำหนดโทษต้องให้เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล มิใช่พิจารณาเพียงความเหมาะสมกับฐานความผิดเท่านั้น

ประการที่สี่ การควบคุมตัวผู้กระทำความผิดควรจำแนกแยกข้างตามลักษณะของผู้กระทำความผิดเป็นรายๆ ไป

ประการที่ห้า มนุษย์ทุกคนต่างอยู่ภายใต้อิทธิพลของสภาพแวดล้อมซึ่งมีมูลเหตุจูงใจไปสู่การกระทำความผิด หรือพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนได้ ซึ่งตามแนวคิดนี้เรียกว่า "เจตจำนงประสงค์

(Determinism)" ฉะนั้นเมื่อบุคคลได้กระทำความผิด สังคมและสิ่งแวดล้อมควรจะมีส่วนรับผิดชอบจากการกระทำของผู้นั้นด้วย

แนวความคิดนี้จึงเป็นที่มาของการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคลโดยแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้เป็นคนดีเหมาะสมที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมต่อไป ซึ่งมีขั้นตอน คือการตรวจสอบหาสาเหตุ วิเคราะห์สาเหตุ เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่ก่อให้เกิดบุคคลผู้้นก่อนอาชญากรรม

2.3.4 วัตถุประสงค์ของการลงโทษทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิด²⁸

เมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น ผู้กระทำความผิดจะต้องได้รับผลแห่งการกระทำนั้น ซึ่งบทลงโทษในทางกฎหมายอาญามีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อยับยั้งการกระทำความผิด (Deterrent) การลงโทษผู้กระทำความผิดมีวัตถุประสงค์ที่น่าจะเห็นได้ชัด คือ เพื่อเป็นการป้องกันมิให้ผู้อื่นเอาเยี่ยงอย่างและไม่กระทำความผิด เช่นนั้นอีก วัตถุประสงค์ในประเด็นนี้ เรียกว่า “การยับยั้งโดยทั่วไป” (General Deterrent) การใช้วิธีลงโทษต่างๆ เหล่านี้ เกี่ยวเนื่องกับหลักธรรมชาติที่ว่า มนุษย์ปรารถนาที่จะได้รับความสุขสบาย และหลีกเลี่ยงความทุกข์ทรมาน ฉะนั้นการลงโทษจึงก่อให้เกิดความยับยั้งอีกประการหนึ่ง เรียกว่า “การยับยั้งพิเศษ” (Special Deterrent) กล่าวคือ เป็นการลงโทษเพื่อให้เป็นบทเรียนให้ผู้กระทำความผิดเข็ดหลาบ ไม่คิดกระทำความผิดอีกในอนาคต ซึ่งการยับยั้งประเภทนี้เป็นการเพ่งเล็งหรือเจาะจงตัวผู้กระทำความผิด เพื่อให้เกิดความกลัวต่อโทษทัณฑ์ไม่กล้าที่จะกระทำความผิดอีกในอนาคตต่อไป

2. เพื่อเป็นการแก้แค้น (Retribution) ในสมัยโบราณเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ตัวเจ้าทุกข์หรือญาติพี่น้องมักจะถือสิทธิตอบแทนแก้แค้นฝ่ายตรงข้ามตามทฤษฎีที่ว่า “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” แต่เมื่อมนุษย์ได้รู้จักการอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนหรือสังคมย่อยๆ ได้ให้อำนาจการลงโทษแก่ผู้นำหรือหัวหน้ากลุ่มและต่อมาเมื่อมนุษย์มีความเจริญทางวัฒนธรรมและสติปัญญา จึงเกิดมีระเบียบแบบแผนและกฎเกณฑ์ต่างๆ ขึ้นเพื่อใช้บังคับแก่สมาชิกในสังคม อย่งไรก็ตามได้เป็นที่ยอมรับว่าสังคมปัจจุบันยังคงมีแรงกระตุ้นเตือนในการที่จะแก้แค้นผู้กระทำความผิดการมีบทลงโทษต่างๆ จึงเป็นการเปิดโอกาสให้แก่ชุมชนได้แก้แค้นผู้กระทำความผิดก็เพื่อประสงค์จะยับยั้งมิให้อาชญากรรมเพื่อเป็นการแก้แค้นเกิดขึ้นอีก

²⁸ จาก การบังคับบาบัตตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี) (น. 4-6), โดย รุจภา เสดลาคุณ, 2555, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

3. เพื่อเป็นการตัดผู้กระทำผิดออกจากสังคม (Removal from society) การใช้โทษประหารชีวิต โทษจำคุก หรือโทษกักขัง ถือว่าเป็นการตัดผู้กระทำผิดออกจากสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งโทษประหารชีวิตและโทษจำคุกตลอดชีวิต

4. เพื่อเป็นการแก้ไขผู้กระทำผิด (Corrections) ความเจริญทางด้านวัฒนธรรมของสังคมทำให้มนุษย์เห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกัน พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน หลักศีลธรรมและมนุษยธรรม จึงเป็นที่ยึดถือของมนุษย์นโยบายลงโทษจึงออกเป็นกฎหมายและเป็นการจำกัดสิทธิของเจ้าทุกข์ มิให้กระทำการแก้แค้นต่อผู้กระทำผิดจนเกินกว่าเหตุ พร้อมกันนั้นก็พยายามหาทางแก้ไขผู้กระทำผิดให้กลับตนเป็นพลเมืองดี อันถือได้ว่าแนวทางปรัชญาดังกล่าวเป็นจุดเริ่มต้นของการบำบัดฟื้นฟูทางการแพทย์

5. เพื่อเป็นการป้องกันอาชญากรรม (Prevention of Crime) การลงโทษเพื่อเป็นการป้องกันอาชญากรรมอาจพิจารณาได้ 2 ประการ ประการแรก เป็นการจับตัวผู้กระทำผิดมาควบคุมและลงโทษ เพื่อไม่ให้มีโอกาสดำเนินการทำความผิดซ้ำอีก ประการที่สอง หมายถึงการปรามบุคคลที่กำลังจะก่อ หรือทำความผิดให้เกรงกลัวต่อโทษที่ตนจะได้รับหากทำความผิดตามแบบอย่างของผู้กระทำผิดรายแรกได้กระทำลงไป

2.4 การคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงาน

ในการจับกุมเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงานนั้นกรณีที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้แก่ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 และพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 โดยทั้ง 2 ฉบับดังกล่าวได้วางหลักการต่างๆ ไว้ดังต่อไปนี้

2.4.1 พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่าทำความผิด ต้องถือหลักมุ่งให้ความช่วยเหลือฟื้นฟูและปรับปรุงแก้ไขให้เด็กและเยาวชนกลับตัวเป็นคนดีมากกว่ามุ่งที่จะลงโทษ การจับกุมและการควบคุมตัวเด็กและเยาวชนในคดีอาญาจึงต้องกระทำโดยละมุนละม่อม รวมทั้งในส่วนของการบวนการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวต้องมีการกำหนดอำนาจหน้าที่ให้สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กซึ่งสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

2.4.1.1 การจับกุมเด็กและเยาวชน

จากหลักกฎหมายแห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 66 ได้บัญญัติว่า ห้ามมิให้จับกุมเด็กซึ่งต้องหาว่ากระทำ

ความผิด เว้นแต่เด็กนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้า หรือมีหมายจับหรือคำสั่งของศาล นอกจากนี้ ในตอนท้ายของมาตรา 66 แห่งพระราชบัญญัติเดียวกันยังกำหนดว่า หากการออกหมายจับจะมีผลกระทบกระเทือนต่อจิตใจของเด็กหรือเยาวชนอย่างรุนแรงโดยไม่จำเป็น ให้พยายามเลี่ยงการออกหมายจับ โดยใช้วิธีติดตามตัวเด็กหรือเยาวชนนั้นด้วยวิธีอื่นก่อน และมาตรา 66 ตอนท้ายวางหลักไว้ว่า มิให้ใช้เครื่องพันธนาการแก่เด็กไม่ว่ากรณีใดๆ เว้นแต่มีความจำเป็นอย่างยิ่งอันมีอาจหลีกเลี่ยงได้เพื่อป้องกันการหลบหนีหรือเพื่อความปลอดภัยของเด็กผู้ถูกจับหรือบุคคลอื่น

ดังนั้นอธิบายได้ว่าโดยหลักแล้วห้ามจับกุมเด็กซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด เว้นแต่เด็กนั้นได้กระทำความผิดซึ่งหน้า หรือมีหมายจับ ดังนั้นถ้าเพียงแต่มีเหตุต้องสงสัยว่าเด็กนั้นได้กระทำความผิดยังไม่เพียงพอที่จะเป็นเหตุให้จับกุมเด็กได้ และในการจับกุมเด็กห้ามใช้เครื่องพันธนาการซึ่ง ได้แก่ กุญแจมือ โซ่ หรือตรวนแก่เด็ก โดยให้ใช้ผ้า หรือเชือกผูกแทน สำหรับเยาวชนไม่มีข้อห้ามแต่จะต้องพิจารณาว่ามีเหตุอันสมควรหรือไม่²⁹

2.4.1.2 ระยะเวลาในการควบคุมตัวในชั้นเจ้าพนักงาน

เมื่อมีการจับกุมเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิด และมีเขตอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวเหนือคดีนั้น ให้พนักงานสอบสวนเปรียบเทียบคดีอาญาเพื่อให้คดีอาญาเสร็จไปเด็ดขาดไป แต่ถ้าเป็นคดีอาญาที่ไม่สามารถเปรียบเทียบได้ให้แจ้งการจับกุมหรือควบคุมเด็กหรือเยาวชนต่อผู้อำนวยการสถานพินิจที่เด็กหรือเยาวชนอยู่ในเขตอำนาจ และบิดามารดา หรือผู้ปกครองที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย และดำเนินการถามปากคำเด็กหรือเยาวชนให้เสร็จภายใน 24 ชั่วโมงนับแต่เด็กหรือเยาวชนมาถึงสถานีตำรวจ³⁰ โดยพนักงานสอบสวนเป็นผู้มีอำนาจในการรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ ตลอดจนการถามปากคำผู้ต้องหา ผู้กล่าวหา และพยาน เพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหาหลังจากที่ได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้ว โดยที่กฎหมายกำหนดกรอบระยะเวลาที่พนักงานสอบสวนต้องถามปากคำเด็กหรือเยาวชนให้เสร็จภายในระยะเวลา 24 ชั่วโมงนับแต่เด็กหรือเยาวชนมาถึงสถานีตำรวจ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอำนาจของพนักงานสอบสวนเกี่ยวกับการควบคุมผู้ต้องหาที่เป็นเด็กหรือเยาวชนนั้นมีเพียง 24 ชั่วโมงเท่านั้น พนักงานสอบสวนจึงไม่มีอำนาจควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนไว้เกินกว่ากำหนดระยะเวลาดังกล่าว ซึ่งสาเหตุที่กฎหมายกำหนดให้อำนาจพนักงานสอบสวนสามารถควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนไว้ได้เพียง 24 ชั่วโมงนั้นก็เนื่องมาจากวัตถุประสงค์ของกฎหมายไม่ต้องการให้พนักงานสอบสวนปล่อยปละละเลย

²⁹ จาก กฎหมายเกี่ยวกับคดีเด็ก เยาวชน และคดีครอบครัว (พิมพ์ครั้งที่ 3 แก้ไขเพิ่มเติม) (น. 119), โดย อัจฉริยา ชูตินันท์, 2552, กรุงเทพฯ: วิญญูชน

³⁰ แหล่งเดิม.

โดยไม่รีบดำเนินการโดยเร็ว ซึ่งหากปล่อยให้มีการดำเนินการที่ล่าช้าแล้ว ย่อมส่งผลเสียไปถึงมาตรการแก้ไขเยียวยาเด็กหรือเยาวชนนั้นได้ เพราะสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่สถานitäรวจจะเป็นสิ่งทีเอื้ออำนวยและผลักดันให้เด็กเกิดความรู้สึกที่ไม่ดีต่อตัวเองและสังคม และทำให้เกิดปมด้อยขึ้นในความนึกคิดของเด็กและเยาวชนนั่นเอง อีกทั้งยังเป็นการกระทำที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของเด็กหรือเยาวชนดังกล่าวด้วยเช่นกัน³¹

2.4.1.3 สถานที่ควบคุมตัวเด็กและเยาวชน

สำหรับสถานที่ควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนในระหว่างถามปากคำต้องจัดไว้ในสถานที่ที่เหมาะสม เช่น ห้องทำงานของพนักงานสอบสวน ห้องสอบสวนคดีเด็กและเยาวชน เป็นต้น ทั้งนี้ต้องไม่จัดให้เด็กหรือเยาวชนนั้นถูกควบคุมตัวปะปนกับผู้ต้องหาที่เป็นผู้ใหญ่ และห้ามพนักงานสอบสวนนำเด็กหรือเยาวชนเข้าไปควบคุมในห้องขังที่จัดไว้สำหรับผู้ต้องหาที่เป็นผู้ใหญ่อันเป็นข้อห้ามโดยเด็ดขาด ทั้งนี้เพื่อไม่ให้ผู้ใหญ่มีโอกาสเล็ดสอน หรือแนะนำในสิ่งที่ไม่ดี อีกทั้งเพื่อป้องกันไม่ให้เด็กหรือเยาวชนเกิดความรู้สึกว่าตนเองเลวทราม หรือเป็นอาชญากรเหมือนผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ นอกจากนี้ยังมีระเบียบการดำรจเกี่ยวกับคดี กำหนดให้การควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดนั้น ต้องแยกการควบคุมเด็กและเยาวชนชายไม่ให้ปะปนกับเด็กและเยาวชนหญิงด้วย³²

เมื่อพนักงานสอบสวนสอบถามปากคำเด็กหรือเยาวชนเสร็จภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด ก็ให้ส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปควบคุมตัวไว้ที่สถานพินิจจะไม่นำเด็กหรือเยาวชนไปควบคุมตัวในเรือนจำสำหรับผู้ใหญ่ และไม่ให้อือว่าเป็นการควบคุมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนั้นเมื่อเด็กหรือเยาวชนหลบหนีออกจากสถานพินิจจึงไม่มีความผิดทางอาญาฐานหลบหนีที่คุมขังตามประมวลกฎหมายอาญา³³

2.4.2 หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

ในการดำเนินการเกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดนั้น จะต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อตัวผู้ติดยาเสพติด รวมทั้งผลที่อาจกระทบต่อสังคมส่วนรวมเป็นสำคัญ ดังนั้นจึงจำเป็นจะต้องศึกษาถึงความหมายและแนวความคิดที่เกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด เพื่อให้สามารถดำเนินกระบวนการต่างๆ เพื่อฟื้นฟูผู้ป่วยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงจำเป็นจะต้องมีความเข้าใจในเบื้องต้นก่อนว่าความหมายของการฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ติดยาเสพติดนั้น

³¹ แหล่งเดิม. (น. 120).

³² แหล่งเดิม. (น. 121).

³³ แหล่งเดิม. (น. 122).

หมายความว่าอย่างไร ขอบเขต และเป้าหมายของการฟื้นฟูสมรรถภาพนั้นมีขอบข่ายยึดโยงกับสิ่งใดบ้างซึ่งจะได้อธิบายดังต่อไปนี้

2.4.2.1 ความหมายของการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด³⁴

การฟื้นฟูสมรรถภาพ (Rehabilitation) หมายความว่า กระบวนการในการปรับสภาพบุคลิกลักษณะของอาชญากรและทำให้อาชญากรสามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้โดยไม่ต้องไปก่ออาชญากรรม ซึ่งการฟื้นฟูสมรรถภาพจะมีอยู่ 2 ความหมาย ได้แก่ ความหมายแรกเกี่ยวกับการรักษาโรคทางการแพทย์โดยตรงเพียงอย่างเดียว หมายถึง มาตรการทางการแพทย์ทุกชนิดที่จะให้ผู้ป่วยฟื้นฟู หรือหายจากสภาพเจ็บป่วยนั้นๆ ภายหลังการรักษาทางยาแล้ว เช่น กายภาพบำบัด การฝึกเดิน การออกกำลังกาย การฝึกใช้วชิระเทียม เป็นต้น ส่วนความหมายที่สอง คือการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ทุพพลภาพหรือผู้พิการ ซึ่งรวมถึงผู้ติดยาเสพติดให้กลับมาสามารถทำประโยชน์ หรือทำประโยชน์ต่อตนเองและสังคมส่วนรวมให้มากที่สุด ในด้านกายภาพ จิตใจ สังคม งานอาชีพและฐานะทางเศรษฐกิจ เท่าที่ผู้ผู้นั้นสามารถเป็นไปได้

UNDCP Model Drug Court 2000 ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ผู้ติดยาเสพติด หมายถึง การที่บุคคลนั้นรับสารยาเสพติดเข้าไปในร่างกายทำให้สุขภาพร่างกายอ่อนแอลงอันเป็นผลโดยตรงจากการใช้ยาเสพติดชนิดนั้น หรือทำให้บุคคลนั้นต้องขวนขวายหายยาเสพติดชนิดนั้นเพื่อให้ได้มาเสพ หรือการหยุดยาเสพติดนั้นเป็นผลให้บุคคลนั้นมีอาการทรมานทุกข์ทรมานทั้งทางร่างกายและจิตใจ” ซึ่งอาจอธิบายได้ว่าเป็นบุคคลที่เสพ หรือรับสารเสพติดเข้าไปในร่างกายเป็นระยะเวลาหนึ่งและเสพติดต่อกันเรื่อยๆ แล้วทำให้ร่างกายและจิตใจทรุดโทรมลง อีกทั้งมีอาการต้องการยาเสพติดในปริมาณที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ถ้าหากขาดยาเมื่อไหร่จะมีอาการข้างเคียงเนื่องจากฤทธิ์ยาเสพติด อาทิ กระวนกระวาย ชวนเฉียว โมโหง่าย เป็นต้น

ดังนั้นในความหมายของการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดนั้นย่อมมีความหมายถึงการรักษาทางการแพทย์ทุกชนิดที่จะให้ผู้ป่วยฟื้นฟู หรือพ้นจากภาวะที่ร่างกายต้องการรับยาเสพติดเข้าไป ซึ่งหากได้รับการฟื้นฟูแล้วผู้ป่วยไม่จำเป็นต้องเสพยาชนิดนั้นอีก ซึ่งตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ก็ได้ให้คำนิยามไว้ว่า “การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด หมายความว่า การกระทำใดๆ อันเป็นการบำบัดการติดยาเสพติดและฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจของผู้ติดยาเสพติด รวมตลอดถึงการรักษาสภาพร่างกายและจิตใจของผู้ซึ่งเสพยาเสพติดให้กลับคืน

³⁴ จาก มาตรการทางกฎหมายในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด : ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายว่าด้วยการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด กับรูปแบบบูรณาการของศาลยาเสพติดในต่างประเทศ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี) (น. 8-10), โดย ณัฐคนัย สุภัทรากุล, 2549, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

สู่สภาพปกติโดยไม่เสี่ยงต่อการเป็นผู้ติดยาเสพติด” ซึ่งก็เป็นการกำหนดความหมายเพื่อชี้ให้เห็นถึงวัตถุประสงค์ของการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดโดยเมื่อผ่านการฟื้นฟูแล้วจะต้องไม่เป็นผู้ที่เสี่ยงต่อการกลับมาติดยาเสพติดอีกนั่นเอง

2.4.2.2 ขอบเขตของการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด³⁵

การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจะต้องประกอบไปด้วยกระบวนการรักษา 4 ด้านคือ ร่างกาย จิตใจ อาชีพ และสังคม ซึ่งอาจอธิบายได้ดังต่อไปนี้

ประการแรก คือการฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านร่างกาย (Physical Rehabilitation) โดยการรักษาอาการอันเกิดขึ้นจากการเสพยาเสพติด การปรับสภาพร่างกายของผู้ป่วยที่ทรุดโทรมจากการใช้ยาเสพติดมาเป็นเวลานาน และรักษาโรคแทรกซ้อน เพื่อให้ร่างกายกลับคืนสู่สภาพปกติสามารถดำรงอยู่ได้โดยปราศจากยาเสพติด

ประการที่สอง คือการฟื้นฟูสมรรถภาพทางจิตใจ (Mental Rehabilitation) เป็นขบวนการที่สำคัญ และจำเป็นที่สุดสำหรับการฟื้นฟูสมรรถภาพ มีขอบเขตรอบคลุมถึงวิธีการทุกชนิดที่สามารถปรับสภาพจิตใจ บุคลิกภาพและพฤติกรรม ตลอดจนอารมณ์และนิสัยที่เปลี่ยนไปของผู้ติดยาเสพติดให้เป็นปกติขึ้นหลังจากที่ได้เสื้อม โทรมลงเมื่อเป็นทาสยาเสพติด ให้สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมปัจจุบันและอนาคตได้

ประการที่สาม คือการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพ (Occupational Rehabilitation) มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการปฏิบัติงานอาชีพของผู้ติดยาเสพติดให้โทษ เพื่อช่วยให้กลับไปอยู่ในสังคมเดิมได้ด้วยดีและพึ่งตนเองได้

และประการสุดท้าย คือการฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านสังคม (Social Rehabilitation) หมายถึงการเตรียมให้มีความพร้อมสำหรับการใช้ชีวิตปกติโดยมีความรู้ มีงาน อาชีพ และมีรายได้ที่เหมาะสม มีความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดี โดยเริ่มจากผู้รักษามีท่าทียอมรับผู้ป่วยก่อน แล้วค่อยนำครอบครัวมาให้ยอมรับผู้ป่วย ได้มีประสบการณ์ในการเข้ากับกลุ่ม ได้เรียนรู้ระเบียบแบบแผน วัฒนธรรมและค่านิยมทางสังคม ตลอดจนมีความรับผิดชอบและเคารพสิทธิทางสังคมของผู้อื่น

2.4.2.3 วัตถุประสงค์ของการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

โดยหลักการแล้วผู้เสพยาเสพติดถือว่าเป็นผู้ป่วยจะต้องได้รับการบำบัดรักษา มิใช่อาชญากรตามปกติ การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจึงสมควรกระทำให้กว้างขวาง และเนื่องจากบุคคลซึ่งเสพยาหรือติดยาเสพติดมีเป็นจำนวนมากและเป็นปัญหาสำคัญของประเทศ พระราชบัญญัติ

³⁵ จาก บทบาทพระสงฆ์ต่อการป้องกันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด: ศึกษาเฉพาะกรณีวัดที่เป็นศูนย์สงเคราะห์และฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของกรมการศาสนา (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท) (น. 48), โดย พันธศักดิ์ นาครอด, 2546, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 จึงกำหนดให้ขยายขอบเขตของการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาให้ครอบคลุมถึงผู้เสพและมีไว้ในครอบครอง ผู้เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายและผู้เสพและจำหน่ายยาเสพติดจำนวนเล็กน้อย นอกจากนี้การบำบัดรักษาขั้นฟื้นฟูสมรรถภาพยังมีวัตถุประสงค์ที่จะแก้ไขฟื้นฟูสุขภาพและบุคลิกภาพของผู้ติดยาที่ทรุดโทรมจากการใช้ยาเสพติดที่เรื้อรังมาเป็นระยะเวลานานๆ ได้กลับสู่สุขภาพที่สมบูรณ์และดีพร้อมทั้งทางร่างกายและจิตใจให้ผู้ป่วยสามารถเลิกใช้ยาเสพติด ไม่ว่าจะชนิดใดๆ ได้โดยเด็ดขาด และดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมปัจจุบันและอนาคตได้ตามปกติ โดยแบ่งวัตถุประสงค์ในหลักการใหญ่ๆ ไว้ดังต่อไปนี้

1. เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพและพฤติกรรมของผู้ติดยาเสพติด การพัฒนาบุคลิกภาพนั้นหมายถึง การพัฒนาร่างกาย ประสาทสัมผัสการเคลื่อนไหว และการพัฒนาจิตใจ รวมทั้งเชาวน์ปัญญาและอารมณ์
2. เพื่อพัฒนาทางด้านปรับจิตใจและสังคมและความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ได้แก่ การปรับตัวให้เข้ากับบุคคลและสังคมสิ่งแวดล้อม (Psycho Social and Personal Adjustment)
3. เพื่อส่งเสริมและสร้างงานให้กับผู้ป่วยมีงานทำ ทั้งในด้านงานอาชีพะบำบัดและฝึกอาชีพ ให้ผู้ป่วยมีความเพลิดเพลินจากการทำ งาน ลืมเรื่องการใช้ยาเสพติด และให้นำ ความรู้ความสามารถไปประกอบอาชีพได้

การฟื้นฟูสมรรถภาพมีเป้าหมายทั้งในด้านการฟื้นฟูส่งเสริมสุขภาพเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้ป่วย และในด้านสังคมสิ่งแวดล้อมที่จะลดปัญหาต่างๆอันเนื่องมาจากการติดยาเสพติด ซึ่งกำหนดเป้าหมายทั้งหมด 4 ประการ ได้แก่ ลดอัตราการติดยาซ้ำ (Relapsing rate) ลดอัตราการตาย (Mortality rate) ส่งเสริมสุขภาพและเพิ่มคุณภาพชีวิต (Quality of life) และเป้าหมายในการลดผลกระทบที่เป็นอันตรายต่างๆ (Detrimental effects) ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ป่วยสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข

ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับระบบการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดอาจแบ่งได้ออกเป็น 3 ระบบ ได้แก่

ระบบแรกการบำบัดรักษาในระบบสมัครใจ (Voluntary system) หมายถึง การที่ผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัดรักษาจากสถานพยาบาลของรัฐหรือเอกชนด้วยความสมัครใจ ดังนั้นการบำบัดรักษาในระบบนี้จึงมีทั้งแบบผู้ป่วยนอกซึ่งผู้ติดยาเสพติดจะไปรับประทานยาที่สถานพยาบาลตามกำหนดโดยไม่ต้องเข้าอยู่ในสถานพยาบาล และแบบผู้ป่วยใน ซึ่งผู้ติดยาเสพติดจะต้องอยู่เข้ารับการบำบัดรักษาภายในสถานพยาบาลทั้งกลางวันและกลางคืน

ระบบที่สอง คือการบำบัดรักษาในระบบต้องโทษ (Convicted system) ในระบบนี้หน่วยงานที่มีหน้าที่ตามกฎหมายจะให้การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดหลังจากที่ถูกดำเนินคดีตามกฎหมายและผ่านการพิจารณาพิพากษาตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม

และระบบที่สาม คือการบำบัดรักษาในระบบบังคับ (Compulsory system) เป็นระบบที่ให้เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจบังคับ ส่งตัวผู้ติดยาเสพติดไปเข้ารับการบำบัดรักษายังสถานพยาบาลตามระยะเวลาที่กำหนดได้

ซึ่งการบำบัดรักษาฟื้นฟูในระบบต่างๆ นั้นมีความสำคัญต่อการเบี่ยงเบนผู้ป่วยที่ติดยาเสพติดออกจากกระบวนการยุติธรรมปกติให้สามารถเข้าสู่ระบบของการฟื้นฟูสมรรถภาพได้อันจะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวผู้ติดยาเสพติดเองสามารถประสบความสำเร็จในการเลิกเสพยาเสพติดได้ และไม่หันกลับไปเสพยาเสพติดอีกหากได้มีการผ่านกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพแล้ว

บทที่ 3

หลักเกณฑ์ และมาตรการทางกฎหมาย

ในการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดที่เป็นเด็ก และเยาวชนของต่างประเทศ

ในการศึกษาหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการตรวจสอบการจับกุมเด็กและเยาวชนที่ติดยาเสพติด นั้น หากได้ศึกษาถึงแนวทางในกรณีดังกล่าวจากต่างประเทศแล้ว ย่อมจะทำให้สามารถเข้าใจถึง วิธีการ หลักเกณฑ์ที่สำคัญ รวมทั้งแนวทางในการพัฒนาการตรวจสอบการจับกุมเด็กและเยาวชน ในประเทศไทยได้ โดยอาจอธิบายวิธีการในการดำเนินการเกี่ยวกับการตรวจสอบการจับกุม และการปฏิบัติต่อผู้เสพยาเสพติดในต่างประเทศได้ดังต่อไปนี้

3.1 หลักเกณฑ์การตรวจสอบการจับกุมของเด็ก และเยาวชนในต่างประเทศ

กรณีเกี่ยวกับการตรวจสอบการจับกุมเด็กและเยาวชนนั้น ประเทศที่เป็นผู้นำด้านสิทธิ และเสรีภาพของมนุษย์ชนอย่างประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น ย่อมเป็นประเทศที่ควรนำมาศึกษาเพื่อ เป็นแนวทางในการพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับเด็ก และเยาวชนของประเทศไทย นอกจากนี้ยังได้ศึกษา ถึงการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศญี่ปุ่นอันเกี่ยวกับเด็ก และเยาวชนเพื่อการ เปรียบเทียบอีกทางหนึ่งด้วย ซึ่งอธิบายได้ดังต่อไปนี้

3.1.1 การดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของเด็กและเยาวชนในประเทศสหรัฐอเมริกา¹

ประเทศสหรัฐอเมริกามีแบ่งเขตการปกครองออกเป็นมลรัฐ (State) แต่ละมลรัฐแบ่งเขตย่อยออกเป็นเขตการปกครองหรือมณฑล (County) ในจังหวัดแบ่งเขตพื้นที่เล็กเป็นอำเภอหรือนคร (City) และในแต่ละมลรัฐมีการปกครองของตนเอง ออกกฎหมายใช้ภายในรัฐของตนเองไม่ขึ้นกับ รัฐใดรัฐหนึ่ง กฎหมายที่ออกใช้ในรัฐจะต้องไม่ขัดกับกฎหมายรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุด ของประเทศ ดังนั้น กฎหมายศาลคดีเด็กและเยาวชนในแต่ละรัฐย่อมแตกต่างกันในบางประการ ซึ่งจะอธิบายในเรื่องที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

---

¹ จาก ปัญหาการตรวจสอบการจับกุมเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) (น. 55-63), โดย พิชญ์สินี วงศ์ปราโมทย์, 2557, กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

3.1.1.1 ความหมายของเด็ก และเยาวชนในประเทศสหรัฐอเมริกา

ความหมายของเด็กที่กระทำความผิดในประเทศสหรัฐอเมริกานั้น แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับแต่ละมลรัฐว่ามีเกณฑ์ในการจัดการกับเด็กอย่างไร เพราะรัฐบาลกลางไม่มีศาลเยาวชน หากแต่ตามกฎหมายจัดตั้งศาลคดีเด็กของมลรัฐอิลลินอยส์ ค.ศ. 1899 ซึ่งถือว่าเป็นฉบับแรกของประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้ความหมายของคำว่า “เด็กกระทำความผิด” หมายถึง เด็กอายุต่ำกว่าสิบหกปี ซึ่งถูกพบว่าได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น แต่ในกฎหมายปัจจุบัน ตาม United States Code หมวด 403 มาตรา 5031 ได้ให้ความหมายของ “เด็ก” หมายความว่า บุคคลที่อายุไม่เกิน 18 ปี เกณฑ์อายุขั้นต่ำของเด็กถูกกำหนดไว้แล้วว่าเด็กต้องอายุไม่ต่ำกว่า 7 ปี เพราะถือว่าเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 7 ปีบริบูรณ์นั้น ไม่สามารถที่จะคิดก่ออาชญากรรมหรือมีความรู้สึกรู้ผิดชอบมากพอในการกระทำภายใต้กฎหมาย ทั้งนี้ในบางมลรัฐ ไม่มีการกำหนดอายุขั้นต่ำในการกระทำความผิดของเด็กไว้ เด็กที่อายุต่ำกว่า 7 ปีที่ได้กระทำความผิดนั้นส่วนใหญ่จะถูกนำตัวไปควบคุมดูแลในหน่วยงานชุมชน (Community Agency) เช่น กระทรวงบริการประชาชนหรือสวัสดิการสังคม (Department of Human Service or Social Welfare) เด็กเหล่านี้ส่วนใหญ่จะไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากบิดามารดา ในหลายๆ กรณี บิดามารดาเองนั้นมีปัญหาส่วนตัว ไม่ว่าจะเป็นติดสุรา ติดยาเสพติด เด็กที่มาจากครอบครัวเหล่านี้จึงมักถูกละทิ้ง ไม่ได้รับการอบรมสั่งสอนและดูแลเอาใจใส่ที่ดีพอ ในกรณีเด็กที่อายุต่ำกว่า 7 ปี แทนที่จะลงโทษเด็กเหล่านี้ ก็มีอีกหลายวิธีที่จะจัดการ ไม่ว่าจะเป็นชุมชนบำบัด หรือการรักษาโดยให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิด ในบางมลรัฐที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติถึงอายุขั้นต่ำของเด็กทำให้การพิจารณาตัดสินความผิดของเด็กไม่ได้ถูกแยกออกจากวิธีการดำเนินคดีความของผู้ใหญ่ ซึ่งในบางกรณี เด็กอายุ 11-12 ปี ก็ต้องรับโทษในศาลผู้ใหญ่ถ้าเห็นว่ากระทำความผิดนั้นเป็นความผิดที่ร้ายแรง

3.1.1.2 ระบบศาลของประเทศสหรัฐอเมริกา

เนื่องจากประเทศสหรัฐอเมริกามีหลายมลรัฐจำเป็นต้องใช้ระบบศาลคู่ กล่าวคือ ศาลรัฐบาลกลาง (Federal court) และศาลมลรัฐ (State court) ซึ่งอธิบายได้ดังต่อไปนี้

(ก) ระบบศาลของรัฐบาลกลาง แบ่งออกเป็น

ศาลชั้นต้น ทำหน้าที่สืบพยาน และออกคำพิพากษาในคดีที่อยู่ในเขตอำนาจศาลของตน โดยทั่วไปเรียกว่า U.S. District Court ซึ่งแบ่งเป็น 96 เขต (District) ในแต่ละเขตจะมี District Court อย่างน้อย 1 ศาล เกือบทุกคดีที่เป็นคดีตามกฎหมายรัฐบาลกลางจะต้องทำการพิจารณาที่ District Court

ศาลอุทธรณ์ เป็นศาลในลำดับขั้นที่สอง โดยแบ่งเป็น 12 ภาคกับเขตคดีศาลในแต่ละภาคจะพิจารณาคดีที่มาจาก District Court ในภาคของตน นอกจากนี้ การอุทธรณ์จากหน่วยงานทางปกครอง (Administrative Agency) ก็ทำการพิจารณาที่ศาลอุทธรณ์ภาคนั้นๆ

และศาลสูงสุด มีหน้าที่โดยจะพิจารณาคดีที่มีการฎีกาขึ้นมาจากศาลอุทธรณ์ภาคต่างๆ ในบางกรณีก็มีการสืบพยานที่ศาลฎีกาด้วย แต่ก็ทาน้อยมาก เช่น คดีที่ฟ้องดำเนินคดีเอกอัครราชทูตต่างประเทศ เป็นต้น

(ข) ระบบศาลมลรัฐ

ศาลของแต่ละมลรัฐนั้น ไม่มีลักษณะโครงสร้างที่มีลักษณะอย่างเดียวกัน เพราะแต่ละรัฐก็มีระบบเป็นของตนเอง อย่างไรก็ตาม รัฐยังคงเดินตามโครงสร้างทั่วไปของระบบศาลรัฐบาลกลาง โดยแบ่งเป็น ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลสูงสุด

ในระบบศาลมลรัฐชั้นต้นหรือศาลที่ทำการสืบพยานจะถูกกำหนดและจัดตั้งโดยมลรัฐนั่นเอง ซึ่งโดยปกติมักจะกำหนดตามเขตจังหวัด (County) โดยเรียกชื่อศาลแตกต่างกันไป อาทิเช่น Courts of common plea หรือ County Courts สำหรับรัฐนิวยอร์กนั้นมีเอกลักษณ์พิเศษ กล่าวคือ ใช้คำว่า Supreme Court สำหรับศาลชั้นต้น คดีเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมของศาลมลรัฐโดยทั่วไปจะขึ้นสู่การพิจารณาของศาลมลรัฐ รวมทั้งคดีละเมิดของเอกชนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสิ่งแวดล้อมด้วย

ศาลมลรัฐชั้นอุทธรณ์มีโครงสร้างคล้ายกับศาลอุทธรณ์ของรัฐบาลกลาง โดยเป็นศาลที่มีเขตอำนาจกว้างขวางพิจารณาอุทธรณ์จากศาลมลรัฐชั้นต้น แต่มีอำนาจจำกัดในคดีที่อุทธรณ์มาจากหน่วยงานทางปกครอง ชื่อเรียกก็จะแตกต่างกันไปตามแต่ละรัฐ เช่น Court of appeal หรือ Superior Courts เป็นต้น

ศาลมลรัฐชั้นสูงสุดเป็นศาลสูงสุดของรัฐ โดยทั่วไปจะเรียก Supreme Court ในบางรัฐเป็นที่รู้จักในนาม Court of appeals มีรัฐจำนวนประมาณครึ่งหนึ่งที่คู่ความสามารถอุทธรณ์ได้สองครั้ง (อุทธรณ์และฎีกา) แต่อีกครึ่งที่เหลือมีเพียงศาลอุทธรณ์เท่านั้น โดยในการฟ้องคดี ซึ่งโดยทั่วไปแล้วต้องฟ้องที่ศาลชั้นต้น โจทก์จะเป็นผู้เลือกศาลที่จะฟ้องคดี ซึ่งคิดว่าเหมาะสมกับตน และมีบางคดีที่โจทก์อาจจะเลือกว่า จะฟ้องคดีต่อศาลมลรัฐหรือศาลรัฐบาลกลาง อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าโจทก์จะเลือกฟ้องคดีต่อศาลมลรัฐ แต่จำเลยยังคงมีสิทธิขอโอนคดีไปยังศาลรัฐบาลกลาง การกำหนดว่าศาลในระบบใดจะเป็นผู้ที่มีอำนาจพิจารณาคดีใดนั้นขึ้นอยู่กับเรื่องที่ฟ้องร้องกันหรือสาระแห่งคดี (Subject Matter) ซึ่งกำหนดโดยกฎหมายซึ่งจะกล่าวถึงอันดับต่อไป

3.1.1.3 อำนาจในการพิจารณาคดีของศาลประเทศสหรัฐอเมริกา

ระบบศาลของประเทศสหรัฐอเมริกามีลักษณะพิเศษ คือ เป็นระบบศาลที่มีลักษณะซ้อนกันอยู่ 2 ชั้น ได้แก่ ระบบศาลรัฐบาลกลาง (Federal court system) และระบบศาลมลรัฐ (State court

system) ในขณะที่ศาลแต่ละระบบมีความรับผิดชอบที่จะพิจารณาคดีบางประเภทเท่านั้น แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าศาลแต่ละระบบจะเป็นอิสระแก่กันโดยสิ้นเชิง ระบบศาลรัฐบาลกลางและระบบศาลมลรัฐก็ยังคงมีการประสานการทำงานร่วมกันอยู่ ทั้งนี้เนื่องจากศาลทั้งสองระบบต่างก็มีความมุ่งหมายที่จะชี้ขาดข้อพิพาททางกฎหมายและให้ความคุ้มครองสิทธิของประชาชนตามกฎหมาย² เช่นเดียวกัน

หากแบ่งกลุ่มศาลตามลักษณะของขอบอำนาจแล้วอาจแบ่งได้เป็นศาลกลุ่มที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาเรื่องทั่วไป ไม่ได้จำกัดอำนาจหน้าที่แต่ในเฉพาะคดีบางประเภทหรือบางลักษณะ เราเรียกขอบอำนาจในลักษณะนี้ว่าเป็น “Court Of General Jurisdiction” ศาลในกลุ่มนี้หากเป็นศาลในประเทศไทยอาจได้แก่ ศาลจังหวัดต่างๆที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาเรื่องต่างๆไป หรือ หากเป็นศาลในประเทศสหรัฐอเมริกาได้แก่ ศาลชั้นต้น (District Court) เป็นต้น

ศาลอีกกลุ่มหนึ่งที่เป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาเฉพาะในคดีบางเรื่องหรือบางประเภทเท่านั้น จะเรียกว่าเป็น “Court of Special Jurisdiction” คำว่า Special หรือลักษณะความเป็นพิเศษนี้ เป็นสิ่งที่บ่งบอกอยู่ในตัวแล้วว่าอำนาจในการพิจารณาพิพากษาของศาลในกลุ่มนี้มีความเป็นพิเศษที่จะเฉพาะเจาะจงกับคดีบางประเภทหรือบางลักษณะเท่านั้น ศาลในกลุ่มนี้มีให้เห็นมากมาย ไม่ว่าจะเป็นในประเทศไทย หรือในต่างประเทศ เช่นศาลภาษีอากร (Tax Court) ศาลจราจร (Traffic Court) ศาลคดียาเสพติด (Drug Court) ศาลคดีเด็กและเยาวชน (Juvenile Court) เป็นต้น

ศาลคดีเด็กและเยาวชนของสหรัฐอเมริกามีอำนาจเหนือคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดอาญา (Delinquency)³ และเกือบจะทุกรัฐมีอำนาจพิจารณาคดีเด็กที่จำต้องได้รับการสงเคราะห์คุ้มครองด้วย บางรัฐยังมีอำนาจพิจารณาคดีแพ่งเกี่ยวกับการขอให้เป็นบุตร การขอรับบุตรบุญธรรม และการใช้อำนาจปกครอง และในบางรัฐกฎหมายบัญญัติให้อำนาจศาลคดีเด็กและเยาวชนในการพิจารณาคดีผู้ใหญ่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำผิดของเด็ก รวมทั้งดำเนินคดีกับบิดามารดาที่ทอดทิ้งไม่เลี้ยงดูบุตร โดยทั่วไปศาลคดีเด็กและเยาวชนของสหรัฐอเมริกาถือหลักว่าการกระทำผิดของเด็กไม่ถือเป็นอาชญากรรม แต่เรียกว่าเป็นการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน (Juvenile delinquency) ดังนั้นศาลคดีเด็กและเยาวชนของสหรัฐอเมริกา ส่วนใหญ่จึงไม่มี

² จาก กฎหมายแองโกลอเมริกันเบื้องต้น *Introduction to Anglo-American Law LW454* (น. 43), โดย ดวงจิตต์ กำประเสริฐ, 2547, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง .

³ จาก คำอธิบายพร้อมรวมคำพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวกับพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2543 เรียงมาตรา (พิมพ์ครั้งที่ 3) (น. 2), โดย พัลลภ พิสิทธิ์สังฆการ, 2546, กรุงเทพฯ: พิมพ์อักษร

อำนาจในการลงโทษอาญาแก่เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ในคดีที่เห็นว่ามีความจำเป็นต้องลงโทษอาญาแก่ผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชน ศาลจะใช้วิธีการสละอำนาจและการยกเว้นอำนาจของศาลคดีเด็กและเยาวชนให้นำคดีไปพิจารณาในศาลธรรมดา คงมีบางรัฐเท่านั้นที่ให้ศาลคดีเด็กและเยาวชนมีอำนาจลงโทษทางอาญาแก่เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดได้ การสละและยกเว้นอำนาจนี้ เป็นผลให้ขอบเขตอำนาจในการพิจารณาคดีของศาลคดีเด็กและเยาวชนแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะใหญ่ ดังนี้

(ก) ศาลที่มีขอบเขตอำนาจเฉพาะ (Exclusive Jurisdiction) ศาลลักษณะนี้ได้กำหนดให้เป็นอำนาจของศาลคดีเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะ ที่จะมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด รวมทั้งเด็กที่จำต้องได้รับการสงเคราะห์คุ้มครอง โดยทั่วไปศาลจะใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนแทนการลงโทษอาญา เว้นแต่บางรัฐที่กฎหมายยอมให้ศาลลักษณะนี้มีอำนาจลงโทษอาญาได้ แต่บางรัฐใช้วิธีการกำหนดลักษณะความผิดอาญาร้ายแรง เช่น ความผิดฐานฆ่าเจ้าพนักงานและความผิดอื่นๆ ที่มีโทษร้ายแรงถึงขั้นจากคุกตลอดชีวิตหรือประหารชีวิต ซึ่งกำหนดโดยเยาวชนอายุเกินกว่า 15-16 ปีขึ้นไปให้ยกเว้นนำคดีไปพิจารณาในศาลอาญาได้ (เช่น รัฐนิวยอร์ก เวอร์มอนท์ ไอโอวา และอินเดียนา)

(ข) ศาลที่มีขอบเขตอำนาจของศาลชั้นต้น (Original Jurisdiction) ศาลลักษณะนี้กำหนดให้เป็นอำนาจชั้นพื้นฐานของศาลคดีเด็กและเยาวชนในการพิจารณาคดีของเด็กและเยาวชน เว้นแต่ศาลจะเห็นสมควรให้นำคดีไปพิจารณาในศาลอาญา ศาลจะใช้วิธีสละอำนาจ (Waiver) ให้นำคดีไปเริ่มต้นฟ้องใหม่มิใช่เป็นการโอนคดี (เช่น รัฐอลาสก้า ฟลอริดา ฮาวาย มิสซูรี ยูทาห์) ทั้งนี้ เพราะศาลคดีเด็กและเยาวชนลักษณะนี้ไม่มีอำนาจในการลงโทษอาญา คดีที่จะมีการสละอำนาจไปยังศาลอาญานั้น เป็นคดีที่เยาวชนอายุระหว่าง 14-18 ปี (หรือมากกว่านั้นแตกต่างกันในแต่ละรัฐ) กระทำความผิดอาญาร้ายแรง หรือในคดีที่จำเลยมีอายุมาก ไม่เหมาะสมที่จะให้ศาลคดีเด็กและเยาวชนใช้วิธีการของศาลคดีเด็กและเยาวชนแทนการลงโทษอาญา คดีที่ถูกนำไปฟ้องใหม่ในศาลอาญาจะได้รับการพิจารณาเช่นเดียวกับคดีผู้ใหญ่กระทำความผิด

(ค) ศาลที่มีขอบเขตในการตัดสินคดีแบบผสม (Concurrent Jurisdiction) เป็นอำนาจศาลคาบเกี่ยวไม่มีการแบ่งแยกอำนาจการพิจารณาคดีโดยเด็ดขาดระหว่างศาลคดีเด็กและเยาวชนและศาลอาญา ทั้งสองศาลมีอำนาจเหนือคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิด รัฐส่วนใหญ่ที่มีอำนาจคาบเกี่ยวนี้มักจะกำหนดให้มีอำนาจคาบเกี่ยวเฉพาะคดีอาญาร้ายแรง และคดีซึ่งเยาวชนอายุค่อนข้างสูงกระทำความผิดอาญา ส่วนคดีอาญาทั่วไปคงให้อยู่ในอำนาจของศาลคดีเด็กและเยาวชนเพียงศาลเดียว เช่น รัฐแคลิฟอร์เนีย โคโลราโด อิลลินอยส์ มิชิแกน) คดีที่อยู่ในอำนาจศาลคาบเกี่ยวนี้พนักงานอัยการจะเป็นผู้พิจารณาความเหมาะสมว่าจะนำขึ้นสู่การพิจารณาของศาลใด เมื่อได้มีการฟ้องคดี

ในศาลใดศาลหนึ่งแล้วจะนำคดีไปฟ้องยังศาลอื่นไม่ได้ เว้นแต่ จะได้ออนฟ้องก่อนการเริ่มต้นพิจารณาคดี ในบางคดีศาลอาจเป็นผู้สั่งให้นำคดีไปฟ้องยังอีกศาลหนึ่งได้ถ้าศาลเห็นว่าคดีนั้นไม่สมควรที่จะรับการพิจารณาในศาลนี้

3.1.1.4 รูปแบบของศาลคดีเด็กและเยาวชนของประเทศสหรัฐอเมริกา

ศาลคดีเด็กและเยาวชนของสหรัฐอเมริกาจัดตั้งขึ้นเป็น 2 รูปแบบ คือ จัดตั้งเป็นแผนกหนึ่งของศาลชั้นล่างที่เรียกว่า “เคาต์เคอร์ต” (County Court) มีเขตอำนาจครอบคลุมตลอดเขตการปกครองนั้น และอีกรูปแบบหนึ่งคือจัดตั้งเป็นศาลคดีเด็กและเยาวชนเป็นเอกเทศไม่ขึ้นกับศาลยุติธรรมทั่วไป คือ ศาลคดีเด็กและเยาวชนประจำเมือง และศาลคดีเด็กและเยาวชนประจำมลรัฐ ซึ่งมีเขตอำนาจศาลครอบคลุมเฉพาะเมืองและมลรัฐนั้นๆ ในปัจจุบันนิยมจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนแยกต่างหากจากศาลยุติธรรมทั่วไป เพื่อมิให้ปะปนกับผู้ใหญ่ได้อย่างแท้จริง

3.1.1.5 การดำเนินคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดของศาลเยาวชนและครอบครัวในประเทศไทย⁴

ศาลเยาวชนและครอบครัวในประเทศไทยส่วนใหญ่มิมีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนใน 5 กรณีคือ

- (ก) เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญา
- (ข) เด็กและเยาวชนที่ขาดการเอาใจใส่ดูแลโดยมิใช่ความผิดของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง
- (ค) เด็กและเยาวชนที่ถูกทอดทิ้งโดยเป็นความผิดของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง
- (ง) เด็กและเยาวชนที่ต้องดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษ ได้แก่ เด็กซึ่งหนีโรงเรียนเป็นประจำ เด็กซึ่งหนีออกจากบ้านหรือไม่ยอมอยู่ในปกครองของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง และเด็กซึ่งมีพฤติกรรมหรือการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งอันอาจเป็นอันตรายต่อตัวของเด็กเองหรือต่อสังคม

(จ) เด็กหรือเยาวชนที่เสพสุราหรือสูบบุหรี่ซึ่งมีเพียงบางรัฐที่ถือว่าการที่เด็กและเยาวชนเสพสุราหรือสูบบุหรี่เป็นผู้กระทำความผิดกฎหมาย และถือว่าสมควรถูกดูแล ควบคุม และลงโทษ ซึ่งคล้ายคลึงกับแนวคิดในกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมการจำหน่ายสุราของประเทศไทย

ในกรณีของผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวในประเทศไทยนั้นจากการศึกษาพบว่าผู้พิพากษาอาจได้รับการแต่งตั้งมาจากศาลอื่นหรือรับเลือกตั้งจากรายการโดยตรง ซึ่งโดยปกติผู้พิพากษาที่ได้รับการแต่งตั้งมาจากศาลอื่นจะอยู่ในตำแหน่งคราวละอย่างน้อย

⁴ จาก กฎหมายเบื้องต้นเกี่ยวกับการกระทำความผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชน (น. 85-87), โดย มาตาลักษณ์ ออรุ่งโรจน์, 2551, กรุงเทพฯ: เดือนตุลา.

1-3 ปี แต่ผู้พิพากษาที่ได้รับการเลือกตั้งจากรัฐอาจอยู่ในตำแหน่งตั้งแต่ 4 ปีขึ้นไป จนถึงตลอดชีวิต ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกฎหมายในแต่ละมลรัฐ นอกจากนี้ศาลยังอาจมีผู้ตัดสินคดี (Referee) ซึ่งเป็นพนักงานศาลคอยรับฟังข้อเท็จจริงเพื่อนำมาประกอบการพิจารณา มักจะได้รับการแต่งตั้งจากผู้พิพากษาในเขตอำนาจศาลที่ผู้พิพากษามีอำนาจอยู่ โดยทำหน้าที่ช่วยผู้พิพากษาพิจารณาข้อเท็จจริง รวมถึงให้คำแนะนำเกี่ยวกับปัญหาที่พิเศษหรือมีความซับซ้อน โดยทั่วไปผู้พิพากษามักมอบหมายอำนาจตุลาการบางส่วนแก่ผู้ตัดสินคดีที่จะให้คำแนะนำแก่ผู้พิพากษาเกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ มีข้อสงสัยว่าผู้ตัดสินคดีไม่จำเป็นต้องมีปริญญาทางด้านกฎหมายหรือประกอบวิชาชีพกฎหมาย เพราะต้องการความยุติธรรมตามธรรมชาติ นักกฎหมายมักยึดติดกับหลักกฎหมายตีความตามตัวอักษร ไม่ใช่เจตนารมณ์กฎหมายอย่างแท้จริง เพียงแต่ผู้ตัดสินคดีต้องเป็นผู้ได้รับการอบรมทางกฎหมายและวิธีพิจารณาคดีเท่านั้น

ในการพิจารณาและพิพากษาคดีนั้น ผู้พิพากษาจะดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาคดีเป็น 2 วาระ ดังนี้

วาระแรกเป็นการดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาเพื่อพิจารณาว่าเด็ก หรือเยาวชนนั้นกระทำความผิดจริงหรือไม่ (Adjudication hearing)

วาระที่สอง เป็นการดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาเพื่อพิจารณาว่าจะแก้ไขเด็ก หรือเยาวชนที่กระทำความผิดนั้นอย่างไร (Dispositional hearing)

ซึ่งหากเด็กหรือเยาวชนถูกฟ้องคดีหรือรับสารภาพ ศาลจะพิพากษาทั้งสองวาระรวมกัน โดยอาศัยสำนวนคดีของตำรวจและรายงานข้อเท็จจริงของพนักงานคุมประพฤติประกอบการพิจารณาพิพากษาเสมอ ในทางกลับกันในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนปฏิเสธคำฟ้อง ศาลจะพิจารณาคดีโดยแยกวาระกัน กล่าวคือในวาระแรกจะพิจารณาว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นกระทำความผิดจริงหรือไม่ ในขั้นนี้ศาลจะพิจารณาพยานหลักฐาน ฟังคำให้การพยานทั้งฝ่ายอัยการและฝ่ายทนายจำเลย เมื่อศาลพิจารณาแล้วเชื่อว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นกระทำความผิดจริง ศาลจึงจะนัดพิจารณาวาระที่สองในคราวต่อไป ทั้งนี้คำสั่ง หรือคำพิพากษาของศาลเยาวชนและครอบครัวเพื่อปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมของเด็ก หรือเยาวชนที่กระทำความผิดมี 5 รูปแบบ คือ

(ก) สั่งยกฟ้องและปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนไปโดยให้อยู่ในความดูแลของบิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควร

(ข) สั่งคุมประพฤติ โดยมีเงื่อนไขพิเศษหรือไม่ก็ได้

(ค) สั่งปรับ หรือให้ชดเชยค่าเสียหาย

(ง) โอนคดีไปพิจารณายังศาลยุติธรรมทั่วไป ในกรณีที่เข้าเงื่อนไขพิเศษบางประการ

(จ) สั่งให้ส่งตัวเด็ก หรือเยาวชนไปรับการฝึกอบรมยังสถานฝึกอบรมพิเศษ⁵

3.1.1.6 การจับกุมเด็ก หรือเยาวชนที่กระทำความผิดของประเทศสหรัฐอเมริกา⁶

การจับกุมตัวเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดอาญานั้น จะต้องทำโดยมีหมายจับ เว้นแต่ในคดีอาญาอุกฉกรรจ์ (Felony) ซึ่งมีโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปี ขึ้นไป จะจับโดยมีหมายจับได้ต่อเมื่อมี Probable Cause คือมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าได้มีการกระทำความผิดจริง ส่วนในคดีอาญาที่มีโทษเล็กน้อย (Misdemeanors) จะจับโดยไม่มีหมายจับได้ก็ต่อเมื่อเป็นการกระทำความผิดซึ่งหน้า หรือเป็นกรณีที่มีเหตุผลอันสมควรเชื่อได้แน่นอนว่าผู้นั้นกระทำความผิดจริง (Reasonable Cause) และถ้าไม่จับกุมในขณะนั้นจะทำให้ไม่สามารถจับกุมได้เพราะผู้นั้นหลบหนี หรือมีเจตนาที่จะถูกจับ จะก่อให้เกิดอันตรายต่อตัวผู้ถูกจับเองหรือผู้อื่นหรือต่อทรัพย์สินของผู้อื่น เมื่อมีการจับกุมตัวเด็กหรือเยาวชนแล้ว เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องรีบแจ้งการจับกุมให้บิดามารดา ผู้ปกครอง และเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานคุมประพฤติทราบโดยทันที เพื่อที่จะรับตัวเด็กหรือเยาวชนไปดำเนินการตรวจความเหมาะสมต่อไป และเจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจในการควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนไว้เพื่อสอบสวนเพียง 24 ชั่วโมงเท่านั้น

เมื่อหน่วยงานคุมประพฤติได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนที่ถูกจับกุม และสำนวนการสอบสวนจากเจ้าหน้าที่ตำรวจแล้ว จะต้องจัดให้มีการปล่อยตัวชั่วคราวให้กลับไปอยู่ในความดูแลของบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กอาศัยอยู่ด้วย เว้นแต่ในกรณีที่เห็นว่าเด็กควรได้รับการควบคุมในระหว่างการสอบสวนจะต้องจัดให้เด็กได้รับการควบคุมตัวในสถานแรกรับเด็ก หรือในหน่วยงานหรือองค์กรสาธารณะอื่นๆ ที่เหมาะสมและยอมรับเด็กไว้ในความดูแล ต่อจากนั้นจึงดำเนินการไต่สวนเบื้องต้นโดยเจ้าหน้าที่ (Intake Officer) ซึ่งทำหน้าที่กลั่นกรองคดี โดยจะพิจารณาเป็นประการแรกว่าข้อเท็จจริงของคดีเมื่อนาสู่การพิจารณาของศาลจะมีน้ำหนักเพียงพอให้ศาลเชื่อได้ว่าจำเลยกระทำความผิดจริงตามข้อกล่าวหาหรือไม่ โดยจะตรวจสอบข้อกล่าวหาของเด็กที่กระทำความผิดที่ถูกยื่นฟ้องมาตามกระบวนการยุติธรรม และสืบสวนข้อมูลเพิ่มเติมโดยพิจารณาจากความประพฤติจากการสัมภาษณ์เด็กซึ่งเป็นผู้ถูกกล่าวหาครอบครัวของเด็ก หรือแม่แต่เหยื่อผู้ซึ่งเป็นผู้เสียหาย โดยเจ้าหน้าที่จะรวบรวมข้อมูลจากหลายๆ แหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมของเด็กผู้กระทำความผิด ไม่ว่าจะเป็นจากชุมชน โรงเรียน ข้อมูลจากพนักงานสอบสวนผู้จับกุม ผู้เสียหาย

⁵ จาก คำบรรยายกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็ก และเยาวชน (น. 59), โดย บุญเพราะ แสงเทียน, 2540, กรุงเทพฯ: อักษร

⁶ จาก Law on Juvenile Delinquency LA213 (น. 61-62), โดย สุธินี รัตนวาท, 2531, กรุงเทพฯ: กิ่งจันทร์การพิมพ์

และนำคำร้องทุกข์และข้อกล่าวหามาพิจารณา พุดคุยหรือกับเด็กที่กระทำผิด คิด ครอบครัวของเด็ก และผู้เสียหาย เพื่อแนะนำช่องทางที่เหมาะสมในการจัดการกับคดีที่เกิดขึ้น จากนั้นจึงพิจารณาประการที่สองว่าคดีนี้สมควรที่จะดำเนินการต่อไปอย่างไรจึงจะเหมาะสม ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงประโยชน์ของตัวเอง และของสาธารณชนควบคู่กันไป

3.2 มาตรการทางกฎหมายในการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของต่างประเทศ

เนื่องจากการศึกษาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของประเทศไทยนั้นจำเป็นต้องวิเคราะห์จากวรรณกรรมทางกฎหมาย รวมทั้งมาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยที่มีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนากฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวกับการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดซึ่งจะสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

3.2.1 มาตรการทางกฎหมายในการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของประเทศสหรัฐอเมริกา⁷

ในปี ค.ศ. 1860-1979 สหรัฐอเมริกาได้คิดค้นรูปแบบการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดที่แตกต่างกันไปในแต่ละมลรัฐ โดยมีการจัดการในรูปแบบของโครงการต่างๆ เช่น โครงการบำบัดรักษาทางเลือกต่ออาชญากรรมปรกติ (TASC) โครงการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดสุดสัปดาห์ เป็นต้น ต่อมาเมื่อปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดมีความรุนแรงมากขึ้นทำให้ต้องมีการศึกษา และกำหนดวิธีการแก้ไขอย่างมีประสิทธิภาพจึงมีการออกกฎหมายเกี่ยวกับการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดที่เป็นมาตรฐานกลางในปี ค.ศ. 1966 แก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 1971 ที่เรียกว่า “The Narcotic Addict Rehabilitation Amendment 1971 (NARA)” ซึ่งกฎหมายฉบับดังกล่าวเป็นการนำแนวความคิดการเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมโดยองค์กรศาล ซึ่งแต่เดิมนั้นเมื่อผู้กระทำความผิดถูกจับกุมจะถูกดำเนินคดีในชั้นศาลและถูกพิพากษาลงโทษในเรือนจำ ทำให้เห็นได้ว่าการจัดการกับปัญหาเสพติดจะเน้นที่การปราบปรามเป็นหลัก โดยการกำจัดผู้ลักลอบและจำหน่ายยาเสพติดเป็นหลัก หากแต่ตามแนวความคิดใหม่นี้จะเน้นที่การนำกระบวนการยุติธรรมทางอาญามาผสมผสานกับการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดเป็นหลัก

อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตว่ากฎหมายฉบับนี้ได้สร้างองค์ความรู้ของการคิดค้นรูปแบบการบำบัดแบบบูรณาการ ซึ่งเป็นพื้นฐานของศาลยาเสพติดในยุคต่อมา เนื่องจากเป็นจุดเริ่มต้นของการนำองค์กรสหวิชาชีพเข้ามาช่วยในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด โดยการนำแพทย์และจิตแพทย์เข้ามามีส่วนช่วยในการวินิจฉัยว่าบุคคลดังกล่าวนั้นเป็นผู้ติดยาเสพติดหรือไม่ แต่อย่างไรก็ดี

⁷ มาตรการทางกฎหมายในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด : ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายว่าด้วยการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด กับรูปแบบบูรณาการของศาลยาเสพติดในต่างประเทศ (น. 75-91).

กระบวนการตัดสินใจทั้งหมดและการพิจารณาคดีในศาลยังเป็นอำนาจหน้าที่ของผู้พิพากษา แต่ผู้เดียว ซึ่งแพทย์และจิตแพทย์มีฐานะเป็นเพียงผู้ชำนาญการพิเศษที่ให้ความเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อการวินิจฉัยว่าผู้กระทำความผิดเป็นผู้ติดยาเสพติดหรือไม่ อันมีลักษณะเป็นกระบวนการพิจารณาไม่ต่างจากการพิจารณาคดีอาญาในศาลยุติธรรมปกติทั่วไป และยังคงมีเส้นแบ่งของอำนาจระหว่างองค์กรที่เกี่ยวข้อง ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งคือกระบวนการหลังจากที่ผู้สมัครใจเข้ารับการฟื้นฟูได้รับการพิจารณาวินิจฉัยเห็นควรให้มีการพิจารณาแบบคณะลูกขุนได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้พิพากษา หากได้สวน แล้วพบว่าทำให้การพิจารณาคดีล่าช้าเกินสมควร ศาลอาจไม่อนุญาตให้มีการพิจารณาคดีแบบคณะลูกขุนได้และดำเนินกระบวนการพิจารณาได้สวนไปฝ่ายเดียว โดยคุณสมบัติของผู้ที่จะเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูนั้นถูกกำหนดไว้ค่อนข้างกว้างซึ่งมีการนำระบบสมัครใจบำบัดมาใช้สำหรับผู้ที่ยังไม่ได้ถูกจับกุม และระบบบังคับบำบัดสำหรับผู้ที่ถูกจับกุมและถูกพิพากษาลงโทษแล้ว

ซึ่งกฎหมายฉบับนี้ยังขาดความชัดเจนในเรื่องประเภทของความผิดที่ถือว่ามีความสมบัตินในการที่จะเข้ารับการฟื้นฟูซึ่งการกำหนดหลักเกณฑ์ไว้กว้างนั้นทำให้มีปัญหาในการบังคับใช้และตีความว่าบุคคลที่กระทำความผิดอาญาประเภทใดบ้างสามารถที่จะยื่นคำร้องขอต่อศาลได้ ซึ่งแตกต่างจากสภายุโรปที่กำหนดเวลาชัดเจนว่าความผิดใดบ้างที่จะสามารถเข้าสู่กระบวนการได้อีกทั้งในช่วงดังกล่าวการที่อนุญาตให้ผู้ที่ได้รับคำพิพากษาลงโทษและอยู่ในเรือนจำสามารถที่จะยื่นคำร้องได้ด้วยนั้นทำให้เป็นหนึ่งในสาเหตุสำคัญที่ทำให้คดีสิ้นศาล และต่อมายังมีการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกาครั้งสำคัญ

3.2.2 มาตรการทางกฎหมายในการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของประเทศมาเลเซีย

การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของประเทศมาเลเซีย มีพัฒนาการตั้งแต่โดยกฎหมายฉบับแรก คือ The Dangerous Ordinance 1952⁸ ซึ่งเมื่อมีการใช้บังคับระยะหนึ่งจึงมีการออกกฎหมายออกมาอีกหลายฉบับ เพื่อให้การบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดมีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น ได้แก่ Dangerous Drug (Amendment) Act 1975, 1977, 1984 และ Drug Dependent (Treatment and Rehabilitation) Act 1983⁹ พบว่าแม้จะเป็นการใช้แนวคิดการแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) โดยไม่นำแนวคิดการแก้ไขแทน (Crime Control) มาใช้แก่ผู้ติดยาเสพติดแล้วก็ตาม แต่กระบวนการ

⁸ United Nation Office on Drugs and Crime (UNODC), “*The Dangerous Ordinance 1952.*” สืบค้น 20 กันยายน 2558, จาก URL: <https://www.unodc.org/doc/enl/1952-107.pdf>.

⁹ United Nation Office on Drugs and Crime (UNODC), “*Drug Dependent (Treatment and Rehabilitation) Act 1983.*” สืบค้น 20 กันยายน 2558, จาก URL: <https://www.unodc.org/doc/enl/1983-39-E.pdf>.

เบี่ยงเบนคดียังคงมีความไม่ชัดเจนจะเป็นในลักษณะเบี่ยงเบนโดยใช้องค์กรฝ่ายศาลหรือฝ่ายบริหาร แต่มีแนวโน้มเป็นการเบี่ยงเบนคดีโดยฝ่ายบริหาร เนื่องด้วยกระบวนการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ยังคงเป็นกระบวนการแยกส่วนกันระหว่างเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม เช่น ผู้พิพากษา กับ เจ้าหน้าที่หรือทีมงานในการบำบัดรักษาโดยคณะกรรมการคณะหนึ่ง (Board of Visitors) กล่าวคือ หลังจากที่พนักงานเจ้าหน้าที่นำส่งศาล ศาลจะพิจารณาและมีคำสั่งให้ไปเข้ารับการฟื้นฟูจาก คณะกรรมการนี้ โดยไม่มีองค์กรสหวิชาชีพ (Interdisciplinary) ได้แก่ เจ้าหน้าที่บำบัด จิตแพทย์ พนักงานอัยการ เจ้าหน้าที่สังคมสงเคราะห์มาช่วยในการพิจารณากำหนดแผนการฟื้นฟูร่วมกับผู้ พิพากษา และหลังจากที่ผู้พิพากษาใช้ดุลยพินิจส่งตัวเข้ารับการฟื้นฟูแล้วอำนาจก็ถูกตัดขาด และ จะถูกถ่ายโอนให้กับคณะกรรมการทั้งหมด ผู้พิพากษาไม่สามารถติดตามผลการบำบัดรวมตลอด ถึงการใช้ดุลยพินิจในการลดหรือขยายระยะเวลาการฟื้นฟูได้เลย โดยมาตราที่เป็นจุดเริ่มต้น กระบวนการ ได้แก่ มาตรา 3 ของกฎหมายดังกล่าวซึ่งจะเริ่มต้นจากการกักตัวเพื่อการตรวจทดสอบ ภายในระยะเวลาไม่เกิน 24 ชั่วโมง หากไม่แล้วเสร็จเจ้าหน้าที่ก็อาจพิจารณาตามมาตรา 4 ต่อไป ก็ อาจปล่อยตัวไปโดยมี หรือไม่มีประกันก็ได้แล้วแต่กรณี แต่ถ้าปรากฏว่าผู้นั้นติดยาเสพติดก็จะ ดำเนินการในส่วนที่ 3 ของกฎหมายดังกล่าวอันเกี่ยวกับการฟื้นฟูต่อไป

อย่างไรก็ตามกฎหมายฉบับดังกล่าวยังคงมีข้อดีบางประการอันได้แก่การกำหนดให้มี ระยะเวลาของการบำบัดรักษาฟื้นฟูประมาณ 2 ปี และกำหนดการติดตามดูแลผู้เสพหรือติดยา เสพติดหลังจากที่เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูสำเร็จอีกช่วงเวลาหนึ่ง ซึ่งแตกต่างจากพระราชบัญญัติฟื้นฟู สมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ของประเทศไทยที่บัญญัติให้ผู้เสพเข้ารับการบำบัดรักษาเพียง 6 เดือน จริงอยู่ที่บทบัญญัติดังกล่าวจะกำหนดให้คณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด สามารถที่จะขยายระยะเวลาการบำบัดฟื้นฟูได้เป็นจนถึง 3 ปี แต่ในทางปฏิบัติจะบำบัดรักษาเพียง 4 เดือน ส่วนระยะเวลาอีก 2 เดือน เป็นการคุมประพฤติก่อนปล่อยตัว และไม่ได้บัญญัติส่วนการ ติดตามดูแลไว้ ทำให้กระบวนการบำบัดรักษาฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดขาดหายไป ไม่ครบขั้นตอน ผู้เสพ ที่กลับไปอยู่ในสถานะแวดล้อมเดิมจึงมีความเสี่ยงที่จะเสพยาเสพติดสูง

3.2.3 มาตรการทางกฎหมายในการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของประเทศสิงคโปร์¹⁰

มาตรการในการบำบัดฟื้นฟูยาเสพติดของประเทศสิงคโปร์เป็นไปตามกฎหมาย ที่เรียกว่า “The Misuse of drug” แก้ไขเพิ่มเติม ปี ค.ศ. 1979 ซึ่งมีหลักเกณฑ์และกระบวนการในการ เบี่ยงเบนคดี โดยฝ่ายบริหารแบบบังคับบำบัดซึ่งคล้ายกับพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยา เสพติดพุทธศักราช 2534 แตกต่างกันในรายละเอียดบางเรื่อง เช่น ประเทศสิงคโปร์ให้อำนาจ

¹⁰ มาตรการทางกฎหมายในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด : ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายว่าด้วย การบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด กับรูปแบบบูรณาการของศาลยาเสพติดในต่างประเทศ (น. 8-10). เล่มเดิม.

ผู้อำนวยการของสำนักงานยาเสพติดในการนำ ตัวผู้ต้องสงสัยว่าเป็นผู้ติดยาเสพติด เพื่อตรวจพิสูจน์ และเป็นผู้นิรนัยในการนำตัวผู้ติดยาเสพติดเข้าสู่มาตรการบังคับบำบัดฟื้นฟู อีกทั้งมีอำนาจเด็ดขาด ไม่ว่าจะเป็นการขยายลดระยะเวลาฟื้นฟู โดยมีคณะกรรมการพิจารณาตรวจสอบของสถานพยาบาล ในการพิจารณาฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด นอกจากนี้ในส่วนระยะเวลาการบำบัดกำหนดเพียงหกเดือนซึ่ง กำหนดไว้เหมือนกับพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545

ในส่วนฐานความผิดกฎหมายจะกำหนดไว้ค่อนข้างจำกัดคือ เป็นกรณีของการบริโภค สารควบคุมตามชนิดและปริมาณที่กำหนดโดยไม่ได้ขยายไปถึงผู้กระทำความผิดอาญาอื่น ที่เกี่ยวข้องกับอาการติดยาเสพติด

3.2.4 มาตรการทางกฎหมายในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของประเทศเยอรมัน¹¹

ประเทศเยอรมันเล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหายาเสพติดให้โทษ โดยเฉพาะผู้กระทำความผิดอาญา โดยมีเหตุหนุนเนื่องมาจากการติดยาเสพติดให้โทษ จึงได้บัญญัติถึงมาตรการในการ แก้ไขฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดให้โทษไว้ในประมวลกฎหมายอาญาเยอรมัน ค.ศ. 1975 (The Penal Code of The Federal Republic of German 1975) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะบำบัดฟื้นฟูปรับสภาพผู้ติดยาเสพติดให้โทษที่มีสภาพเป็นอันตรายเข้ารับการบำบัดรักษาตัวด้วยหวังว่าเมื่อหายดีแล้วจะสามารถอยู่ร่วมกันกับชุมชนในสังคมได้อย่างปกติสุข ซึ่งพอสรุปใจความของกฎหมายฉบับดังกล่าว ได้ดังนี้

หลังจากที่มีการนำตัวผู้กระทำความผิดกฎหมายอาญาในขณะที่ติดยาเสพติดให้โทษ อยู่นั้นก็เข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาล เมื่อศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าบุคคลนั้นมีโอกาสที่จะ บำบัดรักษาให้หายขาดได้โดยมีความผิดตามที่ถูกกล่าวหาจริง ศาลจะพิพากษาลงโทษจำเลย นอกจากนี้แม้ไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิสูจน์ความผิดทางอาญาแก่จำเลยได้ แต่ศาลเห็นว่า สภาพอันตรายในตัวบุคคลนั้นยังคงมีอยู่ และมีความเป็นไปได้ที่จะกระทำความผิดอาญาร้ายแรง ศาลจะใช้ดุลยพินิจสั่งให้ส่งตัวจำเลยไปควบคุมยังสถานบำบัดผู้ติดยาเสพติดให้โทษเป็นเวลาไม่เกิน สองปีต่อมหากกระบวนการบำบัดเสร็จสิ้นลงศาลจะพิจารณาโดยจะมีการตรวจสอบผลของการ บำบัดเป็นสองระยะ โดยระยะที่หนึ่งเป็นกรณีหลังจากที่จำเลยเข้ารับการบำบัดมากกว่าหนึ่งปี หากศาลเห็นว่าไม่สามารถบำบัดรักษาจำเลยให้หายขาดได้ ศาลจะมีคำสั่งยกเลิกการบำบัดรักษา ในสถานบำบัดและใช้มาตรการในการคุมความประพฤติแทน แต่ถ้าหากผลการบำบัดก้าวหน้าไป ด้วยดีก็จะเข้าสู่ระยะที่สองซึ่งเป็นการตรวจสอบผลการบำบัดรักษาในกรณีก่อนสิ้นระยะเวลา การบำบัดหกเดือน โดยศาลจะใช้ดุลยพินิจพิจารณาถึงความก้าวหน้าของการบำบัดรักษาของจำเลย

¹¹ แหล่งเดิม.

หากเป็นที่พอใจแก่ศาล ศาลจะมีคำสั่งให้พักการควบคุมตัวจำเลยในสถานบำบัดและคุมประพฤติ จำเลยหากมีการทำผิดขึ้นมาในระหว่างนี้ศาลจะสั่งให้คุมขังจำเลยไว้ตามระยะเวลาที่เห็นสมควร

เห็นได้ว่ากระบวนการบำบัดฟื้นฟูของประเทศเยอรมันเป็นระบบบังคับบำบัด นอกจากนี้มีวิธีการที่คล้ายกับประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 คือหากศาลเห็นว่าเป็นผู้ติดยาเสพติด จะสั่งให้ไปบำบัดรักษาที่สถานพยาบาล ส่วนที่แตกต่างกันคือระยะเวลาในการใช้มาตรการคุมความประพฤติ โดยประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 ศาลจะมีคำสั่งไปพร้อมกัน แต่กฎหมายของเยอรมันจะสั่งให้ไปบำบัดรักษาก่อน ต่อเมื่อผลการบำบัดเสร็จสิ้นศาลจะมีคำสั่งให้คุมความประพฤติไว้

3.3 แนวทางการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดโดยศาลยาเสพติด

จากการศึกษามาตรการทางกฎหมายในการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของต่างประเทศนั้นพบว่ามาตรการที่นำมาใช้กับผู้ติดยาเสพติดยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ดังนั้นในบางประเทศจึงได้มีการจัดตั้งศาลยาเสพติดขึ้น และมีกระบวนการพิจารณาเป็นการเฉพาะแตกต่างไปจากกระบวนการพิจารณาคดียุติธรรมทั่วไป ดังจะได้อธิบายดังต่อไปนี้

3.3.1 การฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดในศาลยาเสพติดของรัฐฟลอริดา¹²

ปัญหาเสพติดเป็นปัญหาใหญ่อันนำไปสู่การการประกอบอาชญากรรมอื่นทั้งในมลรัฐฟลอริดาและประเทศสหรัฐอเมริกา แม้จะมีการจับกุมผู้กระทำ ความผิดที่ใช้ยาเสพติดจนศาลพิพากษาปรับโทษจำคุก แต่เป็นเพียงโทษจำคุกระยะสั้น¹³ ดังนั้นเมื่อผู้เสพยาได้รับการปล่อยกลับสู่ชุมชนโดยไม่ได้รับการบำบัดแล้ว จึงกลับมากระทำผิดซ้ำอีกเป็นจำนวนมาก ศาลยาเสพติดจึงก่อกำเนิดขึ้นมาเพื่อที่จะลดวงจรในการกระทำผิดซ้ำ และทำให้ผู้กระทำผิดได้ตระหนักถึงพิษภัยของยาเสพติด โดยกระบวนการบำบัดฟื้นฟูที่มีประสิทธิภาพมลรัฐฟลอริดาได้ริเริ่มจัดตั้งศาลยาเสพติดในสหรัฐอเมริกาเป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1989 จากในอดีตนปี ค.ศ. 1960 มีการบัญญัติกฎหมายโดยการผันคดีออกจากศาลยุติธรรมสำหรับผู้ติดยาเสพติด (diversion program for heroin addicts) ต่อมาในปี ค.ศ. 1970 ได้มีการบัญญัติกฎหมายใหม่โดยใช้ชื่อว่าการฟื้นฟูแบบทางเลือกในอาชญากรรมบนท้องถนนหรือ TASC (Treatment Alternatives to Street Crime)

¹² แหล่งเดิม. (น. 75-90).

¹³ C. West Huddleston III, "Drug Courts: An Effective Strategy for Communities Facing Methamphetamine." Available URL: <http://www.ncjrs.gov/pdffiles1/bja/209549.pdf>, 2005, (May, n.d.)

หลักการสำคัญของศาลยาเสพติดได้รับการพัฒนามาเป็นลำดับซึ่งเริ่มตั้งแต่ เคาด์ เคาด์ (Dade County) ไมอามี สหรัฐอเมริกา เรื่อยมาจนถึงปัจจุบันเพื่อที่จะลดปัญหาคนล้นคุก และลดปัญหาเรื่องของการใช้จ่ายงบประมาณมหาศาลในระบบกระบวนการยุติธรรม ด้วยการตระหนักถึงปัญหาและสถานการณ์ที่วิกฤตเช่นนี้ ศาลสูงในมลรัฐฟลอริดา โดยการนำของท่านผู้พิพากษา เฮอร์เบิร์ต ไคลน์ (Herbert Cline) จึงได้ทำโครงการวิจัยขึ้นมา โดยพบว่าสาเหตุของปัญหาที่ร้ายแรงอันเนื่องมาจากคนล้นคุก ก็เนื่องมาจากการมีการตั้งข้อหาอันเกี่ยวกับยาเสพติดซึ่งเปรียบเสมือนกับประตูแห่งวัฏจักรให้ระบบกระบวนการยุติธรรมต้องแอ่นรับปัญหาอย่างซ้ำแล้วซ้ำอีกโดยขาดวิสัยทัศน์ในการบูรณาการปัญหาผู้ติดยาเสพติด โดยที่กระบวนการแก้ไขปัญหานอกจากจะส่งตัวผู้ติดยาเสพติด ไปฟื้นฟูแล้วยังจะต้องเน้นหนักควบคู่ไปกับการจัดระบบกระบวนการยุติธรรม และความจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์หรือผู้นำ ในกระบวนการยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพรวมทั้งกลวิธีในการประสานพันธมิตรหรือชุมชนเข้ามามีส่วนในศูนย์ฟื้นฟู กับระบบของกระบวนการยุติธรรมเข้าด้วยกัน ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้นจึงเปรียบเสมือนเป็นแรงส่งให้เกิดศาลยาเสพติดนับแต่นั้นเป็นต้นมา กลยุทธ์ในการฟื้นฟูของศาลยาเสพติดถูกนำมาใช้ในคดีที่ผู้กระทำ ความผิดนั้นเป็นผู้ติดยาเสพติดให้โทษโดยผ่านทางเงื่อนไขบังคับที่เข้มงวดตลอดถึงความอดทนที่จะเอาชนะฤทธิ์ของยาเสพติดทั้งทางร่างกายและจิตใจ ศาลยาเสพติดเหมาะสมกับผู้กระทำ ความผิดเพื่อจัดหากกลยุทธ์ กลไกการแก้ไขปัญหาผู้ติดยาเสพติดอย่างบูรณาการ ในอันที่จะลดหรือกำจัดผลผลิตของอาชญากรในอนาคต

กลยุทธ์ของศาลยาเสพติดในการฟื้นฟูผู้กระทำ ความผิดนั้น โดยทั่วไปจะเริ่มต้นขึ้นด้วยการที่ผู้กระทำ ความผิดอาญาเล็กน้อยอันเกี่ยวพันกับยาเสพติดถูกจับกุมและสมัครใจหรือยินยอมที่จะเข้าสู่ศาลยาเสพติด ซึ่งทำให้วงจรของคดีหยุดไว้ชั่วคราว (Adjudication) และจะส่งต่อไปให้กับทีมงานศาลยาเสพติด อันประกอบด้วย ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ทนายจำเลย ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการฟื้นฟู เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย พนักงานคุมประพฤติ เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ และเจ้าหน้าที่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันพิจารณาและพูดคุยกับผู้กระทำ ความผิดในบรรยากาศที่เป็นกันเอง กระบวนการพิจารณาดังกล่าวจะตั้งอยู่บนหลักการความสมัครใจของผู้กระทำ ความผิดหรือผู้สมัคร ดังนั้นผู้กระทำ ความผิดหรือผู้สมัครทุกคนจะมีโอกาสและทางเลือกแม้ว่าทางเลือกนั้นจะเป็นกรณีที่ต้องถูกจำคุกก็ตาม หากผู้กระทำ ความผิดประสบความสำเร็จในโปรแกรมที่เข้มงวด ผู้พิพากษาศาลยาเสพติดซึ่งเป็นบุคคลเดียวกันอาจพิพากษาขกฟ้องในข้อหาที่จำเลยได้รับหรือได้รับการลดโทษหรือสิทธิประโยชน์อื่นใดแล้วแต่ดุลยพินิจผู้พิพากษา โดยคำแนะนำจากทีมงานศาลยาเสพติด

นอกจากนี้พัฒนาการในการฟื้นฟูโดยศาลยาเสพติด ก้าวกระโดดไปอีกครั้ง Sam Mones ซึ่งเป็นพนักงานอัยการประจำเคาด์ เคาด์ (Dade County) ซึ่งทำงานร่วมกับผู้พิพากษาโกลสไตน์ (Goldsteins) ในโปรแกรมการฟื้นฟูในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา ได้ใช้วิธีการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดโดยนำ

ศาสตร์การบำบัดรักษาของจีนที่เรียกว่า “Acupuncture” หรือศาสตร์ของการบำบัดโดยใช้การฝังเข็ม มาใช้ในการบำบัดรักษาฟื้นฟูร่วมกับเงื่อนไขพิเศษอื่นๆ ที่ศาลกำหนดพบว่าผู้กระทำความผิดหรือผู้เข้าร่วมโปรแกรมทุกคนประสบความสำเร็จอย่างดียิ่งประมาณ 89% ของจำเลยที่เข้าร่วมโปรแกรม ในศาลยาเสพติด ไม่มีประวัติของการกระทำผิดซ้ำอีกในรอบระยะเวลาอย่างน้อยที่สุด 1 ปี

ในส่วนของประเด็นของการติดตามหลังการรักษา ศาลยาเสพติดในฟลอริดา จะกำหนดให้มี 2 ขั้นตอน โดยอยู่ในกระบวนการบำบัดฟื้นฟูและหลังจากเสร็จสิ้นการบำบัดฟื้นฟูโดยเรียกขานส่วนแรกว่าเป็นขั้นตอนของการดูแลติดตาม (After care) และเรียกส่วนหลังว่าเป็นกระบวนการให้การศึกษาในเรื่องยาเสพติด (Drug Education) โดยระยะเวลาในแต่ละขั้นตอน และกระบวนการจะขึ้นอยู่กับข้อกำหนดในศาลยาเสพติดแต่ละแห่งในฟลอริดา

ศาลยาเสพติดในปาร์ม บีช เคาน์ตี มลรัฐฟลอริดา กำหนดให้ การติดตามหลังการรักษา เริ่มต้นขั้นตอนที่ 4 ซึ่งมีกำหนด 2 เดือน โดยจะต้องเข้ารับคำปรึกษาในเรื่องยาเสพติดให้โทษเป็นรายกลุ่ม เป็นจำนวน 2 ครั้ง และเข้ารับการฝึกอบรมและรับคำปรึกษาเป็นรายบุคคล จำนวน 2 ครั้ง มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของทีมงานศาลยาเสพติด เป็นจำนวน 2 ครั้งต่อสัปดาห์ เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมสัมพันธ์ ระหว่างแอลกอฮอล์ หรือสารเสพติดให้โทษ จำนวน 1 ครั้งต่อสัปดาห์ สุ่มตรวจหาสารเสพติดในปัสสาวะอย่างน้อย 1 ครั้ง ในหนึ่งเดือน ยืนยันสถานะต่อผู้พิพากษาศาลยาเสพติด อย่างน้อย 1 ครั้ง ในแต่ละเดือน อบรมและพูดคุยในบรรยากาศที่เป็นกันเองในเรื่องประสบการณ์การใช้ชีวิตและจริยธรรม 1 ครั้ง ก่อนพ้นระยะเวลาการบำบัดฟื้นฟู นอกจากนี้แม้ผู้กระทำความผิด จะได้รับการปล่อยตัวหรือประสบผลสำเร็จใน โปรแกรมของศาลยาเสพติดแล้วก็ตาม ยังมีกระบวนการติดตามผลในขั้นที่ 2 ตามมาเป็นระยะเวลา 1 ปี โดยจะต้องเข้าห้องเรียนเพื่อศึกษาและเรียนรู้เกี่ยวกับยาเสพติดเป็นเวลา 12 สัปดาห์ มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของทีมงานศาลยาเสพติด เป็นจำนวน 2 ครั้ง ต่อสัปดาห์ เข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมสัมพันธ์ระหว่างแอลกอฮอล์ หรือสารเสพติดให้โทษ จำนวน 1 ครั้งต่อสัปดาห์ สุ่มตรวจหาสารเสพติดในปัสสาวะอย่างน้อย 1 ครั้ง ในหนึ่งเดือน ยืนยันสถานะต่อผู้พิพากษาศาลยาเสพติดอย่างน้อย 1 ครั้ง ในแต่ละเดือน อบรมและพบปะพูดคุยในบรรยากาศที่เป็นกันเองในเรื่องประสบการณ์การใช้ชีวิตและจริยธรรม 1 ครั้ง ก่อนพ้นระยะเวลาการบำบัดฟื้นฟู

อย่างไรก็ดี แพม เดนมาร์ค (Pam Denmark) ตัวแทนกรมควบคุมและบำบัดรักษา สารเสพติดให้โทษแห่งฟลอริดา ได้ให้ทัศนะในการประชุมคณะกรรมการด้านสุขภาพยาเสพติด ที่มหาวิทยาลัย เซ้าท์ ฟลอริดา (South Florida University) กล่าวว่า เป็นความจริงที่ว่าระบบของศาลยาเสพติดจัดการกับปัญหาผู้ติดยาเสพติดและประกอบอาชญากรรมอื่น ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ซึ่งรับรู้ได้จากสถิติที่ผ่านมา แต่มีความจำเป็นที่เมื่อรับผู้ประกอบอาชญากรรมอื่นที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดที่เข้ารับการบำบัดจนครบกระบวนการยาเสพติดแล้วไม่ปล่อยให้เกิดช่องว่างที่จะต้องมีการรับช่วงต่อในทันทีทันใด โดยเฉพาะแรงขับเคลื่อนภายในชุมชนนั่นเองที่จะยิ่งก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบำบัดฟื้นฟูสูงสุด¹⁴

3.3.2 ประเภทของคดียาเสพติด

ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายของรัฐฟลอริดาได้กำหนดศาลยาเสพติดไว้ 2 ประเภท ได้แก่

1. กระบวนการร่วมมือแบบบูรณาการก่อนการพิจารณาคดีของศาล ตามมาตรา 948.08 แห่งบัญญัติรัฐฟลอริดา (The 2004 Florida Statutes) และ
2. กระบวนการหลังการพิจารณาคดีของศาล โดยคุมความประพฤติ ตามมาตรา 948-034 แห่งบทบัญญัติเดียวกัน

โดยผู้กระทำความผิดสามารถจะเข้าร่วมกระบวนการหรือได้รับคัดเลือกให้เข้าสู่กระบวนการตามมาตรา 948.08 ซึ่งมีการบัญญัติไว้ 2 ประเภท ในขณะที่มาตรา 948-034 จะมีผู้กระทำความผิดกลุ่มใหญ่กว่า มาตรา 948.08 ซึ่งปัจจุบันศาลยาเสพติดในฟลอริดาส่วนใหญ่จะใช้หลักเกณฑ์ในกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูก่อนพิจารณาคดีของศาล ต่อมาได้แก้ไขเพิ่มเติมปี (2004) ส่งผลให้มีหลักเกณฑ์ที่แตกต่างกัน 2 ประการเกี่ยวกับการรับเข้าสู่กระบวนการแก้ไขฟื้นฟูของศาลยาเสพติด ทั้งนี้ เจตนารมณ์ของการร่างบทบัญญัติในมาตรา 948.08 ก็เพื่อต้องการให้มีคำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ และให้มีการศึกษาเงื่อนไขของกฎหมายในการบำบัด ตลอดจนการบำบัดรักษาทั้งกาย (ถอนพิษยา) และการบำบัดรักษาทางจิตใจสำหรับบุคคลที่มีปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด และถูกตั้งข้อหาว่ากระทำความผิดอาญาตามที่กฎหมายกำหนดจึงอาจอธิบายประเภทของศาลยาเสพติดได้ดังต่อไปนี้

3.3.2.1 ศาลยาเสพติดประเภทที่ 1 กระบวนการความร่วมมือแบบบูรณาการก่อนการพิจารณาคดีของศาล (Pretrial intervention program)

¹⁴ Ardis Hanson. "Unlocking the Black Box of Policymaking: A Discursive View of the Florida Commission on Mental Health and Substance Abuse." Available URL: <http://scholarcommons.usf.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5523&context=etd>, October, (2012, 12).

ในกรณีแรกตามรัฐบัญญัติฟลอริดามาตรา 948.08 (2)-(5)¹⁵ ในกรณีเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้มีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาจากศาลอาชญากรรม พอสสรุปได้ว่าบุคคลซึ่งกระทำความผิดอาญาครั้งแรก ซึ่งหมายความรวมถึง แม้จะเคยกระทำความผิดอาญาและศาลพิพากษาลงโทษแล้ว แต่เป็นการกระทำความผิดอาญาละกึ่งน้อย (Misdemeanor) และต่อมาได้กระทำความผิดอีกโดยถูกตั้งข้อหาว่ากระทำ

---

¹⁵ “948.08 Pretrial intervention program.-...

... (2) Any first offender, or any person previously convicted of not more than one nonviolent misdemeanor, who is charged with any misdemeanor or felony of the third degree is eligible for release to the pretrial intervention program on the approval of the administrator of the program and the consent of the victim, the state attorney, and the judge who presided at the initial appearance hearing of the offender. However, the defendant may not be released to the pretrial intervention program unless, after consultation with his or her attorney, he or she has voluntarily agreed to such program and has knowingly and intelligently waived his or her right to a speedy trial for the period of his or her diversion. The defendant or the defendant’s immediate family may not personally contact the victim or the victim’s immediate family to acquire the victim’s consent under this section.

(3) The criminal charges against an offender admitted to the program shall be continued without final disposition for a period of 90 days after the date the offender was released to the program, if the offender’s participation in the program is satisfactory, and for an additional 90 days upon the request of the program administrator and consent of the state attorney, if the offender’s participation in the program is satisfactory.

(4) Resumption of pending criminal proceedings shall be undertaken at any time if the program administrator or state attorney finds that the offender is not fulfilling his or her obligations under this plan or if the public interest so requires. The court may not appoint the public defender to represent an indigent offender released to the pretrial intervention program

(5) At the end of the intervention period, the administrator shall recommend:

(a) That the case revert to normal channels for prosecution in instances in which the offender’s participation in the program has been unsatisfactory;

(b) That the offender is in need of further supervision; or

(c) That dismissal of charges without prejudice shall be entered in instances in which prosecution is not deemed necessary.”

ความผิดอาญาเล็กน้อย หรือกระทำผิดอาญาร้ายแรงระดับสาม (Third degree felony) ถือได้ว่าเป็นบุคคลที่เหมาะสมที่จะเข้าสู่กลยุทธ์ความร่วมมือแบบบูรณาการก่อนการพิจารณาคดีของศาล (Pretrial intervention program) ตามมาตรา 948.08 แห่งรัฐบัญญัติฟลอริดา (The 2004 Florida Statutes) โดยอยู่ในความควบคุมดูแลของทีมงานศาลอาญาเสพติด นอกจากนี้ต้องเป็นไปตามเงื่อนไขดังนี้

ประการแรก การกักขังจะขับเคลื่อนไปได้ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหาย (ความยินยอมนี้รวมไปถึงทั้งตัวผู้กระทำความผิด ผู้เสียหายและครอบครัวของจำเลยและครอบครัวของผู้เสียหายด้วย) พนักงานอัยการแห่งมลรัฐและผู้พิพากษา ซึ่งนั่งพิจารณาคดีของผู้กระทำผิดเริ่มแรก โดยผู้กระทำความผิดต้องยินยอมและสมัครใจที่จะเข้าสู่โปรแกรมและยอมสละสิทธิในกระบวนการพิจารณาคดีศาลอาญาปกติ (Waive speedy trial) ตลอดระยะเวลาของการเบี่ยงเบนคดีตามกระบวนการความร่วมมือแบบบูรณาการก่อนการพิจารณาคดีของศาล (Pretrial intervention program) แห่งมาตรา 948.08 แห่งกฎหมายฟลอริดา (The 2004 Florida Statutes) นอกจากนี้ผู้กระทำความผิดซึ่งกระทำความผิด และได้รับการพิจารณาให้เข้าสู่กระบวนการความร่วมมือแบบบูรณาการก่อนการพิจารณาคดีของศาลอาญาเสพติด จะได้รับเอกสิทธิ์ไม่ต้องถูกควบคุมตัวเป็นระยะเวลา 90 วันนับแต่วันที่จำเลยเข้าสู่โครงการ (และอาจขยายระยะเวลาอีก 90 วัน) โดยหากผลการฟื้นฟูเป็นที่พอใจแก่ทีมงานศาลอาญาเสพติดหรืออัยการแห่งมลรัฐ โดยกระบวนการพิจารณาที่ระงับไว้ชั่วคราวสำหรับข้อหาที่ผู้กระทำความผิดได้รับนั้น อาจถูกพิจารณาขึ้นในระยะเวลาใดก็ได้หากพนักงานอัยการหรือทีมงานศาลอาญาเสพติด ตรวจสอบและรายงานว่าจำเลยไม่ปฏิบัติตามพันธกรณีแห่งกระบวนการนี้

ประการที่สอง การทำคำสั่งครั้งสุดท้ายและการอุทธรณ์ เมื่อระยะเวลาแห่งโครงการสิ้นสุดลง ทีมงานศาลอาญาเสพติดจะทำความเห็นเสนอผลการเข้าร่วมกลยุทธ์ของผู้กระทำความผิดไว้ 3 กรณี คือ

- 1) ดำเนินการฟ้องร้องผู้กระทำความผิดต่อไป หากผลการฟื้นฟูตามโครงการไม่เป็นที่พอใจ
- 2) ผู้กระทำความผิดยังคงต้องเข้ารับการฟื้นฟูตามโครงการต่อไป หรือ
- 3) ยกฟ้อง หรือสั่งไม่ฟ้องในข้อหาที่ผู้กระทำความผิดถูกกล่าวหาหากการฟ้องนั้นไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณะ

อย่างไรก็ดีพนักงานอัยการแห่งมลรัฐ อาจใช้ดุลยพินิจเด็ดขาดสั่งฟ้อง (Final determination) ผู้กระทำความผิดและดำเนินคดีต่อไปก็ได้

ในกรณีที่สองตามรัฐบัญญัติฟลอริดามาตรา 948.08 (6)¹⁶ เป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติของผู้มีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาจากศาลอาชญากรรมที่ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมในปี ค.ศ. 2004 ที่แตกต่างไปจากกระบวนการความร่วมมือแบบบูรณาการก่อนการพิจารณาคดีของศาล (Pretrial intervention program) ตามมาตรา 948.08 (2)-(5) แห่งรัฐบัญญัติฟลอริดา (The 2004 Florida Statute) ซึ่งได้วางหลักไว้ว่า “นอกจากที่บัญญัติไว้แล้วในกฎหมายนี้ บุคคลซึ่งถูกตั้งข้อหาว่ากระทำความผิดอาญาระดับสองหรือระดับสาม ในข้อหาซื้อหรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษ รวมถึงการกระทำความผิดฐานค้าประเวณี แก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือทำลายพยานหลักฐาน โดยมีได้รับอนุญาต ใช้อ้างวนหรือ สนับสนุน สำหรับการซื้อยาเสพติด นื้อโกง ข่มขืนกระทำชำเราลักทรัพย์ ลักทรัพย์ในเคหสถาน ขู้งับให้คนขับรถพาไปยังสถานที่ใดๆ หรือเพื่อเข้ายึดครองรถ หรือ อาชญากรรมที่ร้ายแรงอื่นๆ อันมีความเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ถ้าได้กระทำความผิดเหล่านี้ หากไม่เคยกระทำความผิดและถูกพิพากษาลงโทษหรือเคยได้รับการพิจารณาให้เข้าสู่กระบวนการความร่วมมือแบบบูรณาการก่อนการพิจารณาคดีของศาลมาก่อน บุคคลนั้นย่อมเป็นผู้ที่มีความเหมาะสมในการเข้าสู่กระบวนการรวมถึงการฝึกอบรมและเรียนรู้อาชญากรรมให้โทษ โดยอยู่ในความดูแลและตรวจสอบอย่างใกล้ชิดจากผู้พิพากษาหัวหน้าศาลในเขตอำนาจ เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี ทั้งนี้ บทบัญญัติดังกล่าวให้สิทธิคู่ความที่จะยื่นคำร้องเข้ามา หรืออาจเกิดจากดุลยพินิจของศาลก็ได้ เว้นแต่ผู้กระทำความผิดเคยได้รับข้อเสนอจากศาลหรือพนักงานอัยการแห่งมลรัฐให้เข้าสู่กระบวนการความร่วมมือแบบบูรณาการก่อนการพิจารณาคดีของศาล รวมถึงการฝึกอบรมและเรียนรู้อาชญากรรมให้โทษ และได้บอกปิดข้อเสนอดังกล่าวเป็นลายลักษณ์อักษร เมื่อพนักงานอัยการแห่งมลรัฐยื่นคำคัดค้านผู้กระทำความผิดต่อศาล ศาลจะต้องหยุดการพิจารณาไว้ชั่วคราวเพื่อทำการไต่สวน หากพนักงานอัยการมีพยานหลักฐานพิสูจน์ได้ว่าขณะที่คดียังอยู่ในระหว่างพิจารณา

¹⁶ “948.08 Pretrial intervention program.—

... (6) (a) Notwithstanding any provision of this section, a person who is charged with a felony of the second or third degree for purchase or possession of a controlled substance under chapter 893, prostitution, tampering with evidence, solicitation for purchase of a controlled substance, or obtaining a prescription by fraud; who has not been charged with a crime involving violence, including, but not limited to, murder, sexual battery, robbery, carjacking, home-invasion robbery, or any other crime involving violence; and who has not previously been convicted of a felony nor been admitted to a felony pretrial program referred to in this section is eligible for admission into a pretrial substance abuse education and treatment intervention program approved by the chief judge of the circuit, for a period of not less than 1 year in duration, upon motion of either party or the court's own motion, except: ...”

ผู้กระทำความผิดยังคงเกี่ยวข้องหรือขายยาเสพติดให้โทษอยู่จริง ศาลจะต้องปฏิเสธมิให้ผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการความร่วมมือแบบบูรณาการก่อนการพิจารณาคดีของศาล รวมถึงการฝึกอบรมและเรียนรู้อาสาสมัครให้โทษ โดยการกลั่นกรองผู้กระทำความผิดเบื้องต้นและการพิจารณาฟื้นฟูซึ่งตามมาตรา 948.08 (6) ได้บัญญัติให้ผู้กระทำความผิดจะได้รับเอกสิทธิ์ในการไม่ต้องถูกพิพากษาว่ากระทำความผิดอาญาร้ายแรงอยู่ในห้วงระยะเวลาที่อยู่ในกระบวนการฟื้นฟูโดยกระบวนการผันคดีเพื่อฟื้นฟูผู้กระทำความผิด จะต้องได้รับการตรวจสอบและเห็นชอบโดยผู้พิพากษาหัวหน้าศาลและผู้กระทำความผิดจะต้องเข้าร่วม โปรแกรมการผันคดีเพื่อฟื้นฟูเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี

อย่างไรก็ดีการเข้าสู่กระบวนการอาจเกิดจากดุลยพินิจของศาล หรือการยื่นคำร้องของกลุ่มความ โดยพนักงานอัยการยื่นคำร้องคัดค้านการรับผู้กระทำความผิดเข้าสู่โปรแกรม และศาลอาจปฏิเสธการรับฟังสู่โปรแกรม หากพนักงานอัยการมีพยานหลักฐานอันเชื่อได้ว่าก่อนรับเข้าสู่โปรแกรมผู้กระทำความผิดยังคงแวง และจำหน่ายยาเสพติดให้โทษ

โดยการทำความคำสั่งสุดท้ายและการอุทธรณ์นั้น เมื่อสิ้นสุดระยะเวลาในการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ศาลอาจใช้ดุลยพินิจออกคำสั่งหรือพิพากษาโดยพิเคราะห์ถึงความก้าวหน้าของผู้กระทำความผิดจากเอกสารต่างๆ ที่เป็นลายลักษณ์อักษรประกอบความเห็นของทีมงานศาลยาเสพติด และพนักงานอัยการ ในสองทางเลือกดังนี้

1) กรณีที่ผู้กระทำความผิดไม่ประสบความสำเร็จใน โครงการศาลอาจสั่งให้จำเลยเข้ารับการฟื้นฟูโครงการความร่วมมือแบบบูรณาการก่อนการพิจารณาคดีของศาล รวมถึงการฝึกอบรมและเรียนรู้อาสาสมัครให้โทษต่อไป หรือศาลอาจสั่งให้โอนคดีกลับไปยังพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาสั่งฟ้องตามกระบวนการยุติธรรมปกติ

2) กรณีที่ผู้กระทำความผิดประสบความสำเร็จในกลยุทธ์ ศาลอาจพิพากษายกฟ้องในข้อหา นั้น หากผู้กระทำความผิดประสบความสำเร็จใน โปรแกรม

โดยสรุป ความแตกต่างที่เห็นได้ชัดระหว่างบทบัญญัติมาตรา 948.08 (2)-(5) และ มาตรา 948.08 (6) ค.ศ. 2004 (The 2004 Florida Statutes Authorizing Drug Court) ก็คือ คุณสมบัติที่เหมาะสมสำหรับการเข้ามาสู่ศาลยาเสพติด ตามมาตรา 948.08 (2)-(5) กำหนดให้เป็นบุคคลซึ่งกระทำความผิดอาญาครั้งแรกอันหมายรวมถึงแม้จะเคยกระทำความผิดอาญาและศาลพิพากษาลงโทษแล้ว แต่เป็นการกระทำความผิดอาญาล็กน้อย (Misdemeanor) และต่อมาได้กระทำความผิดอีกโดยถูกตั้งข้อหาว่ากระทำความผิดอาญาล็กน้อย (Misdemeanor) หรือกระทำความผิดอาญาระดับสาม (Third degree felony) ในขณะที่มาตรา 948.08 (6) ค.ศ. 2004 กำหนดให้บุคคลซึ่งถูกตั้งข้อหาว่ากระทำความผิดอาญาร้ายแรง (Felony) ระดับสอง หรือระดับสาม ซึ่งจะเห็นว่าระดับของฐานความผิดจะมีความ

หลากหลายและส่วนใหญ่จะร้ายแรงกว่ามาตรา 948.08 (2)-(5) ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นผลสืบเนื่องที่ทำให้เกิดความแตกต่างประการต่อมา กล่าวคือตามมาตรา 948.08 (2)-(5) พนักงานอัยการจะต้องให้ความสำคัญยินยอมในการเข้าร่วมโปรแกรมของผู้กระทำความผิด และมีดุลยพินิจเด็ดขาดในขั้นสุดท้ายที่จะพิจารณาว่าผู้กระทำความผิดจะต้องถูกฟ้องร้องดำเนินคดีหรือไม่ โดยพิจารณาจากการมีส่วนร่วมในโปรแกรมการฟื้นฟูโดยการผันคดีของศาลยาเสพติด ในขณะที่มาตรา 948.08(6) ค.ศ. 2004 ให้อำนาจแก่ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลที่จะใช้ดุลยพินิจในการตรวจสอบโปรแกรมการฟื้นฟูในทุกขั้นตอน รวมถึงดุลยพินิจการไต่สวนที่จะอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ผู้กระทำความผิดเข้าสู่โปรแกรมการฟื้นฟู โดยลดทอนอำนาจของอัยการแห่งมลรัฐเหลือเพียงการแสดงความเห็นเสนอศาลเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาระดับสองหรือระดับสามมีความร้ายแรงกว่า นอกจากนี้ศาลมีอำนาจที่จะออกคำสั่งใดๆ ในทุกขั้นตอนของการบำบัดฟื้นฟู แม้ผู้กระทำความผิดจะยังไม่ประสบความสำเร็จในโปรแกรมการบำบัดก็ตามที่

3.3.2.2 ศาลยาเสพติดประเภทที่ 2 กระบวนการหลังการพิจารณาคดีของศาลโดยคุมความประพฤติตามบทบัญญัติรัฐฟลอริดา (The 2004 Florida Statutes) มาตรา 948.034¹⁷

¹⁷ “948.034 Terms and conditions of probation; community residential drug punishment centers.--...

(1) On or after October 1, 1993, any person who violates s. 893.13(1)(a)1., (1)(c)2., (1)(d)2.,

(2)(a)1., or (5)(a) ... as follows:

(a) If the person has not previously been convicted of violating s. 893.13(1)(a)1., (1)(c)2., (1)(d)2., (2)(a)1., or (5)(a), adjudication may be withheld and the offender may be placed on probation for not less than 18 months, as a condition of which the court shall require the offender to reside at a community residential drug punishment center for 90 days. The offender must comply with all rules and regulations of the center and must pay a fee for the costs of room and board and residential supervision. Placement of an offender into a community residential drug punishment center is subject to budgetary considerations and availability of bed space. If the court requires the offender to reside at a community residential drug punishment center, the court shall also require the offender to comply with one or more of the other following terms and conditions:

1. Pay a fine of not less than \$500 nor more than \$10,000 pursuant to s. 775.083(1)(c).

2. Enter, regularly attend, and successfully complete a substance abuse education program of at least 40 hours or a prescribed substance abuse treatment program provided by a treatment resource licensed pursuant to chapter 397 or by a hospital licensed pursuant to chapter 395, as specified by the court. In addition, the court may refer the offender to a licensed agency for substance abuse evaluation and, if appropriate, substance abuse treatment subject to the ability of the offender to pay for such evaluation and treatment. If such referral is made, the offender must comply and must pay for the reasonable cost of the evaluation and treatment.

3. Perform at least 100 hours of public service.

คดียาเสพติดประเภทนี้เกิดขึ้นหลังจากที่การดำเนินงานของศาลยาเสพติดก่อนการพิจารณาของศาลประสบผลสำเร็จ โดยมีแนวคิดเพื่อต้องการให้การบังคับใช้กฎหมายในการแก้ไขปัญหาคriminal ผู้ใช้ยาเสพติดมีความครอบคลุมไปถึงผู้กระทำความผิดที่กำลังอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลปกติ นอกจากนั้นตามหลักการของศาลยาเสพติดในประเภทนี้ที่เลือกใช้วิธีการคุมประพฤติก็เพื่อที่จะให้โอกาส และทางเลือกแก่ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ ซึ่งอาจเป็นกรณีในช่วงแรกไม่เข้าสู่ศาลยาเสพติด แต่เมื่อมองเห็นผลดีจึงเข้าสู่ศาลยาเสพติดแต่โดยทั่วไปศาลยาเสพติดในแต่ละท้องถิ่นของมลรัฐฟลอริดา จะเลือกใช้ศาลยาเสพติดประเภทใด เพื่อให้เหมาะกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมในชุมชนนั้นๆ

บทบัญญัตินี้ร่างขึ้นมาเป็นพิเศษ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับผู้กระทำความผิด ซึ่งกระทำความผิดอย่างร้ายแรงอันเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ โดยเงื่อนไขสำคัญที่ผู้กระทำความผิดจะต้องทำให้บรรลุผลในระหว่างที่ถูกคุมประพฤติ ย่อมมีความแตกต่างกันไปตามระดับฐานความผิด ระหว่างการกระทำผิดอาญาร้ายแรง ระดับหนึ่ง ระดับสอง และระดับสาม หรือประวัติการกระทำผิดอาญาร้ายแรงมาก่อนในฐานความผิดอาญาร้ายแรงระดับเดียวกัน อย่างไรก็ตามเงื่อนไขโดยทั่วไปจะมีครอบคลุมทุกระดับฐานความผิดร้ายแรง อันได้แก่ การให้การศึกษา การบำบัดรักษาฟื้นฟูสภาพ

---

4. Submit to routine and random drug testing which may be conducted during the probationary period, with the reasonable costs thereof borne by the offender.

5. Participate, at his or her own expense, in an appropriate self-help group, such as Narcotics Anonymous, Alcoholics Anonymous, or Cocaine Anonymous, if available. ...

(2) On or after October 1, 1993, any person who violates s. 893.13(1)(a)2., (2)(a)2., (5)(b), or (6)(a) ... as follows: ...

(3) Whenever the authorized provider for substance abuse treatment pursuant to this section is the same provider that conducts the substance abuse evaluations, that provider must submit a quarterly statistical report that shall be reviewed by the Department of Children and Family Services to ensure that excessive referrals to treatment have not been made. A programmatic and statistical report must be submitted annually to the Department of Children and Family Services by each provider authorized to provide services under this section.

(4) For the purposes of this section, multiple violations of any provision of chapter 893 which are pending before the court for sentencing at the same time and from the same criminal episode shall be considered as one violation.

(5) The Department of Corrections, in consultation with the Department of Children and Family Services, shall adopt rules as necessary to implement the provisions of this section relating to program standards and performance objectives of community residential drug punishment centers.”

ร่างกายและจิตใจด้วยเหตุนี้จึงถือได้ว่าเป็นทางเลือกใหม่ของการจัดการกับปัญหายาเสพติดโดยใช้ศาลยาเสพติด

เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้วศาลยาเสพติดประเภทที่สอง เป็นพัฒนาการในการแก้ไขปัญหา ยาเสพติดอีกขั้นของมลรัฐฟลอริดา แต่มลรัฐของสหรัฐอเมริกาและประเทศต่างๆ ส่วนใหญ่นิยมนำกระบวนการศาลยาเสพติดประเภทแรกมาบัญญัติเป็นกฎหมาย มากกว่าศาลยาเสพติดประเภทที่สอง ซึ่งอาจเป็นเพราะบทบัญญัติดังกล่าวขาดความชัดเจนบางประการในกระบวนการบำบัดแบบบูรณาการอย่างไรก็ตามกฎหมายฉบับนี้มีจุดเด่นอยู่หลายประการด้วยกัน คือ

ประการแรก คุณสมบัติของผู้ที่เข้าสู่ศาลยาเสพติด การที่กฎหมายกำหนดฐานความผิดเฉพาะประเภทขาย ผลิต ส่ง หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษ อันสามารถเข้าสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟู โดยศาลยาเสพติดได้เช่นเดียวกับผู้ติดยาเสพติด ซึ่งโดยทั่วไปแล้วศาลยาเสพติดนอกจากก่อกำเนิดขึ้นมาเพื่อลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลแล้ว ยังมีจุดประสงค์เพื่อการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลด้วย อย่างไรก็ตามมีผู้กระทำความผิดดังกล่าวมากพอควรที่ได้กระทำไปเนื่องจากต้องการเงินเพื่อเสพยาเสพติด ประกอบกับเป้าหมายที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่มีการก่อกำเนิดศาลยาเสพติด ก็เพื่อที่จะลดปริมาณคดีขึ้นสู่การพิจารณาตัดสินของศาลปกติ อันสืบเนื่องมาจากการมีอาชญากรรมเกิดขึ้นอย่างมากมายทั่วทั้งสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. 1989 และในขณะนั้นมีปัญหาเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของโคเคนซึ่งทำให้สถิติผู้ถูกจับกุมและถูกพิพากษาให้จำคุกในเรือนจำ ในคดีที่เกี่ยวกับยาเสพติดเพิ่มสูงขึ้นเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตามศาลยาเสพติดประเภทนี้จะต้องมีการคัดกรองที่ดีในทีมงานเนื่องจาก เปิดให้โอกาสผู้กระทำผิดที่เคยกระทำผิดมาแล้วไม่ว่าจะเป็นเคยกระทำผิด สองครั้ง สามครั้งหรือสี่ครั้ง เข้ามาบำบัดรักษาด้วย ซึ่งอาจมีผู้กระทำผิดที่ไม่สุจริตหาช่องทางเพื่อไม่ต้องรับโทษในเรือนจำ

ประการที่สอง ค่าธรรมเนียมในการบำบัดฟื้นฟูและเข้าพำนักตามพฤติการณ์และความร้ายแรงของการกระทำความผิด การที่กฎหมายกำหนดให้ผู้กระทำความผิดต้องจ่ายค่าธรรมเนียมในการพำนักในสถานบำบัดและฟื้นฟูชุมชน ตั้งแต่ 250 US\$ -10,000 US\$ ตามแต่พฤติการณ์และความร้ายแรงของการกระทำความผิดนั้นเป็นเพราะบทบัญญัติของมลรัฐฟลอริดาหลายมาตราที่เกี่ยวกับความผิดยาเสพติดให้ความสำคัญกับสถานที่เกิดเหตุ อาทิเป็นสถานที่ที่เป็นแหล่งชุมชนหรือสถานศึกษาต่างๆ ดังนั้นจึงเป็นความสมเหตุสมผลที่มลรัฐฟลอริดากำหนดให้มีการจ่ายค่าธรรมเนียมในการเข้าพำนักของศูนย์ฟื้นฟูชุมชนในความผิดที่เบาๆ เช่น ขายยาเสพติดในที่รโหฐานในอัตราที่ต่ำคือ เริ่มต้นที่ 250 US\$ แต่หากเป็นกรณีอื่นๆ ผู้กระทำความผิดขายยาเสพติดบริเวณใกล้โรงเรียนหรือบริเวณอันเป็นที่สาธารณะ ต้องจ่ายค่าพำนักเริ่มต้นที่ 300 500 หรือ 1,000 US\$ จนกระทั่งถึงอัตราที่สูงสุดที่ 5,000-10,000 US\$ อย่างไรก็ตามกฎหมายยังคงมีความยืดหยุ่นในการ

จ่ายค่าที่พำนัก โดยให้เป็นดุลยพินิจของผู้พิพากษาศาลอาญาเสพติด โดยพิจารณาจากฐานะทางการเงิน พฤติการณ์แห่งคดี ความร่วมมือของผู้กระทำความผิด ระยะเวลาในการพำนัก นอกจากนี้การ กำหนดให้ผู้ติดยาเสพติดต้องจ่ายเงินเป็นจำนวนหนึ่ง ผู้เขียนมองว่าก็เพื่อที่จะให้ผู้ติดยาเสพติดได้ ตระหนักและรู้สำนึกว่าการกระทำนั้นเป็นความผิด อีกทั้งในหลายฐานความผิดนั้น ก่อให้เกิดความ เดือดร้อนรำคาญและสร้างปัญหาให้กับชุมชนและสังคม จึงเป็นการจำเป็นที่จะต้องมีการเยียวยา หรือมีการชดเชยความเสียหายกลับคืนสู่ชุมชน อีกทั้งยังเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับกระบวนการ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ที่นอกจากผู้กระทำ ความผิดจะรับสารภาพในการ กระทำ ความผิดตนแล้วยังจะต้องมีการเยียวยาหรือชดเชยความเสียหายแก่เหยื่อหรือผู้เสียหาย ซึ่งใน กรณีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด รัฐหรือชุมชนก็ถือว่าเป็นผู้เสียหายโดยอ้อมเช่นกัน

ประการที่สาม การระงับคำพิพากษาไว้ชั่วคราว (Adjudication withheld) การที่กฎหมาย กำหนดให้ศาลระงับคำพิพากษาไว้ชั่วคราวเพื่อให้ผู้กระทำความผิดกระทำการตามเงื่อนไขที่ศาลยา เสพติดได้กำหนดไว้ และหากกระทำการจนครบเงื่อนไข ศาลยาเสพติดจึงจะพิพากษายกฟ้องใน ความผิดที่ถูกกล่าวหาและเพิกถอนทะเบียนประวัติอาชญากร เมื่อเปรียบเทียบกระบวนการพิจารณาใน ประเทศไทยที่ฝ่ายบริหารโดยคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดสั่งให้ผู้ติดยาเสพติดเข้า รับการบำบัดรักษาภายในระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งหากเป็นที่พอใจก็ให้มีคำสั่งปล่อยตัวไป และถือว่าเป็น การหลุดพ้นจากความผิดที่ถูกกล่าวหา อันเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยา เสพติด พ.ศ. 2545 ที่ให้อำนาจคณะกรรมการฟื้นฟู ซึ่งเป็นฝ่ายบริหารทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดคดี เหมือนอย่างศาล อันอาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่บัญญัติให้อำนาจในนอกจากนี้หาก เปรียบเทียบกระบวนการพิจารณาในประเทศไทย ที่พอจะเทียบเคียงได้กับการระงับคำพิพากษาไว้ ชั่วคราว เช่น กรณีของคู่กรณีที่ได้ยื่นฟ้องต่อศาลยุติธรรม ต่อมาคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดได้แย้งว่า บทบัญญัติที่ใช้บังคับอยู่ในระหว่างการพิจารณานั้นขัดต่อรัฐธรรมนูญ ซึ่งศาลที่พิจารณานั้นก็ต้อง หยุดการพิจารณาไว้ชั่วคราว แล้วส่งเรื่องต่อให้ศาลรัฐธรรมนูญตีความตามมาตรา 264 เมื่อได้ผล เป็นอย่างไรแล้วจึงค่อยมาดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อจากที่ได้หยุดการพิจารณานั้น อนึ่งหาก พิจารณาถึงมาตรา 49 แห่งบทบัญญัติว่าด้วยเรื่องวิธีการเพื่อความปลอดภัย ซึ่งเป็นกรณีที่ศาล พิพากษาลงโทษ จำคุกหรือพิพากษาว่ามีความผิด แต่รอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษไว้ และ ศาลเห็นว่าผู้กระทำความผิดเป็นผู้ติดยาเสพติด ศาลจะกำหนดมิให้เสพภายในสองปี และหาก ไม่ปฏิบัติตาม ศาลก็จะชอบที่จะสั่งให้ควบคุมตัวไว้ที่สถานพยาบาลเป็นเวลาไม่เกินสองปี อย่งไร ก็ดี บทบัญญัติในส่วนนี้ก็มีใช้กรณีของการระงับคำพิพากษาไว้ชั่วคราวอันเนื่องมาจากมาตรา 49 แห่งประมวลกฎหมายอาญานั้น ศาลได้พิพากษาผู้กระทำ ความผิดว่ามีความผิดหรือกำหนดให้ ลงโทษจำคุก แต่ให้รอการลงโทษหรือรอการกำหนดโทษไว้ แต่การระงับคำพิพากษาไว้ชั่วคราว

เป็นการรอกำพิพากษาไว้ก่อน ต่อเมื่อกระบวนการบำบัดรักษาเสร็จสิ้นแล้วศาลจึงใช้ดุลยพินิจกำหนดเป็นคำพิพากษารั้งสุดท้าย

ประการสุดท้าย มาตรการทางกฎหมายในการติดตามดูแลหลักการปล่อยตัวโดยการควบคุมพฤติกรรมและการบริการสังคม ตามหลักการศาลยาเสพติดประเภทนี้ได้กำหนดให้การคุมประพฤติและการบริการสังคมเป็นเงื่อนไขหนึ่งของการติดตามดูแลความประพฤติของผู้กระทำความผิดที่มีได้กระทำความผิดที่ร้ายแรง และยังเป็น การป้องปรามให้ผู้กระทำความผิดได้ระลึกละอายอยู่เสมอว่าหากตนประพฤติฝ่าฝืนเงื่อนไขที่กำหนดไว้ ความผิดที่ระงับหรือรอไว้ นั้นอาจได้รับโทษจริงๆ ตามที่กฎหมายกำหนด สำหรับในประเทศไทยนั้นการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไปที่ศาลกำหนดเงื่อนไขการคุมประพฤตินั้นจะมีด้วยกันหลายประการเช่นห้ามไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ห้ามออกนอกบ้านในเวลากลางคืน ฯลฯ ประการสำคัญคือการกำหนดให้ผู้กระทำความผิดนั้นทำงานบริการสังคม ซึ่งกฎหมายอาญามีได้กำหนดระยะเวลาจะให้ทำบริการสังคมแค่ไหน เพียงใด โดยให้เป็นไปตามดุลยพินิจของผู้พิพากษาซึ่งโดยส่วนใหญ่ศาลจะกำหนด ให้มีการทำงานบริการสังคมเพียง 10-20 ชั่วโมงเท่านั้น หรือในกรณีของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยการประชุมกลุ่มครอบครัวตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ที่ประชุมจะลงมติกำหนดระยะเวลาในการทำงานบริการสังคมอันเป็นผลจากการประชุมกลุ่มครอบครัวหลายฝ่ายไม่ว่าจะเป็นพนักงานอัยการ ผู้อำนวยการสถานพินิจฯ เจ้าหน้าที่ตำรวจ นักสังคมสงเคราะห์หรือนักจิตวิทยา ฯลฯ กำหนดให้ทำบริการสังคมประมาณ 10 ชั่วโมง และในบางคดีมีการกำหนดระยะเวลาไว้เพียง 5 ชั่วโมงเท่านั้น

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายและแนวทางแก้ไขการฟื้นฟูสมรรถภาพ ผู้ติดยาเสพติดที่เป็นเด็กและเยาวชน

จากที่ได้กล่าวมาทั้งในส่วนของแนวคิด ทฤษฎี และกฎหมายที่เกี่ยวข้องของต่างประเทศ นั้น เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับกฎหมายไทยในประเด็นปัญหาสามารถวิเคราะห์ได้ดังต่อไปนี้

4.1 กฎหมายไทยที่เกี่ยวกับการจับเด็กและเยาวชนเพื่อเข้ารับการฟื้นฟู

ในการวิเคราะห์ประเด็นปัญหานี้จำเป็นต้องอธิบายบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกรณีการจับเด็กและเยาวชนที่ติดยาเสพติดเพื่อเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งมีบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

4.1.1 พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545

มาตรา 19 วรรค 1 และวรรค 2 แห่งพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 บัญญัติว่า “ผู้ใดต้องหาว่ากระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด เสพและมีไว้ในครอบครอง เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือเสพและจำหน่ายยาเสพติด ตามลักษณะ ชนิด ประเภท และปริมาณที่กำหนดในกฎกระทรวง ถ้าไม่ปรากฏว่าต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกหรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล ให้พนักงานสอบสวนนำตัวผู้ต้องหาไปศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหา นั้นมาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน เพื่อให้ศาลพิจารณามีคำสั่งให้ส่งตัวผู้ต้องหาไปตรวจพิสูจน์ การเสพหรือการติดยาเสพติด เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอื่นที่เกิดจากตัวผู้ต้องหา นั้นเอง หรือจากพฤติการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปซึ่งทำให้ไม่อาจนำตัวผู้ต้องหาไปศาลภายในกำหนด เวลาดังกล่าวได้

ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ถ้าผู้ต้องหาไม่อายุไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ ให้พนักงานสอบสวนนำตัวส่งศาลเพื่อมีคำสั่งให้ตรวจพิสูจน์ภายใน 24 ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้หา นั้นมาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน”

ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 นี้ มาตรา 19 ถือเป็นหลักการที่สำคัญในการนำตัวผู้ติดยาเสพติดเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพ เพราะผู้เสพยาเสพติดนั้นคือผู้ป่วยจำเป็นต้องได้รับการบำบัดฟื้นฟู และท้ายที่สุดเพื่อสามารถกลับเข้าไป

ผู้สังคมนี้อย่างปรกติสุข โดยลักษณะของการกระทำความผิดตามมาตรา 19 นี้สามารถแยกประเภทได้ดังนี้

1. ฐานเสพยาเสพติด
2. ฐานเสพและมีไว้ในครอบครอง
3. ฐานเสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือ
4. ฐานเสพและจำหน่ายยาเสพติด

ทั้งนี้การกระทำความผิดนั้นจะมีลักษณะ ชนิด ประเภท และปริมาณของสารเสพติดตามที่กฎหมายกำหนดไว้ด้วยการกำหนดลักษณะ ชนิด ประเภท และปริมาณของยาเสพติด พ.ศ. 2546 กำหนดไว้ เช่น ข้อ 1 ลักษณะ ชนิดและประเภทของยาเสพติด สำหรับความผิดฐานเสพยาเสพติดตามมาตรา 19 วรรคหนึ่ง มีดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 มี 6 ชนิด ได้แก่...

- (1) เฮโรอีน
- (2) เมทแอมเฟตามีน
- (3) แอมเฟตามีน
- (4) 3, 4-เมทิลลีน ไดออกซีเมทแอมเฟตามีน
- (5) เมทิลลีน ไดออกซีแอมเฟตามีน
- (6) เอ็น เอทิล เอ็มดีเอ หรือเอ็มดีอี

โดยเงื่อนไขสำคัญที่จะต้องพิจารณาต่อไป ประการแรก คือต้องไม่ปรากฏว่าผู้ต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกหรือไม่ หรือประการที่สองอยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาลหรือไม่ ซึ่งการที่ผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดจะเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูได้นั้น จะต้องปรากฏว่าไม่อยู่ในระหว่างการดำเนินคดีความผิดฐานอื่น และต้องไม่อยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล เมื่อกรณีครบองค์ประกอบของมาตรา 19 นี้แล้ว จึงจะสามารถนำตัวผู้ต้องหาเข้าสู่กระบวนการเพื่อฟื้นฟูผู้ต้องหาให้สามารถกลับเข้าสู่สังคมได้ต่อไป ซึ่งตามวรรค 2 มาตราเดียวกันนั้นกำหนดว่า “ถ้าผู้ต้องหาที่มีอายุไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ ให้พนักงานสอบสวนนำตัวส่งศาลเพื่อมีคำสั่งให้ตรวจพิสูจน์ภายใน 24 ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน” อธิบายได้ว่า เมื่อกรณีครบองค์ประกอบที่จะนำตัวผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดนั้นเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูได้แล้ว หากปรากฏต่อพนักงานสอบสวนว่าผู้ต้องหาที่มีอายุไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ระยะเวลาที่กำหนดไว้ในวรรคหนึ่งจะสั้นลงเหลือเพียง 24 ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนเท่านั้น

4.1.2 ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู

ประกาศดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การดำเนินการบำบัดฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติดเป็นไปโดยเหมาะสม สมควรกำหนดให้ผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดฐานเสพยาเสพติดหรือเสพและมียาเสพติดไว้ในครอบครอง ตามลักษณะ ชนิด ประเภท และปริมาณที่กำหนดตามบัญชีท้ายประกาศนี้ ซึ่งไม่มีพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นหรือสังคม ได้รับการบำบัดฟื้นฟูโดยการยินยอม และได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่องภายหลังผ่านการบำบัดฟื้นฟู รวมทั้งกำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการดังกล่าวเพื่อให้การบำบัดฟื้นฟูเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผลสูงสุด โดยมีหลักการที่สำคัญเกี่ยวกับเงื่อนไขการเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ในกรณีที่ผู้ใดต้องสงสัยว่ากระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด หรือเสพและมียาเสพติดไว้ในครอบครองตามลักษณะ ชนิด ประเภท และปริมาณที่กำหนดตามบัญชีท้ายประกาศนี้ ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกหรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล และไม่มีพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นหรือสังคม หากผู้นั้นยินยอมเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ให้เจ้าหน้าที่ตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดดำเนินการให้ผู้นั้นเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู

ในกรณีที่ผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูปฏิบัติครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ที่เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดกำหนดเกี่ยวกับการบำบัดฟื้นฟู และได้รับการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบออกหนังสือรับรองเพื่อเป็นหลักฐาน

การนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู การบำบัดฟื้นฟู และการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดประกาศกำหนด

ข้อ 2 ในกรณีที่ข้อเท็จจริงปรากฏภายหลังว่าผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูนั้นต้องหา หรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกหรือต้องคำพิพากษาให้จำคุกให้ส่งตัวผู้นั้นดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป

ข้อ 3 ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดและผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครจัดตั้งศูนย์เพื่อการคัดกรองผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในทุกอำเภอและทุกเขต และจัดตั้งศูนย์เพื่อประสานการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูในระดับอำเภอหรือเขต และระดับจังหวัดหรือกรุงเทพมหานคร

ข้อ 4 ให้ศูนย์เพื่อการคัดกรองผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูมีอำนาจหน้าที่ดำเนินการคัดกรอง และจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับการคัดกรองเพื่อจำแนกผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู และการส่งต่อผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูไปยังสถานบำบัดฟื้นฟูหรือสถานที่อื่นตามที่หัวหน้าศูนย์กำหนด ทั้งนี้ ให้กระทรวงสาธารณสุข และกรุงเทพมหานครประสานการดำเนินงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ข้อ 5 ให้ศูนย์เพื่อประสานการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูมีอำนาจหน้าที่จัดระบบดูแลช่วยเหลือ และสนับสนุนผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู

ในจังหวัดให้มอบหมายกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำองค์กรชุมชน อาสาสมัครชุมชนประเพณี หรืออาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เป็นผู้ติดตามดูแลและช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู สำหรับกรุงเทพมหานครให้มอบหมายผู้อำนวยการเขต ผู้นำองค์กรชุมชน อาสาสมัครชุมชนประเพณี หรืออาสาสมัครสาธารณสุขกรุงเทพมหานคร ดำเนินการดังกล่าว

ข้อ 6 เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการบำบัดฟื้นฟู ให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง แจ้งชื่อตัวชื่อสกุล เลขประจำตัวประชาชน และที่อยู่ของผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ต่อสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เพื่อใช้ในการดำเนินการจัดส่งข้อมูลไปยังหน่วยงานที่มีหน้าที่ดำเนินการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูต่อไป

บัญชียาเสพติดท้ายประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติฉบับที่ 108/2557 มีดังต่อไปนี้

1. ลักษณะ ชนิด และประเภทของยาเสพติด สำหรับความผิดฐานเสพ มีดังต่อไปนี้

(1) ยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 มี 6 ชนิด ได้แก่

(ก) เฮโรอีน

(ข) เมทแอมเฟตามีน

(ค) แอมเฟตามีน

(ง) 3,4-เมทิลลีน ไดออกซีเมทแอมเฟตามีน

(จ) เมทิลลีน ไดออกซีแอมเฟตามีน

(ฉ) เอ็น เอทิล เอ็มดีเอ หรือเอ็มดีอี

(2) ยาเสพติดให้โทษในประเภท 2 มี 2 ชนิด ได้แก่

(ก) โคคาอีน

(ข) ฟีน

(3) ยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 มี 1 ชนิด ได้แก่ กัญชา

(4) สารระเหยตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการใช้สารระเหย

ยาเสพติดให้โทษตาม (1) และ (2) ให้รวมถึงวัตถุที่เรียกชื่อเป็นอย่างอื่น แต่มีสูตรโครงสร้างทางเคมีอย่างเดียวกันกับยาเสพติดให้โทษดังกล่าว และเกลือใดๆ ของยาเสพติดให้โทษดังกล่าวด้วย

2. ปริมาณของยาเสพติดตาม 1. สำหรับความผิดฐานเสพและมีไว้ในครอบครอง มีดังต่อไปนี้

(1) ยาเสพติดให้โทษในประเภท 1

(ก) เฮโรอีนมีน้ำหนักสุทธิไม่เกินหนึ่งร้อยมิลลิกรัม

(ข) เมทแอมเฟตามีนมีปริมาณไม่เกินห้าหน่วยการใช้ตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ หรือมีน้ำหนักสุทธิไม่เกินห้าร้อยมิลลิกรัม

(ค) แอมเฟตามีนมีปริมาณไม่เกินห้าหน่วยการใช้ตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษหรือมีน้ำหนักสุทธิไม่เกินห้าร้อยมิลลิกรัม

(ง) 3,4-เมทิลลีนไดออกซีเมทแอมเฟตามีนมีปริมาณไม่เกินห้าหน่วยการใช้ตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ หรือมีน้ำหนักสุทธิไม่เกินหนึ่งพันสองร้อยห้าสิบมิลลิกรัม

(จ) เมทิลลีนไดออกซีแอมเฟตามีนมีปริมาณไม่เกินห้าหน่วยการใช้ตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ หรือมีน้ำหนักสุทธิไม่เกินหนึ่งพันสองร้อยห้าสิบมิลลิกรัม

(ฉ) เอ็น เอทิล เอ็มดีเอ หรือเอ็มดีอี มีปริมาณไม่เกินห้าหน่วยการใช้ตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ หรือมีน้ำหนักสุทธิไม่เกินหนึ่งพันสองร้อยห้าสิบมิลลิกรัม

(2) ยาเสพติดให้โทษในประเภท 2

(ก) โคคาอีนมีน้ำหนักสุทธิไม่เกินสองร้อยมิลลิกรัม

(ข) ฟีนมีน้ำหนักสุทธิไม่เกินห้าพันมิลลิกรัม

(3) ยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 ได้แก่ กัญชามีน้ำหนักสุทธิไม่เกินห้าพันมิลลิกรัม

ยาเสพติดให้โทษตาม (1) และ (2) ให้รวมถึงวัตถุที่เรียกชื่อเป็นอย่างอื่น แต่มีสูตรโครงสร้างทางเคมีอย่างเดียวกันกับยาเสพติดให้โทษดังกล่าว และเกลือใดๆ ของยาเสพติดให้โทษดังกล่าวด้วย

จากบทบัญญัติของประกาศที่กล่าวมานั้นจะเห็นได้ว่าการรับบุคคลเข้ามาสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟูนั้น ในข้อ 1 เมื่อบุคคลเป็นผู้ต้องสงสัยว่าได้กระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด หรือเสพและมียาเสพติดไว้ในครอบครองตามลักษณะ ชนิด ประเภท และปริมาณที่กำหนดตามบัญชีท้ายประกาศนี้ เช่น มีเฮโรอีนไว้ในครอบครอง จะมีความผิดฐานเสพและมีไว้ในครอบครองเมื่อเฮโรอีนนั้นมีน้ำหนักไม่เกิน 100 มิลลิกรัม เป็นต้น ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาหรืออยู่ใน

ระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่น ซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกหรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล และไม่มีพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นหรือสังคมก็สามารถเข้าสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟูได้หากผู้นั้นยินยอมที่จะเข้ารับการฟื้นฟูดังกล่าว

4.2 วิเคราะห์ประเด็นปัญหา

จากการศึกษาประเด็นปัญหา แนวคิด ทฤษฎี และกฎหมายของทั้งประเทศไทยและต่างประเทศแล้ว สามารถวิเคราะห์ได้ดังต่อไปนี้

4.2.1 ปัญหาเกี่ยวกับผู้ที่เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจะต้องเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดเท่านั้น

เนื่องจากพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 เป็นกฎหมายที่สามารถนำตัวผู้ติดยาเสพติดเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพตามกฎหมายได้โดยอาศัยมาตรา 19 วรรคแรก เป็นเงื่อนไขหลักในการนำตัวผู้ติดยาเสพติดเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูดังกล่าว ซึ่งมาตรา 19 นั้นได้บัญญัติในตอนต้นไว้ว่า “ผู้ใดต้องหาว่ากระทำความผิดฐาน...” ทำให้เห็นได้ว่าเงื่อนไขประการแรกในการนำตัวผู้ติดยาเสพติดเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูตามกฎหมายได้นั้น ผู้ติดยาเสพติดจะต้องเป็นผู้ต้องหาว่าได้กระทำความผิดตามกฎหมายเสียก่อน ทั้งนี้กฎหมายมีเจตนารมณ์เพื่อที่จะนำตัวผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดในคดียาเสพติดเข้ามาสู่กระบวนการฟื้นฟู และปฏิเสธบุคคลผู้ที่จะเข้ามาสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพเพื่อหวังผลประโยชน์อื่น เช่น ผู้ที่ต้องหาว่ากระทำความผิดทางอาญาในคดีที่ไม่มีโทษจำคุกต้องการประวิงเวลาเพื่อผลประโยชน์ในทางคดี หรือทางอื่นใด ก็จะขอเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยอ้างว่าตนเป็นผู้ติดยาเสพติด เป็นต้น ทำให้เกิดผลเสียต่อทั้งระบบกระบวนการยุติธรรม และกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ติดยาเสพติด ดังนั้นจึงต้องกำหนดเงื่อนไขในการเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพไว้เฉพาะผู้ต้องหาว่าติดยาเสพติดเท่านั้น ซึ่งในกรณีที่ผู้ติดยาเสพติดนั้นเป็นเด็ก หรือเยาวชนที่มีอายุไม่เกิน 18 ปีบริบูรณ์ที่ไม่ได้ถูกจับในฐานความผิดเกี่ยวกับการเสพยาเสพติด ก็จะถูกดำเนินการตามเงื่อนไขดังกล่าวเช่นเดียวกัน หากเด็ก หรือเยาวชนนั้นต้องการ หรือมีความสมัครใจที่จะเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพ โดยที่ไม่ต้องถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดในฐานความผิดที่เกี่ยวกับการเสพยาเสพติดก็ไม่สามารถทำได้เพราะบทบัญญัติของกฎหมายมาตราดังกล่าวไม่ได้เปิดช่องไว้ จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของเด็ก และเยาวชนแล้วจะเห็นได้ว่าแนวคิดทฤษฎีกฎหมายที่เกี่ยวกับเด็ก หรือเยาวชนนั้นมีมาอย่างช้านาน โดยนับย้อนขึ้นไปได้ถึงในสมัยโรมันอันมีหลักกฎหมายที่เรียกว่า “Patria Potestas” หรือเรียกว่า “อำนาจในฐานะของบิดา” ซึ่งเป็นอำนาจในการเป็นผู้นำครอบครัว และรวมถึงอำนาจเหนือชีวิตของคนเหล่านั้นด้วย ต่อมาในศตวรรษที่ 19 เมื่อมีความต้องการใช้แรงงานเพิ่มมากขึ้น

และเด็ก หรือเยาวชนก็เป็นวัตถุประสงค์ที่ถูกนำไปใช้แรงงานมาก จนกระทั่งเกิดปัญหาเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็กในภาคอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นปัญหาในระดับสากลจึงเป็นที่มาของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 หรือ “Convention on the Right of the Child 1989” โดยอนุสัญญานี้บับดังก้าวมีลักษณะเป็นการรวบรวมวิธีการเกี่ยวกับการคุ้มครองเด็ก และเยาวชนให้เป็นที่ไปในแนวทางเดียวกัน และมีการสร้างกลไกทางกฎหมายขึ้นเพื่อให้รัฐที่ให้สัตยาบันในอนุสัญญาต้องปฏิบัติตามอย่างจริงจัง ซึ่งในอนุสัญญาดังกล่าวมีหลักการสำคัญอยู่หลายประการทั้งในทางด้านนิติบัญญัติที่รัฐจะต้องออกกฎหมายให้ความสำคัญกับเด็กและเยาวชน และในด้านบริหารที่จะต้องมีการกระทำที่ส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของเด็ก เช่น หลักผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงเป็นลำดับแรก หลักการไม่เลือกปฏิบัติ รวมถึงหลักการทั่วไปที่ใช้ทั้งเด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไปคือหลักการกฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง หลักการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ หลักการเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นพื้นฐานในการพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองเด็ก และเยาวชนในปัจจุบัน

เมื่อก้าวถึงการคุ้มครองเด็ก และเยาวชนตามอนุสัญญาระหว่างประเทศแล้วจะเห็นได้ว่า หลักการโดยส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก หรือเยาวชนเป็นสำคัญ เนื่องจากการกระทำต่างๆ ไม่ว่าจะเป็ความประพฤติแบบใดทั้งด้านดี และด้านไม่ดีนั้น ตามธรรมชาติแล้วการกระทำของเด็กจะผ่านกระบวนการคิด การตัดสินใจ น้อยกว่าผู้ใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคำนึงถึงผลที่จะตามมานี้อาจไม่ได้คำนึงถึงเลย อีกทั้งช่วงชีวิตของเด็กนั้นถือได้ว่าเพิ่งเป็นช่วงเริ่มต้น ชีวิตของเด็ก และเยาวชนยังจะต้องเติบโตไปเป็นส่วนหนึ่งของสังคม การปฏิบัติต่อเด็ก หรือเยาวชนของรัฐนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องคำนึงถึงอนาคตของเด็ก หรือเยาวชนที่อยู่ภายในประเทศของตนซึ่งก็จะมีผลต่อการพัฒนาประเทศชาติ ทำให้ผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก และเยาวชนจึงจำเป็นที่จะต้องได้รับการปกป้อง คุ้มครอง และรับรองไว้ในกฎหมายของแต่ละรัฐ ทั้งนี้ในส่วนของการกระทำที่เด็ก หรือเยาวชนได้กระทำไปแล้วถือว่าเป็นความผิดจำเป็นที่รัฐจะต้องดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาแก่เด็ก หรือเยาวชนนั้น ก็จะต้องปฏิบัติภายใต้กรอบกฎหมายเฉพาะอย่างเคร่งครัด กฎหมายเฉพาะนี้อาจกล่าวได้ว่าจะต้องเป็นกฎหมายที่ถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อวางหลักเกณฑ์โดยคำนึงถึงลักษณะเฉพาะของเด็กแต่ละคน และเป็นบทบัญญัติที่ตราขึ้นเพื่อเด็ก และเยาวชนเท่านั้น

ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อเด็ก หรือเยาวชนจะต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่ว่าจะด้วยข้อกล่าวหาใดก็ตามผลที่ตามมานั้นย่อมเป็นไปได้ตามทฤษฎีทางอาชญาวิทยา ทั้งทฤษฎีตราบาป (Labeling Theory) ที่สังคมจะเป็นผู้ตราโทษแก่เด็ก และเยาวชนคนนั้น โดยการประพฤติปฏิบัติแตกต่างไปจากเด็ก หรือเยาวชนทั่วไป และท้ายที่สุดผลก็ย่อมกลับไปเป็นการกระทำความคิดซ้ำอีก เพราะผลของการต่อต้านสังคมของเด็ก หรือเยาวชนนั่นเอง หรือแม้แต่ทฤษฎีการคบค้า

สมาคมที่แตกต่างกันซึ่งเมื่อเด็กเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา และได้รับโทษแล้วการเรียนรู้ระหว่างผู้ที่กระทำความผิดด้วยกันย่อมเกิดขึ้นในสถานพินิจ ดังนั้นการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของรัฐต่อเด็ก หรือเยาวชนจะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ และต้องป้องกันไม่ให้เด็ก หรือเยาวชนกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก หรือแม้แต่กระบวนการใดที่อาจเบี่ยงเบนไม่ใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยมุ่งเน้นเพื่อที่จะอบรม แก้ไขพฤติกรรมของเด็กที่กระทำความผิดให้กลับตัวเป็นคนดีก็ย่อมเป็นสิ่งที่ดีที่รัฐพึงกระทำอันจะถือได้ว่าเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก และเยาวชนนั้น ทั้งนี้ตามแนวทางขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำความผิดของเยาวชนแนวทางริยาร์ด (United Nations Guidelines for The Prevention of Juveniles Delinquency: The Riyadh Guidelines) ก็ได้สนับสนุนการใช้โครงการ และวิธีการอื่นๆ เพื่อเบี่ยงเบนเด็ก และเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอันจะถือได้ว่าเป็นการบวนการก่อนขึ้นตอนกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เป็นการประทัพรอยตราบาปที่อาจเกิดขึ้นแก่เด็ก และเยาวชนที่กระทำความผิด อีกทั้งตามแนวทางดังกล่าวยังชี้ให้เห็นอีกว่าการนำตัวเด็กหรือเยาวชนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นควรเป็นขั้นตอน หรือมาตรการสุดท้ายที่รัฐจะปฏิบัติต่อเด็ก หรือเยาวชนของตน

จากที่กล่าวมานั้นจะเห็นได้ว่าเมื่อวิเคราะห์ถึงหลักการภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก และเยาวชน ค.ศ. 1989 ในสาระสำคัญที่ว่าด้วยผลประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนต้องถูกคำนึงถึงเป็นลำดับแรกนั้น พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 มาตรา 19 วรรคแรกที่กำหนดเป็นเงื่อนไขในการเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพว่าจะต้องเป็นผู้ต้องหาว่าได้กระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด หรือเสพและมีไว้ในครอบครอง หรือเสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือเป็นกรณีที่เสพและจำหน่ายยาเสพติด ตามลักษณะ ชนิด ประเภท และปริมาณที่กำหนดในกฎกระทรวงนั้น ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่กฎหมายไม่ได้กำหนดโดยคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนเป็นลำดับแรก เนื่องจากการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่อเด็กหรือเยาวชนนั้น มีความเป็นไปได้ที่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องอาจมองข้ามปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดไป ซึ่งอาจเป็นเพราะเด็กหรือเยาวชนนั้นไม่เคยมีประวัติเกี่ยวกับการติดยาเสพติดมาก่อน หรือด้วยประการอื่นใด และเจ้าหน้าที่ดังกล่าวก็ดำเนินการไปโดยมิได้ ตั้งข้อกล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นเป็นผู้เสพยาเสพติด หรือข้อหาอื่นที่จะสามารถนำตัวเด็ก หรือเยาวชนนั้นเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพฯ ได้ ท้ายที่สุดเด็ก หรือเยาวชนนั้นก็จักกลับมากระทำความผิดซ้ำเดิมอีก ยกตัวอย่างเช่น เด็กชาย ก. ติดยาเสพติด หลังจากเสพยาซึ่งรัถจักรยานยนต์โดยประมาทเป็นเหตุให้นาย ข. ถึงแก่ความตาย แต่เนื่องจากนาย ก. ไม่เคยมีประวัติว่าเป็นผู้ติดยาเสพติดมาก่อน ทำให้เจ้าพนักงานไม่ได้เร่งส่งตัวไปตรวจพิสูจน์ภายในเวลาที่กำหนด แม้หากตรวจในภายหลังก็ไม่พบ

สารเสพติด และหากเด็กชาย ก. มีความประสงค์จะขอเข้ากระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดก็ไม่อาจทำได้ เพราะตนมิใช่ผู้ที่ต้องหาว่าเป็นผู้เสพยาเสพติดนั่นเอง พนักงานเจ้าหน้าที่ก็จะดำเนินกระบวนการยุติธรรมไปเพียงว่า เด็กชาย ก. ขับจี้รถโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายเท่านั้น และเมื่อปัญหาการติดยาเสพติดของเด็กชาย ก. ไม่ได้รับการเยียวยา เด็กชาย ก. ก็จะกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก เป็นต้น อันจะเห็นได้ว่ากระทั่งแนวคิด ทฤษฎีในการลงโทษผู้กระทำความผิดทางอาญาที่ใช้กับบุคคลทั่วไปประการหนึ่งที่ประสงค์ให้การลงโทษนั้นเป็นการป้องกันเพื่อมิให้ผู้กระทำความผิดกลับมาทำความผิดซ้ำอีกนั้น มาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติฟื้นฟูฯ นี้ก็ยังไม่อาจใช้เพื่อให้สมดังเป้าหมายดังกล่าวได้

ในกรณีของต่างประเทศการที่ผู้ติดยาเสพติดจะสมัครใจเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพนั้นมีแบบอย่างอยู่ในศาลยาเสพติดของรัฐฟลอริดา ประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อมีการตรวจพบว่าผู้ใดเป็นผู้ที่ติดยาเสพติด หรือสมัครใจเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพก็จะมีกรดำเนินการเพื่อให้บุคคลดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูฯ ทั้งหมด โดยกลยุทธ์ของการฟื้นฟูฯ นั้นจะเริ่มตั้งแต่ผู้ที่กระทำความผิดเล็กน้อยซึ่งมิใช่แต่เฉพาะผู้ที่กระทำความผิดฐานเสพยาเสพติดเท่านั้น และจะมีลักษณะเป็นการให้ทางเลือกกับผู้กระทำความผิด หรือผู้ที่สมัครใจเข้าร่วมว่าจะเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพหรือไม่ โดยทางเลือกนั้นจะมีการดำเนินการที่เข้มงวดหากผู้เข้ารับการฟื้นฟูสามารถผ่านกระบวนการเหล่านั้นไปได้ และในท้ายที่สุดถือได้ว่าเป็นผู้ที่ไม่ติดยาเสพติดอีกต่อไป ก็จะได้รับประโยชน์ตอบแทน อาจจะเป็นผลประโยชน์ในทางคดีความ หรือทางอื่นใด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของศาลนั่นเอง ทั้งนี้ระบบการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจะไม่อาจประสบความสำเร็จได้เลยหากขาดแรงขับเคลื่อนภายในชุมชนของผู้ติดยาเสพติด ดังนั้น นอกจากจะต้องทำการบำบัดฟื้นฟูตัวผู้ติดยาเสพติดแล้วยังจะต้องมีการพัฒนาชุมชนที่มีความสัมพันธ์ต่อการแพร่กระจายของยาเสพติดอีกด้วย นอกจากนี้ในการดำเนินคดีเกี่ยวกับยาเสพติดของศาลยาเสพติดนั้นจะเน้นที่การเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมปกติซึ่งตามมาตรา 948.08 แห่งกฎหมายของรัฐฟลอริดานั้น กำหนดให้ต้องมีคำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ และให้มีการศึกษาเงื่อนไขของกฎหมายในการบำบัด ตลอดจนการบำบัดรักษาทั้งกาย (ถอนพิษยา) และการบำบัดรักษาทางจิตใจของผู้ป่วยที่ติดยาเสพติด โดยที่กระบวนการดังกล่าวไม่ได้ใช้แต่เฉพาะผู้กระทำความผิดอาญาที่มีฐานความผิดเกี่ยวกับการเสพยาเสพติดเท่านั้นหากแต่ยังรวมถึงบุคคลที่มีปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดอีกด้วย

ในประเทศไทยนั้นปัจจุบันมีกฎหมายที่ถูกประกาศโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ได้กำหนดมาตรการเกี่ยวกับการสมัครใจเข้ารับ

การฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ติดยาเสพติดไว้ในข้อ 1 โดยกำหนดเงื่อนไขไว้ว่าต้องเป็นผู้ต้องสงสัยว่า ได้กระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด หรือเสพและมียาเสพติดไว้ในครอบครองเพียง 2 ฐานความผิด เท่านั้น และไม่ปรากฏว่าผู้นั้นเป็นผู้ต้องหา หรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุก หรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล อีกทั้งต้องไม่มีพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นหรือสังคม หากมีเงื่อนไขครบองค์ประกอบทั้งหมดก็สามารถสมัครเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดได้ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าประกาศดังกล่าวเปิดช่องให้ผู้ติดยาเสพติดสามารถเข้ารับการฟื้นฟูได้ หากแต่การกำหนดให้เงื่อนไขที่จะสามารถสมัครใจเข้ารับการฟื้นฟูตามประกาศดังกล่าวนี้กระทำได้เพียงแต่ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดใน 2 ฐานความผิด คือ ฐานเสพ และเสพและมียาเสพติดไว้ในครอบครอง โดยที่บัญชีท้ายประกาศก็มีการกำหนดจำนวนยาเสพติดที่จะถือว่ามียาเสพติดไว้ในครอบครองในจำนวนที่น้อยมาก เช่น เฮโรอีนต้องมีน้ำหนักไม่เกิน 100 มิลลิกรัม เป็นต้น ย่อมทำให้เป็นอุปสรรคต่อการสมัครใจเข้ารับการฟื้นฟูของเด็ก และเยาวชนกล่าวคือ หากเด็กหรือเยาวชนที่ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดถูกตรวจพบว่ามีเฮโรอีนไว้ในครอบครองมากกว่า 100 มิลลิกรัมก็จะไม่ถือว่าเป็นความผิดฐานมียาเสพติดไว้ในครอบครอง แต่จะเป็นฐานมียาเสพติดไว้เพื่อจำหน่ายอันจะทำให้ไม่สามารถใช้ระบบการสมัครใจเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดได้ และหากตรวจไม่พบสารเสพติดก็ไม่ถือว่าเป็นผู้เสพ ย่อมไม่เข้าเงื่อนไขตามมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดฯ เด็กหรือเยาวชนนั้นก็ต้องถูกดำเนินคดีไปโดยที่ไม่ได้รับการบำบัดฟื้นฟูอันจะทำให้ประกาศดังกล่าวไม่ได้ถูกใช้ตามเจตนารมณ์ที่ตราขึ้นอย่างแท้จริง

จากที่กล่าวมาอาจสรุปได้ดังต่อไปนี้

ประการแรกผู้เขียนเห็นว่าประกาศของคณะรักษาความสงบแห่งชาติเกี่ยวกับระบบสมัครใจเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด โดยไม่ต้องเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิด เพียงแต่ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดเท่านั้นเป็นกรณีที่เปิดโอกาสให้ผู้ติดยาเสพติดสามารถเข้าสู่กระบวนการได้กว้างขวางมากขึ้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการตราประกาศดังกล่าวออกมาเป็นพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 เพื่อให้มีระบบดังกล่าวอยู่ในกฎหมายแม่บทอันจะทำให้การดำเนินการต่างๆ เกี่ยวกับระบบการสมัครใจเข้ารับการฟื้นฟูกระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ผู้เขียนเห็นว่าในส่วนของบัญชีแนบท้ายประกาศดังกล่าวที่กำหนดเกี่ยวกับปริมาณยาเสพติดที่จะถือว่ามีไว้ในครอบครองอันเป็นเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งของระบบการสมัครใจเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพนั้นมีการกำหนดปริมาณยาเสพติดไว้ค่อนข้างน้อยเกินไปส่งผลให้หากมีการตรวจพบที่ผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดมีปริมาณยาเสพติดมากกว่าที่ประกาศกำหนดไว้ ความผิดของผู้นั้นก็จะไม่ใช่ความผิดฐานเสพและ

มีไว้ในครอบครอง และจะกลายเป็นมีไว้เพื่อจำหน่ายซึ่งกรณีก็จะต้องกลับไปใช้พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดฯ เช่นเดิม ซึ่งหากจะสามารถเข้ารับการบำบัดได้นั้นจะต้องปรากฏว่าเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดฐานเสพและมีไว้เพื่อจำหน่าย หากไม่ใช่ผู้ต้องหาดังกล่าว เช่นกรณีที่ตรวจสอบสารเสพติดไม่พบ เป็นต้น ก็จะต้องดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมต่อไปอันจะทำให้ไม่สอดคล้องเจตนารมณ์ที่กฎหมายที่เกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดได้วางไว้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเพิ่มปริมาณยาเสพติดท้ายประกาศดังกล่าวให้มีปริมาณที่เพิ่มมากขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้สามารถให้ผู้ต้องหาว่าเสพยาเสพติดสามารถให้ความยินยอมเพื่อเข้าสู่กระบวนการได้มากขึ้น

ประการที่สองผู้เขียนเห็นว่าจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องแก้ไขพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดฯ ให้มีบทบัญญัติเพิ่มเติมเกี่ยวกับเงื่อนไขการรับตัวเด็ก หรือเยาวชนเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเป็นการเฉพาะแตกต่างหากจากบุคคลทั่วไป ซึ่งจะต้องเป็นการลดเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูลงเพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กหรือเยาวชนสามารถเข้าสู่กระบวนการดังกล่าวได้มากขึ้น หรือโดยการเพิ่มบทบัญญัติที่ให้เด็กและเยาวชนที่สมัครใจเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพดังกล่าวสามารถเข้ารับการฟื้นฟูฯ ได้ โดยมีกระบวนการตรวจ คัดเลือกผู้เข้ารับการบำบัดที่เป็นพิเศษแตกต่างจากบุคคลทั่วไป เพื่อเป็นการเพิ่มโอกาสให้แก่เด็ก หรือเยาวชนในการเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ซึ่งหากยิ่งเพิ่มโอกาสในกรณีดังกล่าวได้ก็ย่อมจะส่งผลดีต่อการพัฒนาประเทศต่อไป เพราะเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าเด็ก และเยาวชนนั้นเป็นอนาคตของชาติหากสามารถแก้ไขความอ่อนแอของเด็กและเยาวชนที่เกิดจากการติดยาเสพติดได้ก็จะทำให้การพัฒนาประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งการที่เปิดโอกาสให้เด็ก และเยาวชนที่สมัครใจสามารถเข้าร่วมกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพฯ ได้นั้น ยังส่งผลให้เด็ก และเยาวชนที่ติดยาเสพติดมีทางออกในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดได้โดยไม่ต้องหันไปกระทำความผิดซ้ำอีก

4.2.2 ปัญหาเกี่ยวกับเงื่อนไขของกฎหมาย ที่เด็กหรือเยาวชนนั้นต้องไม่ปรากฏว่าต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นซึ่งเป็นการผิดที่มีโทษจำคุก หรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษา

ในกรณีประเด็นปัญหานี้ประกาศของคณะกรรมการกฤษฎีกาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108 ว่าด้วยเรื่องการปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู และการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ที่กำหนดเงื่อนไขของผู้ที่ยินยอมเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพไว้ในข้อ 1 แห่งประกาศดังกล่าวก็ดี หรือพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 มาตรา 19 วรรคแรกนั้นก็ดี ถือได้ว่าเป็นบทบัญญัติที่กำหนดองค์ประกอบสำคัญในการพิจารณาว่าบุคคลใดจะสามารถเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ซึ่งมีบทบัญญัติในตอนหนึ่ง

ที่ว่า “...ถ้าไม่ปรากฏว่าต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกหรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล...” ตามบทบัญญัติดังกล่าว นั้น บัญญัติขึ้นเพื่อป้องกันผู้ต้องหาที่กระทำความผิดอันมีโทษร้ายแรงใช้วิธีการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเพื่อประวิงเวลาไม่ต้องดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมปกติ เพราะเมื่อผู้ติดยาเสพติดเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูแล้ว ตามบทบัญญัติมาตรา 19 วรรคสี่ และวรรคท้าย ประกอบกับ มาตรา 22 วรรคแรก จะกำหนดให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนไปตามปกติ และเมื่อดำเนินการเสร็จให้แจ้งพนักงานอัยการ เมื่อพนักงานอัยการทราบแล้วก็ให้ชะลอการฟ้องไว้ก่อน จนกว่าจะได้รับผลการฟื้นฟูสมรรถภาพอันจะถือได้ว่าเป็นการชะลอการฟ้องคดีตามกฎหมาย หากแต่เมื่อพิจารณาตามเจตนารมณ์ของกฎหมายฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ประกอบกับ แนวทางในการปกป้องคุ้มครองสิทธิเด็ก และเยาวชนแล้ว จะเห็นได้ว่าเงื่อนไขดังกล่าวถือเป็นอุปสรรคสำคัญของการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดที่เป็นเด็ก และเยาวชน เพราะการดำเนินการกระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติในกรณีที่เป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิด หรือจำเลยในคดีเป็นเด็ก หรือเยาวชนนั้น แม้จะเป็นความผิดที่มีโทษร้ายแรงถึงขั้นจำคุก หรือแม้กระทั่งประหารชีวิตก็ตาม แต่ในกระบวนการพิจารณา รวมทั้งการลงโทษเด็ก และเยาวชนผู้กระทำความผิดนั้นก็ จะแตกต่างไปจากบุคคลธรรมดาทั่วไป กล่าวคือจะลงโทษเบากว่าบุคคลทั่วไปนั่นเอง และในการจำคุกเด็ก หรือเยาวชนที่ศาลตัดสินว่ากระทำความผิดจริงแล้วนั้น ก็จะนำตัวเด็ก หรือเยาวชนนั้นไปควบคุมตัวอยู่ที่สถานพินิจ มิใช่เรือนจำเช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา ความเข้มงวดในการรับโทษก็แตกต่างกับการจำคุกในเรือนจำ ซึ่งมีสาเหตุมาจากแนวคิด และทฤษฎีที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ในการลงโทษจำคุกบุคคลทั่วไปนั้นมิใช่สาเหตุมาจากการที่บุคคลนั้นกระทำความผิดทางอาญาที่ร้ายแรง ประกอบกับบุคคลผู้ซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้วนั้นย่อมจะมีการคิด ตัดสินใจ และการที่ได้กระทำไปตามที่คิดแตกต่างจากเด็ก หรือเยาวชน ทั้งนี้ย่อมเกิดจากประสบการณ์ ความยับยั้งชั่งใจ การไตร่ตรอง หรือแม้แต่การที่บุคคลนั้นจะต้องมีความรับผิดชอบในฐานะส่วนหนึ่งของสังคม จึงจำเป็นต้องลงโทษ และตัดบุคคลนั้นออกจากสังคมไปเพื่อไม่ให้กระทำความผิดอีก หรือเป็นการปรามผู้อื่นไม่ให้มีการกระทำความผิดเลียนแบบ

แต่ในการดำเนินการลงโทษจำคุกเด็ก หรือเยาวชนนั้นมิใช่เป็นไปตามแนวความคิด ทฤษฎีดังกล่าว หากแต่เพื่อเป็นการฝึกอบรมนิสัยของเด็ก และเยาวชนนั้นเพื่อเป็นการเตรียมพร้อมที่จะกลับเข้าสู่สังคมเมื่อถึงระยะเวลาที่กำหนด อันอาจสรุปได้ว่าเป้าหมายในการลงโทษเด็ก หรือเยาวชนนั้น เพื่อสงเคราะห์ และคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็ก และเยาวชนเพื่อให้กลับตนเป็นคนดี ซึ่งก็เป็นไปตามแนวทางขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการกระทำความผิดของเยาวชนแนวทางริยาร์ด ที่กำหนดให้รัฐภาคีควรตรากฎหมายเพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิเด็ก และ

เยาวชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องไม่มีเยาวชนคนใดที่ได้รับโทษในทางรุนแรง หรือลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเยาวชนนั้น ดังนั้นการลงโทษจำคุกเด็ก และเยาวชนจึงเป็นการเตรียมพร้อมให้เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดกลับเข้าสู่สังคมได้อย่างมีคุณภาพ และสามารถอยู่ร่วมกับคนในสังคมได้ อีกทั้งต้องคำนึงถึงลักษณะเฉพาะของเด็ก และเยาวชนแต่ละบุคคล เพื่อเป็นการหาแนวทางแก้ไขที่เหมาะสมสำหรับเด็ก และเยาวชนเป็นรายๆ ไป ทั้งนี้ก็เนื่องจากปัจจัยหลายประการทั้งอายุของเด็ก หรือเยาวชน ทั้งการกระทำความผิดที่ขาดประสบการณ์ ขาดการคิดไตร่ตรองอย่างถี่ถ้วนถึงผลลัพธ์ที่จะตามมา รวมทั้งปัจจัยทางด้านวุฒิภาวะของเด็กแต่ละคน ซึ่งก็อาจทำให้เกิดการตัดสินใจผิดพลาดไม่สามารถเห็นผลของการกระทำได้อย่างแท้จริงจนได้กระทำความผิดขึ้นในที่สุด

นอกจากนี้ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 (International Convention on Civil and Political Right 1966) ยังได้กำหนดหลักการที่สำคัญเกี่ยวกับเด็ก และเยาวชนไว้ประการหนึ่งว่าจะต้องมีการแยกผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็ก และเยาวชนออกจากผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ ถือได้ว่ากติกาดังกล่าวได้วางแนวทางไว้ให้รัฐภาคีสามารถกำหนดบทบัญญัติภายใต้อำนาจของกฎหมายภายในของแต่ละประเทศให้มีความแตกต่างระหว่างเด็ก และเยาวชน กับบุคคลทั่วไปได้ เนื่องจากกติกาดังกล่าวได้กล่าวถึงหลักความเสมอภาค และหลักการเลือกปฏิบัติไว้อย่างชัดเจน โดยพื้นฐานของหลักการเลือกปฏิบัติที่เป็นธรรมที่อยู่ภายใต้หลักความเสมอภาคนั้นย่อมหมายถึงสิ่งที่มีสาระสำคัญอย่างเดียวกันจะต้องปฏิบัติอย่างเดียวกัน และสิ่งที่มีสาระสำคัญแตกต่างกันจะต้องปฏิบัติแตกต่างกันนั่นเอง ทั้งนี้ ก็จำต้องอิงกับแนวความคิดที่ว่ารัฐจะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก และเยาวชนเป็นสำคัญในกรณีดังกล่าวเมื่อตัวผู้ต้องหาที่เป็นเด็ก หรือเยาวชน กลายมาเป็นจำเลยในคดีอาญาซึ่งถือว่าจำเลยในคดีอาญานั้นเป็นประธานแห่งคดี ทั้งนี้สาระสำคัญประการหนึ่งเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดก็ย่อมได้แก่อายุของผู้กระทำความผิดนั้น หากเป็นเด็ก หรือเยาวชนที่มีอายุน้อยการกระทำที่ถือว่าเป็นความผิดย่อมจะขาดความคิด และการตัดสินใจอย่างผู้ที่มีบรรลุนิติภาวะแล้ว ดังนั้นการที่รัฐบัญญัติกฎหมายให้มีความแตกต่างกับกฎหมายที่ใช้กับบุคคลทั่วไปถือได้ว่าเป็นความเสมอภาคที่รัฐพึงกระทำต่อเด็ก และเยาวชน

นอกจากนี้ในการดำเนินกระบวนการเกี่ยวกับกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศสหรัฐอเมริกา รัฐฟลอริดาได้มีการกำหนดกระบวนการในการดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ติดยาเสพติดไว้ 2 ประเภทด้วยกัน คือกระบวนการร่วมมือแบบบูรณาการก่อนการพิจารณาคดีของศาล และกระบวนการหลังการพิจารณาคดีของศาล โดยคุมความประพฤติแม้ทั้งสองประการจะเป็นการดำเนินกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพกับบุคคลทั่วไป แต่ก็สามารถนำมาปรับใช้กับเด็ก และเยาวชนได้โดยอาศัยหลัก

ผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงเป็นลำดับแรกซึ่งอธิบายได้ดังนี้ ในประเภทแรก บุคคลที่จะเข้าร่วมการฟื้นฟูจะต้องเป็นบุคคลซึ่งกระทำความผิดอาญาครั้งแรก ซึ่งหมายความรวมถึง แม้จะเคยกระทำความผิดอาญาและศาลพิพากษาลงโทษแล้ว แต่เป็นการกระทำความผิดอาญาเล็กน้อย (Misdemeanor) และต่อมาได้กระทำความผิดอีกโดยถูกตั้งข้อหาว่ากระทำความผิดอาญาเล็กน้อย หรือ กระทำความผิดอาญาร้ายแรงระดับสาม (Third degree felony) ถือได้ว่าเป็นบุคคลที่เหมาะสมที่จะเข้าสู่ กลยุทธ์ความร่วมมือแบบบูรณาการก่อนการพิจารณาคดีของศาลทั้งนี้จะต้องได้รับความยินยอมจาก ผู้เสียหาย และตัวผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดเองก็สมควรใจที่จะเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูที่ถือว่าเป็น การเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติ และผู้กระทำความผิดซึ่งกระทำ ความผิด และได้รับการพิจารณาให้เข้าสู่กระบวนการความร่วมมือแบบบูรณาการก่อนการพิจารณาคดีของศาลยาเสพติด จะได้รับเอกสิทธิ์ไม่ต้องถูกควบคุมตัวเป็นระยะเวลา 90 วันนับแต่วันที่จำเลย เข้าสู่โครงการ (และอาจขยายระยะเวลาอีก 90 วัน) โดยหากผลการฟื้นฟูเป็นที่พอใจแก่ทีมงานศาล ยาเสพติดหรืออัยการแห่งมลรัฐ อีกทั้งกฎหมายของรัฐฟลอริดา ยังได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดย กำหนดให้บุคคลซึ่งถูกตั้งข้อหาว่ากระทำความผิดอาญาระดับสองหรือระดับสาม ในข้อหาซื้อหรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษ รวมถึงการกระทำความผิดฐานค้าประเวณี แก้ไขเปลี่ยนแปลง หรือทำลายยานหลักฐานโดยมิได้รับอนุญาต ใช้จ้างวานหรือ สนับสนุน สำหรับการซื้อยาเสพติด หนีงง ข่มขืนกระทำชำเราลักทรัพย์ลักทรัพย์ในเคหสถาน ชูบังคับให้คนขับรถพาไปยังสถานที่ ใดๆ หรือเพื่อเข้ายึดครองรถ หรืออาชญากรรมที่ร้ายแรงอื่นๆ อันมีความเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ถ้าได้ กระทำความผิดเหล่านี้ หากไม่เคยกระทำความผิดและถูกพิพากษาลงโทษหรือเคยได้รับการ พิจารณาให้เข้าสู่กระบวนการความร่วมมือแบบบูรณาการก่อนการพิจารณาคดีของศาลมาก่อน บุคคลนั้นย่อมเป็นผู้ที่มีความเหมาะสมในการเข้าสู่กระบวนการรวมถึงการฝึกอบรมและเรียนรู้ยา เสพติให้โทษ โดยอยู่ในความดูแลและตรวจสอบอย่างใกล้ชิดจากผู้พิพากษาหัวหน้าศาลในเขต อำนาจ เป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี ดังนี้จะเห็นได้ว่าการเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการ ยุติธรรมนั้นรัฐฟลอริดาไม่ได้กำหนดไว้แต่เฉพาะความผิดฐานเสพยาเสพติดเท่านั้นหากแต่ข้อหา อื่นๆ ที่เป็นผลอันเกิดจากการเสพยาเสพติดนั้นก็สามารถนำตัวผู้เสพเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูได้ซึ่ง ย่อมจะส่งผลดีต่อตัวผู้เสพเอง และสังคมโดยรวม

ในประเภทที่สอง คือกระบวนการหลังการพิจารณาคดีของศาลโดยคุมความประพฤติ ตามบทบัญญัติรัฐฟลอริดาเป็นคดีที่เกิดขึ้นหลังจากการดำเนินงานของศาลยาเสพติดก่อนการ พิจารณาของศาลประสบผลสำเร็จ โดยมีแนวคิดเพื่อต้องการให้การบังคับใช้กฎหมายในการแก้ไข ปัญหาผู้ใช้ยาเสพติมีความครอบคลุมไปถึงผู้กระทำความผิดที่กำลังอยู่ในระหว่างการพิจารณาของ ศาลปกติ นอกจากนั้นตามหลักการของศาลยาเสพติดในประเภทนี้ที่เลือกใช้วิธีการคุมประพฤติ

ก็เพื่อที่จะให้โอกาส และทางเลือกแก่ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ ซึ่งอาจเป็นกรณี ที่ช่วงแรกไม่เข้าสู่ศาลยาเสพติด แต่เมื่อมองเห็นผลดีจึงเข้าสู่ศาลยาเสพติดแต่โดยทั่วไปศาล ยาเสพติดในแต่ละท้องถิ่นของมลรัฐฟลอริดาจะถือว่าควรใช้ศาลยาเสพติดประเภทใด เพื่อให้ เหมาะกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมในชุมชน โดยวิธีการดำเนินการในศาลยาเสพติดประเภทนี้ ไม่ค่อยนิยมใช้กันนักเพราะยังขาดความชัดเจนในกระบวนการปฏิบัติบางประการ เช่น กระบวนการ ในการรับตัวผู้ติดยาเสพติดเข้าสู่กระบวนการที่กฎหมายกำหนดฐานความผิดเฉพาะประเภทขาย ผลิต ส่ง หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษ อันสามารถเข้าสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟู โดย ศาลยาเสพติดได้เช่นเดียวกับผู้ติดยาเสพติด อันจะทำให้ผู้กระทำความผิดใช้วิธีการฟื้นฟูเพื่อ หลีกเลี่ยงกระบวนการยุติธรรมตามปกติ ซึ่งแตกต่างจากวิธีดำเนินการของศาลยาเสพติดประเภท แรกที่จะเน้นที่ตัวผู้เสพเป็นสำคัญ เป็นต้น หากแต่ผลดีของการเข้าฟื้นฟูจากวิธีการของศาล ยาเสพติดประเภทนี้ก็คือ การระงับคำพิพากษาไว้ชั่วคราว (Adjudication withheld) การที่กฎหมาย กำหนดให้ศาลระงับคำพิพากษาไว้ชั่วคราวเพื่อให้ผู้กระทำความผิดกระทำการตามเงื่อนไขที่ศาล ยาเสพติดได้กำหนดไว้ และหากกระทำการจนครบเงื่อนไข ศาลยาเสพติดจึงจะพิพากษาขังในห้อง ในความผิดที่ถูกกล่าวหาและเพิกถอนทะเบียนประวัติอาชญากร ซึ่งจะทำให้ถือว่า ผู้เข้ารับการฟื้นฟู เปรียบเสมือนบุคคลทั่วไปที่ไม่เคยมีประวัติว่าเคยกระทำความผิดมาก่อน

จากที่กล่าวมานั้นการที่กฎหมายกำหนดบทบัญญัติเป็นเงื่อนไขว่า ถ้าบุคคลผู้เสพยาต้อง หาว่ากระทำความผิดหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษ จำคุกหรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาลนั้นจะไม่สามารถเข้าสู่กระบวนการ ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดได้ ทั้งนี้โดยไม่ได้แยกว่าผู้กระทำความผิดนั้นจะเป็นบุคคลธรรมดา หรือเป็นเด็กหรือเยาวชน ย่อมถือได้ว่าเป็นบทบัญญัติที่เป็นอุปสรรค และขัดขวางเจตนารมณ์ของ กฎหมายที่มุ่งจะคืนเด็ก หรือเยาวชนที่มีคุณภาพไม่ติดยาเสพติดกลับคืนสู่สังคม ซึ่งในกรณีดังกล่าว ศาลของประเทศสหรัฐอเมริกาใช้ระบบสมัครใจเข้ารับการบำบัดสำหรับผู้ที่ยังไม่ถูกจับกุม และ ระบบบังคับบำบัดสำหรับผู้ที่ถูกจับกุมและถูกพิพากษาลงโทษแล้ว กล่าวคือไม่ว่าจะเป็นประการใด หากปรากฏว่าบุคคลนั้นติดยาเสพติดก็จำเป็นจะต้องเข้ารับการบำบัด เพราะถือว่าผู้ที่ติดยาเสพติดคือ ผู้ป่วยประเภทหนึ่งที่จะต้องได้รับการรักษาเช่นเดียวกับโรคอื่นๆ โดยไม่ได้ตั้งเงื่อนไขเกี่ยวกับโทษ อย่างอื่นที่บุคคลนั้นได้รับไว้ ซึ่งในกรณีของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีของเด็กและ เยาวชนนั้นการที่สามารถนำตัวผู้ติดยาเสพติดเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพฯ ได้มากย่อม ส่งผลดีต่อทั้งตัวผู้ติดยาเอง และสังคมโดยรวม ดังนั้นในกรณีผู้ติดยาเสพติดที่เป็นเด็ก หรือเยาวชน ก็ควรที่จะต้องเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพซึ่งอาจจะเป็นก่อนการพิจารณาคดี หรือหลังจากมี คำพิพากษาตัดสินแล้วก็ตาม ทั้งนี้จะต้องพิจารณาเป็นรายกรณีไป

ในกรณีดังกล่าวจึงต้องแก้ไขมาตรา 19 โดยการบัญญัติเพิ่มเติมเป็นพิเศษ ในกรณีของเด็ก หรือเยาวชนที่ศาลมีคำพิพากษาแล้วว่าให้ดำเนินการเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดไม่ว่าจะต้องหาว่าได้กระทำความผิดอื่น หรือขัดต่อเงื่อนไขในการเข้ารับการฟื้นฟูประการใดก็ตาม เพราะในกรณีของเด็ก และเยาวชนนั้นการเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจะต้องถือว่าเป็นกรณีที่สำคัญที่สุด เพื่อให้เด็ก หรือเยาวชนนั้นสามารถกลับไปใช้ชีวิตร่วมกับคนในสังคมได้

ในประการต่อมาจะเห็นได้ว่ากระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของรัฐพลอริดานั้นเมื่อผ่านการดำเนินกระบวนการดังกล่าวแล้ว หากผลการฟื้นฟูออกมาว่าผู้นั้นผ่านการทดสอบและสำเร็จเสร็จสิ้นกระบวนการฟื้นฟูก็จะได้รับประโยชน์ตอบแทนไม่ว่าจะเป็นกรณีของการไม่ต้องมีการดำเนินกระบวนการยุติธรรมตามปกติในฐานะความผิดที่เกี่ยวกับยาเสพติด หรือจะเป็นการลบบประวัติอาชญากรรมออกจากระบบซึ่งเท่ากับว่าบุคคลนั้นไม่เคยมีประวัติอาชญากรรมมาก่อน ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าการเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของรัฐพลอริดามีองค์ประกอบที่สำคัญที่เกี่ยวกับการยินยอมของผู้เสียหาย หรือครอบครัวของผู้ที่เสียหายก่อนที่จะส่งตัวผู้ที่กระทำความผิดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูฯ ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ซึ่งจะส่งผลต่อคดีที่เป็นคดีเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด เช่น เสพยาแล้วไป ชิงทรัพย์ เป็นต้น ซึ่งจะทำให้เห็นได้ว่าหากไม่มีการเสพยาเสพติดดังกล่าวแล้ว การกระทำความผิดอย่างอื่นอาจไม่เกิดขึ้น ดังนั้นผู้เขียนจึงเห็นว่าหากมีการจูงใจให้บุคคล โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดยินยอมเข้ารับการฟื้นฟูฯ หรือผลักดันให้มีกำลังใจในการบังคับกาย และใจของตนเองให้ผ่านกระบวนการฟื้นฟูฯ เพื่อที่จะได้รับการลดโทษ ละเว้นโทษ หรือแม้กระทั่งทำให้การกระทำที่เป็นความผิดต่อเนื่องจากความผิดฐานเสพยาเสพติดดังกล่าวนั้นไม่เป็นความผิดโดยคำสั่งของศาลได้ ก็ย่อมจะส่งผลดีต่อตัวเด็ก และเยาวชนผู้กระทำความผิดนั้นเอง ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับความยินยอมของผู้เสียหายด้วย

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป

จากการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าการปกป้องและคุ้มครองเด็ก และเยาวชนนั้น ได้มีการพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวกับกรณีดังกล่าวมาช้านาน โดยการปกครอง และการคุ้มครองเด็กในสมัยก่อนนั้นไม่ได้รับการรับรอง และคุ้มครองโดยผลของกฎหมาย โดยจะเห็นได้จากในสมัยโรมันมีหลักกฎหมายที่เรียกว่า “Patria Potestas” หมายความว่า อำนาจในฐานะบิดา ซึ่งเป็นอำนาจของหัวหน้าครอบครัวในการดูแลบุตร ภรรยา ตลอดจนผู้สืบสกุลของตน และรวมถึงอำนาจเหนือชีวิตของบุคคลเหล่านั้นด้วย ต่อมาในยุคโรมันประมาณศตวรรษที่ 5 ได้ปรากฏหลักฐานว่ากฎหมายสิบสองโต๊ะ (Law of the Twelve Tables) ได้บัญญัติโทษที่กระทำคามผิดไว้สถานเบาในกรณีที่เด็กกระทำความผิด และสำหรับทารกที่พูดไม่ได้กฎหมายดังกล่าวได้ให้ความคุ้มครองอย่างเด็ดขาด และต่อมาก็ได้รับการบัญญัติยอมรับโดยกฎหมายคอมมอนลอว์ว่า “ความรับผิดชอบอาญาของเด็ก และเยาวชนนั้นจะต้องมีการกำหนดโทษที่แตกต่างจากผู้ใหญ่” ยกตัวอย่างเช่น เด็กอายุต่ำกว่า 7 ปี ไม่สามารถกระทำความผิดในคดีอุกฉกรรจ์ได้ เพราะเมื่อพิจารณาลักษณะทางธรรมชาติแล้วเด็กอายุนานี้ไม่อาจกระทำความผิดได้ เป็นต้น

ซึ่งในปัจจุบันมีกฎหมายระหว่างประเทศมากมายที่สนับสนุนให้มีการมีการดำเนินการกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของเด็ก และเยาวชนที่แตกต่างไปจากของผู้ใหญ่ เช่น อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Right of the Child 1989) ซึ่งเป็นอนุสัญญาที่นำหลักการคุ้มครองเด็กที่กระจัดกระจายอยู่ในลักษณะของปฏิญญาอันเป็นตราสารระหว่างประเทศที่ไม่มีสภาพบังคับ ทำให้ไม่มีประสิทธิภาพเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ที่จะคุ้มครองเด็ก มารวบรวมให้อยู่ในลักษณะกฎหมาย หรือกฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน ค.ศ. 1985 (กฎแห่งกรุงปักกิ่ง) (United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justices: The Beijing Rules) ซึ่งกฎนี้ได้ปรับปรุงให้ เป็นไปตามเจตนารมณ์และเจตนารมณ์ของระบบคดีเด็กและเยาวชนในทุกส่วนของโลก อีกนัยหนึ่งเป็นระบบที่อยู่ท่ามกลางความหลากหลายของสภาพแวดล้อมและโครงสร้างกฎหมาย กฎนี้จัดทำขึ้นซึ่งยอมรับกันว่าเป็นหลักปฏิบัติทั่วไปที่ดีในการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน ถือเป็นเงื่อนไขขั้นต่ำที่สหประชาชาติยอมรับว่าไม่ว่าจะอยู่ภายใต้ระบบการปกครองใดก็เหมาะสม

สำหรับการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน เป็นต้น ทำให้เห็นได้ว่าเด็ก และเยาวชนเป็นสิ่งที่นานาอารยประเทศให้ความสำคัญ และต้องการให้มีการปฏิบัติต่อเด็ก หรือเยาวชนเหล่านั้นอย่างมีรูปแบบที่จำเพาะแยกออกไปต่างหากจากการปฏิบัติต่อผู้ใหญ่

ในส่วนของหลักการที่เกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดนั้น กำหนดให้ในการดำเนินการดังกล่าวจะต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อตัวผู้ติดยาเสพติด รวมทั้งผลที่อาจกระทบต่อสังคมส่วนรวมเป็นสำคัญ ดังนั้นจึงจำเป็นจะต้องศึกษาถึงความหมาย แนวความคิดที่เกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเพื่อให้สามารถดำเนินการกระบวนการต่างๆ เพื่อฟื้นฟูผู้ป่วยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งความหมายของการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดก็คือการรักษาทางการแพทย์ทุกชนิดที่จะให้ผู้ป่วยฟื้น หรือพ้นจากภาวะที่ร่างกายต้องการรับยาเสพติดเข้าไป ซึ่งหากได้รับการฟื้นฟูแล้วผู้ป่วยไม่จำเป็นต้องเสพยาอีก ทั้งนี้ขอบเขตของการฟื้นฟูมีทั้งสิ้น 4 ประการได้แก่ การฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านร่างกาย การฟื้นฟูสมรรถภาพทางจิตใจ การฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพ และการฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านสังคม โดยการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดนั้นอาจแบ่งได้ออกเป็น 3 ระบบคือ ระบบแรกการบำบัดรักษาในระบบสมัครใจ การบำบัดรักษาในระบบต้องโทษ และการบำบัดรักษาในระบบบังคับซึ่งสามารถนำมาปรับใช้กับกระบวนการเพื่อเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมปรกติได้ ทั้งนี้ย่อมจะส่งผลดีต่อตัวผู้ติดยาเสพติดเอง และสังคมส่วนรวม

ส่วนในกรณีของการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดนั้นกฎหมายต่างประเทศได้กำหนดนโยบายมาตรการในการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด โดยใช้แนวความคิดการเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรม โดยองค์กรศาลเพื่อมุ่งหมายให้ผู้ติดยาเสพติดสามารถกลับเข้าสู่สังคมได้ ซึ่งวิธีการที่เหมาะสมกับการแก้ไขปัญหายาเสพติดของประชากรในประเทศได้ดีที่สุดคือ การจัดตั้งศาลคดียาเสพติดขึ้นเพื่อดำเนินการเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าวโดยเฉพาะ ในรัฐฟลอริดาประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการจัดตั้งศาลยาเสพติดขึ้นโดยกลยุทธ์ของศาลยาเสพติดในการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดนั้น

โดยทั่วไปจะเริ่มต้นขึ้นด้วยการที่ผู้กระทำความผิดอาญาเล็กน้อยอันเกี่ยวพันกับยาเสพติดถูกจับกุมและสมัครใจหรือยินยอมที่จะเข้าสู่ศาลยาเสพติด ซึ่งทำให้วงจรของคดีหยุดไว้ชั่วคราว (Adjudication) และจะส่งต่อให้กับทีมงานศาลยาเสพติด อันประกอบด้วย ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ทนายจำเลย ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษา เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย พนักงานคุมประพฤติ เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ และเจ้าหน้าที่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันพิจารณาและพูดคุยกับผู้กระทำความผิดในบรรยากาศที่เป็นกันเอง กระบวนการพิจารณาตลอดถึงการฟื้นฟูจะตั้งอยู่บนหลักการความสมัครใจของผู้กระทำความผิดหรือผู้สมัคร ดังนั้นผู้กระทำความผิดหรือผู้สมัครทุกคนจะมีโอกาสและทางเลือก แม้ว่าทางเลือกนั้นจะเป็นกรณีที่ต้องถูกจำคุกก็ตาม หากผู้กระทำความผิด

ประสบผลสำเร็จในโปรแกรมที่เข้มงวด ผู้พิพากษาศาลเยาวชนคดีอาชญากรรมหรือได้รับการลดโทษ หรือสิทธิประโยชน์อื่นใดแล้วแต่ดุลยพินิจผู้พิพากษาโดยคำแนะนำจากทีมงานศาลเยาวชนคดีอื่นจะทำให้ปัญหาผู้ติดยาเสพติดลดลงไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.2 ข้อเสนอแนะ

1. ต้องแก้ไขบทบัญญัติในมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 วรรคแรก ให้ผู้ที่สมัครใจเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพสามารถเข้ารับการฟื้นฟูได้ แม้ไม่ได้ถูกจับตามแนวทางของประกาศของคณะกรรมการคุ้มครองแห่งชาติฉบับที่ 108 อีกทั้งควรมีการกำหนดบทบัญญัติมาตราเป็นพิเศษเกี่ยวกับเงื่อนไขการเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดที่เป็นเด็ก และเยาวชนเป็นพิเศษเพื่อให้สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กโดยวิธีการในการรับตัวเด็ก หรือเยาวชนเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูฯ นั้นจะต้องลดแบบพิธี และอุปสรรคที่เป็นเงื่อนไขในการปฏิเสธเด็ก หรือเยาวชนเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูฯ ลงเพื่อเปิดโอกาสให้เด็ก และเยาวชนสามารถเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดได้มากขึ้น

2. กฎหมายจะต้องยกเว้นบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการกำหนดเงื่อนไขใดๆ เพื่อปฏิเสธเด็ก หรือเยาวชนในการเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดทั้งในประกาศของคณะกรรมการคุ้มครองแห่งชาติ ข้อ 1 และมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 โดยจะต้องเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนสามารถเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูฯ ให้ได้มากที่สุด นอกจากนี้เมื่อเด็ก และเยาวชนผ่านกระบวนการฟื้นฟูฯ แล้ว กรณีดังกล่าวก็ต้องมีผลประโยชน์ตอบแทนซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านคดีที่เกี่ยวข้องกับความผิดฐานเสพยาเสพติดที่ทำให้ผู้กระทำความผิดนั้นได้รับการลดโทษ ยกเว้นโทษ หรือแม้แต่การยกเว้นความผิดที่ได้กระทำต่อเนื่องจาก หรือด้วยสาเหตุมาจากการเสพยาเสพติด ทั้งนี้จะต้องได้รับความยินยอมของผู้เสียหายด้วย

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (ม.ป.ป.). *ชาติ ชัยเดชสุริยะ และฉัฐวสา ฉัตรไพฑูริย์. มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยการควบคุมการยุติธรรมทางอาญา*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน
- กิตติบดี ใหญ่พูน. “สิทธิมนุษยชน : รวบรวมความหมายของการเลือกปฏิบัติ.” สืบค้น 10 มิถุนายน 2559, จาก [Online Available] URL : http://kittibodee.blogspot.com/2009/02/blog-post_1879.html.
- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. “กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน.” สืบค้น 19 สิงหาคม 2558, จาก [Online Available] URL: <http://www2.djop.moj.go.th/law/2012-06-30-16-03-00>.
- ณัฐดนัย สุภัทรากุล. (2549). *มาตรการทางกฎหมายในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด: ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายว่าด้วยการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด กับรูปแบบบูรณาการของศาลยาเสพติดในต่างประเทศ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
- ณัฐพงษ์ นุสพเวส. (2553). *ปัญหากฎหมายย้อนหลัง* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ดวงจิตต์ คำประเสริฐ. (2547). *กฎหมายแองโกลอเมริกันเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- บุญเพราะ แสงเทียน. (2540). *คำบรรยายกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน*. กรุงเทพฯ: พิมพ์อักษร
- บุศรา เข้มทอง. “กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดในประเทศไทย.” สืบค้น 10 มิถุนายน 2559, จาก [Online available] URL: http://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliamentparcy/download/article/article_20150512091654.pdf.
- ประเทือง ธนิยผล. (2546). *กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีครอบครัว*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
- พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร. “กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่ง (พลเมือง).” สืบค้นวันที่ 1 สิงหาคม 2558. [Online Available] URL: www.archanwell.org/office/download.php?file=537.pdf&fol=1.

- พันศักดิ์ นาครอด. (2546). *บทบาทพระสงฆ์ต่อการป้องกันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด: ศึกษาเฉพาะกรณีวัดที่เป็นศูนย์สงเคราะห์และฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของ กรมการศาสนา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- พัลลภ พิสิษฐ์สังฆการ. (2546). *คำอธิบายพร้อมรวมคำพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวกับพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2543 เรียงมาตรา (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ: พิมพ์อักษร
- พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545
- พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553
- พิชญ์สินี วงศ์ปราโมทย์. (2557). *ปัญหาการตรวจสอบการจับกุมเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- มาตาลักษณ์ ออรุงโรจน์. (2551). *กฎหมายเบื้องต้นเกี่ยวกับการกระทำความผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชน*. กรุงเทพฯ: เดือนตุลา,
- ไมตรี วงศ์จรศิลป์. (2535). *ข้อจำกัดการค้นหาคำความจริงของทนายจำเลยในคดีอาญา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ยอดบุตร ก้อนแก้ว. (2556). *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลในการเปิดเผยข้อมูลของผู้ต้องหาซึ่งเป็นเด็กและเยาวชนในชั้นจับกุมและชั้นสอบสวน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
- รุจภา เสดลาคุณ. (2555). *การบังคับบำบัดตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- วัชรภรณ์ พิมพ์จุฬา. (2549). *ปัญหาบุคลากรและการดำเนินคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดของศาลเยาวชนและครอบครัว (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- สุธินี รัตนวราท. (2531). *Law on Juvenile Delinquency LA213*. กรุงเทพฯ: กิ่งจันทร์การพิมพ์
- สุรศักดิ์ สิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2550). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับอ้างอิง*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน
- สถาบันส่งเสริมงานสอบสวน. “คู่มือหลักสิทธิมนุษยชนสากลในกระบวนการยุติธรรมที่พนักงานสอบสวนควรรู้,” สืบค้นวันที่ 1 สิงหาคม 2558, จาก [Online Available] URL: <http://www.investigation.inst.police.go.th/download/02015704.pdf>.

- อัจฉริยา ชูตินันท์. (2552). *กฎหมายเกี่ยวกับคดีเด็ก เยาวชน และคดีครอบครัว* (พิมพ์ครั้งที่ 3 แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: วิญญูชน,
- อัจฉริยา ชูตินันท์. (2557). *อาชญาวิทยา และทัณฑวิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: วิญญูชน
- อัญชลี เทพอารักษ์กุล. (2556). *ศึกษาเปรียบเทียบหลักเกณฑ์ในการยุติคดีเด็กและเยาวชนในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาลตามกฎหมายไทยและแคนาดา* (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
- อิงอร จินตนาเลิศ. (2549). *กลไกระหว่างประเทศเพื่อการปฏิบัติตามอนุสัญญาสหประชาชาติ ว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989* (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์
- อโนทัย ศรีดาวเรือง. (2557). *การคุ้มครองสิทธิและสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนที่กระทำ ความผิดอาญา: ศึกษากรณีอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัวในการโอนคดีตามมาตรา 97 วรรคสอง* (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

ภาษาต่างประเทศ

- Act 1983” [Online Available] URL: สืบค้น 20 กันยายน 2558, .from <https://www.unodc.org/doc/enl/1983-39-E.pdf>.
- Ardis Hanson, “*Unlocking the Black Box of Policymaking: A Discursive View of the Florida Commission on Mental Health and Substance Abuse*,” [Online], Available URL: October, 2012, From <http://scholarcommons.usf.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5523&context=etd>,
- C. West Huddleston III, “*Drug Courts: An Effective Strategy for Communities Facing Methamphetamine*,” [Online], Available URL: May 2005, from <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/bja/209549.pdf>,
- United Nation Office on Drugs and Crime (UNODC), “Drug Dependent (Treatment and Rehabilitation)
- United Nation Office on Drugs and Crime (UNODC). “The Dangerous Ordinance 1952,” [Online Available] URL: สืบค้น 20 กันยายน 2558, from <https://www.unodc.org/doc/enl/1952-107.pdf>.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ก. ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติฉบับที่ 108/2557 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู

ประกาศคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ

ฉบับที่ ๑๐๘/๒๕๕๗

เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด
เพื่อเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู

เพื่อให้การดำเนินการบำบัดฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติดเป็นไปโดยเหมาะสม สมควรกำหนดให้ผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดฐานเสพยาเสพติดหรือเสพและมียาเสพติดไว้ในครอบครอง ตามลักษณะ ชนิด ประเภท และปริมาณที่กำหนดตามบัญชีท้ายประกาศนี้ ซึ่งไม่มีพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นหรือสังคม ได้รับการบำบัดฟื้นฟูโดยการยินยอม และได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่องภายหลังผ่านการบำบัดฟื้นฟู รวมทั้งกำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการดังกล่าว เพื่อให้การบำบัดฟื้นฟูเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผลสูงสุด คณะรักษาความสงบแห่งชาติจึงมีประกาศ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ในกรณีที่ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด หรือเสพและมียาเสพติดไว้ในครอบครองตามลักษณะ ชนิด ประเภท และปริมาณที่กำหนดตามบัญชีท้ายประกาศนี้ ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกหรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล และไม่มีพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นหรือสังคม หากผู้นั้นยินยอมเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ให้เจ้าหน้าที่ตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดดำเนินการให้ผู้นั้นเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู

ในกรณีที่ผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูปฏิบัติครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ที่เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดกำหนดเกี่ยวกับการบำบัดฟื้นฟู และได้รับการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบออกหนังสือรับรองเพื่อเป็นหลักฐาน

การนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู การบำบัดฟื้นฟู และการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดประกาศกำหนด

ข้อ ๒ ในกรณีที่ข้อเท็จจริงปรากฏภายหลังว่าผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูนั้นต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกหรือต้องคำพิพากษาให้จำคุก ให้ส่งตัวผู้นั้นดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป

ข้อ ๓ ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดและผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครจัดตั้งศูนย์เพื่อการคัดกรองผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในทุกอำเภอและทุกเขต และจัดตั้งศูนย์เพื่อประสานการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูในระดับอำเภอหรือเขต และระดับจังหวัดหรือกรุงเทพมหานคร

ข้อ ๔ ให้ศูนย์เพื่อการคัดกรองผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูมีอำนาจหน้าที่ดำเนินการคัดกรองและจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับการคัดกรองเพื่อเจ้าหน้าที่ผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู และการส่งต่อผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูไปยังสถานบำบัดฟื้นฟูหรือสถานที่อื่นตามที่หัวหน้าศูนย์กำหนด ทั้งนี้ ให้กระทรวงสาธารณสุขและกรุงเทพมหานครประสานการดำเนินงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

หน้า ๑๙
เล่ม ๑๓๑ ตอนพิเศษ ๑๔๓ ง ราชกิจจานุเบกษา ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๕๗

ข้อ ๕ ให้ศูนย์เพื่อประสานการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูมีอำนาจหน้าที่จัดระบบดูแลช่วยเหลือ และสนับสนุนผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู

ในจังหวัดให้มอบหมายกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำองค์กรชุมชน อาสาสมัครคุมประพฤติ หรือ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เป็นผู้ติดตามดูแลและช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู สำหรับ กรุงเทพมหานคร ให้มอบหมายผู้อำนวยการเขต ผู้นำองค์กรชุมชน อาสาสมัครคุมประพฤติ หรือ อาสาสมัครสาธารณสุขกรุงเทพมหานคร ดำเนินการดังกล่าว

ข้อ ๖ เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการบำบัดฟื้นฟู ให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องแจ้งชื่อตัว ชื่อสกุล เลขประจำตัวประชาชน และที่อยู่ของผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ต่อสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เพื่อใช้ในการดำเนินการจัดส่งข้อมูลไปยังหน่วยงานที่มีหน้าที่ดำเนินการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูต่อไป

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๒๑ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๕๗
พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา
หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ

บัญชียาเสพติดท้ายประกาศคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ

ฉบับที่ ๑๐๘/๒๕๕๗

๑. ลักษณะ ชนิด และประเภทของยาเสพติด สำหรับความผิดฐานเสพ มีดังต่อไปนี้

(๑) ยาเสพติดให้โทษในประเภท ๑ มี ๖ ชนิด ได้แก่

- (ก) เฮโรอีน
- (ข) เมทแอมเฟตามีน
- (ค) แอมเฟตามีน
- (ง) ๓,๔-เมทิลลีนไดออกซีเมทแอมเฟตามีน
- (จ) เมทิลลีนไดออกซีแอมเฟตามีน
- (ฉ) เอ็น เอทิล เอ็มดีเอ หรือเอ็มดีอี

(๒) ยาเสพติดให้โทษในประเภท ๒ มี ๒ ชนิด ได้แก่

- (ก) โคคาอีน
- (ข) ฝิ่น

(๓) ยาเสพติดให้โทษในประเภท ๕ มี ๑ ชนิด ได้แก่ กัญชา

(๔) สารระเหยตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการใช้สารระเหย

ยาเสพติดให้โทษตาม (๑) และ (๒) ให้รวมถึงวัตถุที่เรียกชื่อเป็นอย่างอื่น แต่มีสูตรโครงสร้างทางเคมีอย่างเดียวกันกับยาเสพติดให้โทษดังกล่าว และเกลือใด ๆ ของยาเสพติดให้โทษดังกล่าวด้วย

๒. ปริมาณของยาเสพติดตาม ๑. สำหรับความผิดฐานเสพและมีไว้ในครอบครอง มีดังต่อไปนี้

(๑) ยาเสพติดให้โทษในประเภท ๑

(ก) เฮโรอีนมีน้ำหนักสุทธิไม่เกินหนึ่งร้อยมิลลิกรัม
(ข) เมทแอมเฟตามีนมีปริมาณไม่เกินห้าหน่วยการใช้ตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ หรือมีน้ำหนักสุทธิไม่เกินห้าร้อยมิลลิกรัม

(ค) แอมเฟตามีนมีปริมาณไม่เกินห้าหน่วยการใช้ตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ หรือมีน้ำหนักสุทธิไม่เกินห้าร้อยมิลลิกรัม

(ง) ๓,๔-เมทิลลีนไดออกซีเมทแอมเฟตามีนมีปริมาณไม่เกินห้าหน่วยการใช้ตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ หรือมีน้ำหนักสุทธิไม่เกินหนึ่งพันสองร้อยห้าสิบมิลลิกรัม

(จ) เมทิลลีนไดออกซีแอมเฟตามีนมีปริมาณไม่เกินห้าหน่วยการใช้ตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ หรือมีน้ำหนักสุทธิไม่เกินหนึ่งพันสองร้อยห้าสิบมิลลิกรัม

(ฉ) เอ็น เอทิล เอ็มดีเอ หรือเอ็มดีอี มีปริมาณไม่เกินห้าหน่วยการใช้ตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ หรือมีน้ำหนักสุทธิไม่เกินหนึ่งพันสองร้อยห้าสิบมิลลิกรัม

(๒) ยาเสพติดให้โทษในประเภท ๒

(ก) โคคาอีนมีน้ำหนักสุทธิไม่เกินสองร้อยมิลลิกรัม

(ข) ฝิ่นมีน้ำหนักสุทธิไม่เกินห้าพันมิลลิกรัม

(๓) ยาเสพติดให้โทษในประเภท ๕ ได้แก่ กัญชามีน้ำหนักสุทธิไม่เกินห้าพันมิลลิกรัม

ยาเสพติดให้โทษตาม (๑) และ (๒) ให้รวมถึงวัตถุที่เรียกชื่อเป็นอย่างอื่น แต่มีสูตรโครงสร้างทางเคมีอย่างเดียวกันกับยาเสพติดให้โทษดังกล่าว และเกลือใด ๆ ของยาเสพติดให้โทษดังกล่าวด้วย

ภาคผนวก ข
อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

Convention on the Rights of the Child

อารัมภบท

รัฐภาคีแห่งอนุสัญญานี้

พิจารณาว่า ตามหลักการที่ประกาศในกฎบัตรสหประชาชาตินั้น การยอมรับในศักดิ์ศรีแต่กำเนิดและสิทธิที่เท่าเทียมกัน ซึ่งไม่อาจเพิกถอนได้ของสมาชิกทั้งปวงของมวลมนุษยชาตินั้น เป็นรากฐานของเสรีภาพ ความยุติธรรมและสันติภาพในโลก

คำนึงว่า บรรดาประชาชนแห่งสหประชาชาติ ได้ยืนยันไว้ในกฎบัตรถึงความศรัทธาต่อสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานและต่อศักดิ์ศรีและคุณค่าของมนุษย์ และได้ตั้งเจตจำนงที่จะส่งเสริมความก้าวหน้าทางสังคมและมาตรฐานแห่งชีวิตที่ดีขึ้น ภายใต้เสรีภาพที่กว้างขวางขึ้น

ยอมรับว่า สหประชาชาติได้ประกาศ และตกลงในปฏิญญาและกติกาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนว่า ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพทั้งปวงที่กำหนดไว้ โดยปราศจากการแบ่งแยกไม่ว่าชนชาติใดๆ อาชีพเช่น เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือทางอื่น ต้นกำเนิดทางการเมืองหรือทางอื่น ต้นกำเนิดทางชาติหรือสังคม ทรัพย์สิน การเกิดหรือสถานอื่น

ระลึกว่า สหประชาชาติได้ประกาศในปฏิญญาสากลว่าเด็กมีสิทธิที่จะได้รับการดูแล และการช่วยเหลือเป็นพิเศษ

เชื่อว่า ครอบครัวในฐานะเป็นกลุ่มพื้นฐานของสังคมและเป็นสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สำหรับการเจริญเติบโตและความอยู่ดีกินดีของสมาชิกทุกคน โดยเฉพาะเด็กควรจะได้รับการคุ้มครองและการช่วยเหลือที่จำเป็นเพื่อที่จะสามารถมีความรับผิดชอบในชุมชนของคนได้อย่างเต็มที่

ยอมรับว่า เพื่อให้เด็กพัฒนาบุคลิกภาพได้อย่างกลมกลืนและเต็มที่ที่จะดำรงชีวิตที่เป็นตัวของตัวเองในสังคม และควรเลี้ยงดูเด็กตามเจตนารมณ์แห่งอุดมคติที่ประกาศไว้ในกฎบัตรของสหประชาชาติ โดยเฉพาะเจตนารมณ์แห่งสันติภาพ ศักดิ์ศรี ความอดกลั้น เสรีภาพ ความเสมอภาค และความเป็นเอกภาพ

คำนึงถึงว่า ได้มีการระบุถึงความจำเป็นที่จะขยายการดูแล โดยเฉพาะแก่เด็กในปฏิญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1924 และในปฏิญญาว่าด้วยสิทธิเด็กซึ่งสมัชชาได้รับเอาเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน ค.ศ. 1959 และได้มีการยอมรับในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ในกติกาสากลว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (โดยเฉพาะข้อ 23 และข้อ 24) ในกติกาสากลว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (โดยเฉพาะข้อ 10) และในธรรมนูญและตราสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องของทบวงการชำนัญพิเศษ และองค์การระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิภาพของเด็ก

คำนึงถึงว่า ตามที่ได้ระบุในปฏิญญาว่าด้วยสิทธิเด็กนั้น เด็กโดยเหตุที่ยังไม่เติบโตเต็มที่ทั้งทางร่างกายและจิตใจ จึงต้องการการพิทักษ์และการดูแลเป็นพิเศษ รวมถึงต้องการการคุ้มครองตามกฎหมายที่เหมาะสมทั้งก่อนและหลังการเกิด

ระลึกว่า บทบัญญัติของปฏิญญาว่าด้วยหลักกฎหมายและสังคมอันเกี่ยวกับการคุ้มครองและสวัสดิภาพเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับการอุปการะและการรับเป็นบุตรบุญธรรมทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ กฎระเบียบมาตรฐานขั้นต่ำสุดของสหประชาชาติสำหรับการบริหารงานยุติธรรมแก่ผู้เยาว์ (กฎปักกิ่ง) และปฏิญญาว่าด้วยการคุ้มครองสตรีและเด็กในภาวะฉุกเฉิน และกรณีพิพาทกันด้วยอาวุธ

ยอมรับว่า ประเทศทั้งปวงในโลกมีเด็กที่ดำรงชีวิตอยู่ในสภาวะที่ยากลำบากอย่างยิ่ง และเขาเหล่านั้นจำเป็นต้องได้รับการเอาใจใส่เป็นพิเศษ

พิจารณาตามสมควรถึงความสำคัญของประเพณี และค่านิยมทางวัฒนธรรมของชนแต่ละกลุ่มที่มีต่อการคุ้มครองและพัฒนาการอย่างกลมกลืนของเด็ก

ยอมรับ ความสำคัญของความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของเด็กในทุกๆ ประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศกำลังพัฒนา

ได้ตกลงกัน ดังนี้

ส่วนที่ 1

ข้อ 1

เพื่อความมุ่งประสงค์แห่งอนุสัญญานี้ เด็ก หมายถึง มนุษย์ทุกคนที่อายุต่ำกว่าสิบแปดปี เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะก่อนหน้านั้นตามกฎหมายที่ใช้บังคับแก่เด็กนั้น

ข้อ 2

1. รัฐภาคีจะเคารพและประกันสิทธิตามที่กำหนดไว้ในอนุสัญญานี้ แก่เด็กแต่ละคนที่อยู่ในเขตอำนาจของตน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติไม่ว่าชนิดใดๆ โดยไม่คำนึงถึง เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือทางอื่น ต้นกำเนิดทางชาติ ชาติพันธุ์ หรือสังคม ทรัพย์สิน ความทุพพลภาพ การเกิดหรือสถานะอื่นๆ ของเด็ก หรือบิดา มารดา หรือผู้ปกครองตามกฎหมาย

2. รัฐภาคีจะดำเนินการที่เหมาะสมทั้งปวง เพื่อที่จะประกันว่าเด็กได้รับการคุ้มครองจากการเลือกปฏิบัติ หรือการลงโทษในทุกรูปแบบ บนพื้นฐานของสถานภาพ กิจกรรมความคิดเห็นที่แสดงออกหรือความเชื่อของบิดา มารดา ผู้ปกครองตามกฎหมาย หรือสมาชิกในครอบครัวของเด็ก

ข้อ 3

1. ในกรกระทำที่ล่วงเกินเกี่ยวกับเด็ก ไม่ว่าจะกระทำโดยสถาบันสังคมสงเคราะห์ของรัฐหรือเอกชน ศาลยุติธรรม หน่วยงานฝ่ายบริหาร หรือองค์กรนิติบัญญัติ ผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงเป็นลำดับแรก

2. รัฐภาคีรับที่จะประกันให้มีการคุ้มครองและการดูแลแก่เด็กเท่าที่จำเป็นสำหรับความอยู่ดีของเด็กโดยคำนึงถึงสิทธิและหน้าที่ของบิดามารดา ผู้ปกครองตามกฎหมาย หรือบุคคลอื่นที่รับผิดชอบเด็กนั้นตามกฎหมายด้วย และเพื่อการนี้จึงดำเนินมาตรการทางนิติบัญญัติและบริหารที่เหมาะสมทั้งปวง

3. รัฐภาคีจะประกันว่า สถาบัน การบริการ และการอำนวยความสะดวกที่มีส่วนรับผิดชอบต่อการดูแลหรือการคุ้มครองเด็กนั้น จะเป็นไปตามมาตรฐานที่ได้กำหนดไว้โดยหน่วยงานที่มีอำนาจ โดยเฉพาะในด้านความปลอดภัยสุขภาพ และในเรื่องจำนวนและความเหมาะสมของเจ้าหน้าที่ ตลอดจนการกำกับดูแลที่มีประสิทธิภาพ

ข้อ 4

รัฐภาคีจะดำเนินมาตรการที่เหมาะสมทั้งปวง ทั้งด้านนิติบัญญัติ บริหาร และด้านอื่นๆ เพื่อการปฏิบัติให้เป็นไปตามสิทธิที่อนุสัญญานี้ได้ให้การยอมรับ ในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมนั้น รัฐภาคีจะดำเนินมาตรการเช่นว่านั้น โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเต็มที่และภายในกรอบของความร่วมมือระหว่างประเทศเมื่อจำเป็น

ข้อ 5

รัฐภาคีจะเคารพต่อความรับผิดชอบ สิทธิ และหน้าที่ของบิดามารดา หรือของสมาชิกของครอบครัวขยายหรือชุมชน ซึ่งกำหนดไว้โดยขนบธรรมเนียมในท้องถิ่น หรือของผู้ปกครองตามกฎหมายหรือบุคคลอื่นที่รับผิดชอบต่อเด็กตามกฎหมาย ในอันที่จะให้แนวทางและการแนะนำที่เหมาะสมในการใช้สิทธิของเด็กตามที่อนุสัญญานี้ให้การรับรอง ในลักษณะที่สอดคล้องกับความสามารถที่พัฒนาความวัยของเด็ก

ข้อ 6

1. รัฐภาคียอมรับว่า เด็กทุกคนมีสิทธิคิดว่าจะมีชีวิต
2. รัฐภาคีจะประกันอย่างเต็มที่เท่าที่จะทำได้ ให้มีการอยู่รอด และการพัฒนาของเด็ก

ข้อ 7

1. เด็กจะได้รับการจดทะเบียนทันทีหลังการเกิด และจะมีสิทธิที่จะมีชื่อนับแต่เกิด และสิทธิที่จะได้สัญชาติ และเท่าที่จะเป็นไปได้ สิทธิที่จะรู้จักและได้รับการดูแลเลี้ยงดูจากบิดามารดาของตน
2. รัฐภาคีจะประกันให้มีการปฏิบัติตามสิทธิเหล่านี้ตามกฎหมายภายในและพันธกรณีของรัฐภาคีที่มีอยู่

ภายใต้ตราสารระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่เด็กจะตกอยู่ในสถานะไร้สัญชาติ

ข้อ 8

1. รัฐภาคีรับที่จะเคารพต่อสิทธิของเด็ก ในการรักษาเอกลักษณ์ของตนไว้รวมถึงสัญชาติ ชื่อ และ ความสัมพันธ์ทางครอบครัวของคนตามที่กฎหมายรับรอง โดยปราศจากการแทรกแซงที่มีขอบด้วยกฎหมาย
2. ในกรณีที่มีการตัดเอกลักษณ์บางอย่าง หรือทั้งหมดของเด็กออกไปโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย รัฐภาคี จะให้ความช่วยเหลือและความคุ้มครองตามสมควร เพื่อให้เอกลักษณ์ของเด็กกลับคืนมาโดยเร็ว

ข้อ 9

1. รัฐภาคีจะประกันว่า เด็กจะไม่ถูกแยกจากบิดามารดาโดยขัดกับความประสงค์ของบิดามารดา เว้นแต่ ในกรณีที่หน่วยงานที่มีอำนาจ ซึ่งอาจถูกทบทวนโดยทางศาลจะกำหนดตามกฎหมายและวิธีพิจารณาที่ใช้บังคับ อยู่ว่า การแยกเช่นนี้จำเป็นเพื่อผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก การกำหนดเช่นนี้อาจจำเป็นในกรณีเฉพาะ เช่น ใน กรณีที่เด็กถูกระงับโดยมิชอบ หรือถูกทอดทิ้งละเลยโดยบิดามารดา หรือในกรณีที่บิดามารดาอยู่แยกกันและต้อง มีการตัดสินใจว่าเด็กจะนำกลับไป
2. ในการดำเนินการใดๆ ตามวรรค 1 ของข้อนี้ จะให้โอกาสทุกฝ่ายที่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม ในการดำเนินการดังกล่าว และแสดงความคิดเห็นของคนให้ประจักษ์
3. รัฐภาคีจะเคารพต่อสิทธิของเด็กที่ถูกแยกจากบิดาหรือมารดา หรือจากทั้งคู่อันที่ จะรักษา ความสัมพันธ์ส่วนตัว และการติดต่อโดยตรงทั้งกับบิดาและมารดาอย่างสม่ำเสมอ เว้นแต่เป็นการขัดต่อ ผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก
4. ในกรณีที่การแยกเช่นนี้ เป็นผลมาจากการกระทำใดๆ โดยรัฐภาคีต่อบิดาหรือมารดา หรือทั้งบิดา และมารดา หรือต่อเด็ก เช่น การกักขัง การจำคุก การเนรเทศ การส่งตัวออกนอกประเทศ หรือการเสียชีวิต (รวมทั้งการเสียชีวิตอันเกิดจากสาเหตุใด ๆ ที่เกิดขึ้นขณะที่ผู้นั้นอยู่ในการควบคุมของรัฐ) หากมีการร้องขอ รัฐ ภาคีนั้นจะต้องให้ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นเกี่ยวกับที่อยู่ของสมาชิกครอบครัวที่หายไปแก่บิดามารดา เด็ก หรือใน กรณีที่เหมาะสมแก่สมาชิกคนอื่นของครอบครัว เว้นแต่เนื้อหาของข้อมูลข่าวสารนั้นจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อ ความอยู่ดีของเด็ก อนึ่ง รัฐภาคีจะให้การประกันต่อไปว่า การยื่นคำร้องขอเช่นนั้นจะไม่ก่อให้เกิดผลร้ายต่อ บุคคลที่เกี่ยวข้อง

ข้อ 10

1. ตามพันธกรณีของรัฐภาคี ภายใต้ข้อ 9 วรรค 1 คำร้องของเด็ก หรือบิดามารดาของเด็ก ที่จะเดินทางเข้าหรือออกนอกรัฐภาคี เพื่อวัตถุประสงค์ของการกลับไปอยู่ร่วมกันใหม่เป็นครอบครัว จะได้รับการ ดำเนินการโดยรัฐภาคีในลักษณะที่เป็นคุณ มีมนุษยธรรมและรวดเร็ว รัฐภาคีจะประกันอีกด้วยว่า การยื่นคำร้อง ดังกล่าวจะไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อผู้ร้องและสมาชิกในครอบครัวของผู้ร้อง

2. เด็กที่บิดามารดาอาศัยอยู่ต่างรัฐกันกับเด็ก จะมีสิทธิที่จะรักษาความสัมพันธ์ส่วนตัว และการติดต่อโดยตรงกับทั้งบิดาและมารดาได้อย่างสม่ำเสมอ เว้นแต่ในสภาพการณ์พิเศษ เพื่อการนี้และตามพันธกรณีของรัฐภาคีภายใต้ข้อ 9 วรรค 1 รัฐภาคีจะเคารพต่อสิทธิของเด็ก และบิดามารดาของเด็กในอันที่จะเดินทางออกนอกประเทศใดๆ รวมทั้งประเทศของตน และสิทธิที่จะเดินทางเข้าประเทศของตน สิทธิที่จะเดินทางออกนอกประเทศใดๆ จะอยู่ภายใต้ข้อจำกัดที่ที่กำหนดไว้โดยกฎหมายเท่านั้น และซึ่งจำเป็นสำหรับการรักษาความมั่นคงแห่งชาติ ความสงบเรียบร้อย สาธารณสุข หรือศีลธรรมของประชาชน หรือสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น และสอดคล้องกับสิทธิอื่นๆ ที่ได้รับการยอมรับในอนุสัญญานี้

ข้อ 11

1. รัฐภาคีจะดำเนินมาตรการต่าง ๆ ที่จะหยุดยั้งการโยกย้ายเด็ก และการไม่ส่งเด็กกลับคืนจากต่างประเทศที่มีขอบข่ายกฎหมาย
2. เพื่อการนี้ รัฐภาคีจะส่งเสริมให้มีการจัดทำความตกลงทวิภาคี หรือพหุภาคี หรือการภาคยานุวัติความตกลงที่มีอยู่

ข้อ 12

1. รัฐภาคีจะประกันแก่เด็กที่สามารถมีความคิดเห็นเป็นของตนเองได้แล้ว ซึ่งสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นเหล่านั้นโดยเสรีในทุกๆ เรื่องที่มีผลกระทบต่อเด็ก ทั้งนี้ ความคิดเห็นดังกล่าวของเด็กจะได้รับการพิจารณาตามสมควรแก่อายุและวุฒิภาวะของเด็กนั้น
2. เพื่อความมุ่งประสงค์นี้ เด็กจะได้รับโดยเฉพาะอย่างยิ่งโอกาสที่จะมีสิทธิ มีเสียงในกระบวนการพิจารณาทางตุลาการ และทางปกครองใดๆ ที่มีผลกระทบต่อเด็ก ไม่ว่าจะโดยตรง หรือโดยผ่านผู้แทน หรือองค์กรที่เหมาะสม ในลักษณะที่สอดคล้องกับระเบียบวิธีปฏิบัติตามกฎหมายภายใน

ข้อ 13

1. เด็กจะมีสิทธิที่จะมีเสรีภาพในการแสดงออก สิทธินี้จะรวมถึงเสรีภาพที่จะแสวงหา ได้รับ หรือถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร และความคิดทุกลักษณะ โดยไม่ถูกจำกัดโดยเขตแดน ไม่ว่าจะโดยวาจา ลายลักษณ์อักษร หรือการตีพิมพ์ในรูปแบบของศิลปะ หรือผ่านสื่อใดตามที่เด็กเลือก
2. การใช้สิทธิดังกล่าวนี้อาจอยู่ภายใต้ข้อจำกัดบางประการ แต่ข้อจำกัดเหล่านี้ต้องเป็นข้อจำกัดเช่นที่บัญญัติตามกฎหมาย และเช่นที่จำเป็นเท่านั้น

ก) เพื่อการเคารพต่อสิทธิ และชื่อเสียงของบุคคลอื่น หรือ

ข) เพื่อการรักษาความมั่นคงแห่งชาติ หรือความสงบเรียบร้อย หรือสาธารณสุข หรือศีลธรรมของประชาชน

ข้อ 14

1. รัฐภาคีจะเคารพต่อสิทธิของเด็กที่จะมีเสรีภาพทางความคิด มโนธรรม และศาสนา
2. รัฐภาคีจะเคารพต่อสิทธิและหน้าที่ของบิดามารดา และผู้ปกครองตามกฎหมาย ในกรณีที่เหมาะสม ในอันที่จะให้แนวทางแก่เด็กในการใช้สิทธิของตน ในลักษณะที่สอดคล้องกับความสามารถที่พัฒนาตามวัยของเด็ก
3. เสรีภาพในการแสดงออกทางศาสนา หรือความเชื่อของตน อาจอยู่เพียงภายใต้ข้อจำกัดเช่นที่กำหนดโดยกฎหมายเท่านั้น และเช่นที่จำเป็นที่จะรักษาความปลอดภัย ความสงบเรียบร้อย สาธารณสุขหรือศีลธรรมของประชาชนหรือสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลอื่น

ข้อ 15

1. รัฐภาคียอมรับสิทธิของเด็กที่จะมีเสรีภาพในการสมาคม และเสรีภาพในการชุมนุมอย่างสงบ
2. ไม่อาจมีการจำกัดการใช้สิทธิเหล่านี้ นอกเหนือจากข้อจำกัดที่กำหนดขึ้นโดยสอดคล้องกับกฎหมาย และที่จำเป็นสำหรับสังคมประชาธิปไตย เพื่อประโยชน์ของความมั่นคงแห่งชาติ หรือความปลอดภัยของประชาชน ความสงบเรียบร้อย การคุ้มครองค่านิยมทางศาสนา หรือศีลธรรม หรือการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น

ข้อ 16

1. เด็กจะไม่ถูกแทรกแซงโดยพลการ หรือโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายในความเป็นส่วนตัว ครอบครัว บ้าน หรือหนังสือโต้ตอบ รวมทั้งจะไม่ถูกกระทำโดยมิชอบต่อเกียรติและชื่อเสียง
2. เด็กมีสิทธิได้รับการคุ้มครองทางกฎหมายจากการแทรกแซง หรือการกระทำดังกล่าว

ข้อ 17

รัฐภาคียอมรับในหน้าที่อันสำคัญของสื่อมวลชน และจะประกันว่า เด็กสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและวัสดุจากแหล่งต่าง ๆ กัน ทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลข่าวสารและวัสดุที่มุ่งส่งเสริมความผาสุกทั้งทางสังคม จิตใจ และศีลธรรม ตลอดจนสุขภาพกายและจิตของเด็ก เพื่อการนี้รัฐภาคีจะ

- ก) ส่งเสริมให้สื่อมวลชนเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและวัสดุที่จะมีประโยชน์ทางสังคมและวัฒนธรรมแก่เด็กและโดยสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของข้อ 29
- ข) ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในการผลิต แลกเปลี่ยนและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและวัสดุดังกล่าว จากแหล่งข้อมูลทางวัฒนธรรมทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ
- ค) ส่งเสริมการผลิตและเผยแพร่หนังสือสำหรับเด็ก

จ) ส่งเสริมให้สื่อมวลชนให้ความสนใจเป็นพิเศษกับความจำเป็นทางด้านภาษาของเด็กที่เป็นสมาชิกของชนกลุ่มน้อยหรือชนพื้นเมือง

จ) ส่งเสริมการพัฒนาแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการป้องกันเด็ก จากข้อมูล ข่าวสารและวัสดุที่เป็นอันตรายต่อความอยู่ดีกินดีของเด็ก ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงบัญญัติในข้อ 13 และ 18

ข้อ 18

1. รัฐภาคีจะให้ความพยายามอย่างที่สุด เพื่อประกันให้มีการยอมรับหลักการที่ว่าทั้ง บิดาและมารดา มีความรับผิดชอบร่วมกันในการเลี้ยงดูและพัฒนาเด็ก บิดามารดา หรือผู้ปกครองตามกฎหมายแล้วแต่กรณี เป็นผู้รับผิดชอบเบื้องต้นในการเลี้ยงดูและการพัฒนาเด็ก โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นพื้นฐาน

2. เพื่อความประสงค์ในการให้หลักประกัน และส่งเสริมสิทธิที่กำหนดไว้ในอนุสัญญานี้ รัฐภาคีจะให้ความช่วยเหลือที่เหมาะสมแก่บิดามารดา และผู้ปกครองตามกฎหมายในอันที่จะปฏิบัติความรับผิดชอบของตนในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก และจะประกันให้มีการพัฒนาสถาบันการอำนวยความสะดวก และการบริการต่างๆ สำหรับการดูแลเด็ก

3. รัฐภาคีจะดำเนินมาตรการที่เหมาะสมทั้งปวงที่จะประกันว่า บุตรของบิดามารดาที่ทำงานมีสิทธิได้รับประโยชน์จากการบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการดูแลเด็กที่พวกเขาจะมีสิทธิจะได้

ข้อ 19

1. รัฐภาคีจะดำเนินมาตรการที่เหมาะสมทั้งปวง ด้านนิติบัญญัติ บริหาร สังคมและการศึกษา ในอันที่จะคุ้มครองเด็กจากรูปแบบทั้งปวงของความรุนแรง ทั้งทางร่างกายและจิต การทำร้ายหรือการกระทำอันมิชอบ การทอดทิ้งหรือการปฏิบัติโดยประมาท การปฏิบัติที่ผิดหรือการแสวงประโยชน์ รวมถึงการกระทำอันมิชอบทางเพศ ขณะอยู่ในความดูแลของบิดามารดา ผู้ปกครองตามกฎหมาย หรือบุคคลอื่นใดซึ่งเด็กนั้นอยู่ในความดูแล

2. ความเคแจะเหมาะสม มาตรการคุ้มครองเช่นว่านี้ ควรรวมถึง กระบวนการที่มีประสิทธิภาพ สำหรับการ จัดตั้งแผนงานทางสังคม ในอันที่จะให้การสนับสนุนที่จำเป็นแก่เด็กและบุคคลซึ่งเด็กนั้นอยู่ในความดูแล ตลอดจนกระบวนการที่มีประสิทธิภาพสำหรับการป้องกันในรูปแบบอื่น และให้มีการระบุน การรายงานการส่งเรื่อง เพื่อพิจารณา การสืบสวน การปฏิบัติและการติดตามเรื่องของการปฏิบัติที่ผิดต่อเด็กตามที่ระบุนมาแล้วข้างต้น และในกรณีที่เหมาะสมให้ทางตุลาการเข้ามามีส่วนร่วมด้วย

ข้อ 20

1. เด็กที่ถูกพรากจากสภาพครอบครัว ไม่ว่าจะโดยถาวรหรือชั่วคราว หรือที่ไม่อาจปล่อยให้อยู่ในสภาพที่ว่านั้น เพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กเอง จะได้รับการคุ้มครองและความช่วยเหลือพิเศษที่จัดให้โดยรัฐ

2. รัฐภาคีจะประกันให้มีการดูแลแก่เด็กเช่นว่านั้นตามกฎหมายภายใน

3. นอกเหนือจากประการอื่นแล้ว การดูแลดังกล่าวอาจรวมถึงการจัดหาผู้อุปถัมภ์ กาฟาลาห์ของกฎหมายอิสลาม การรับบุตรบุญธรรม หรือถ้าจำเป็นการจัดให้อยู่ในความดูแลของสถาบันที่เหมาะสมสำหรับการดูแลเด็ก ในการพิจารณาถึงหนทางแก้ไขให้คำนึงถึงการควรให้ความต่อเนื่องในการเลี้ยงดูเด็ก และภูมิหลังทางชาติพันธุ์ ศาสนาและวัฒนธรรมและภาษาของเด็ก

ข้อ 21

รัฐภาคีซึ่งยอมรับและ/หรือยอมให้มีระบบการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมจะประกันว่าประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นข้อพิจารณาที่สำคัญที่สุด และจะ

ก) ประกันว่าการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจเท่านั้น ซึ่งเป็นผู้กำหนดตามกฎหมายและวิธีพิจารณาที่ใช้บังคับอยู่ และอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลข่าวสารทั้งปวงที่เกี่ยวข้องและเชื่อถือได้ว่า การรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมนั้นกระทำได้เมื่อคำนึงถึงสถานภาพของเด็กในส่วนที่เกี่ยวกับบิดามารดา ญาติพี่น้อง และผู้ปกครองตามกฎหมาย และในกรณีที่จำเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องได้ให้ความยินยอมอย่างผู้เข้าใจเรื่องต่อการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมโดยได้รับคำปรึกษาตามที่จำเป็น

ข) ยอมรับว่าการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมข้ามประเทศอาจถือได้ว่าเป็นทางเลือกหนึ่งของการดูแลเด็ก หากไม่สามารถจัดหาผู้อุปถัมภ์ หรือครอบครัวที่รับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมให้เด็กได้ หรือไม่สามารถให้เด็กได้รับการดูแลด้วยวิธีการอันเหมาะสมในประเทศต้นกำเนิดของเด็กนั้น

ค) ประกันว่าเด็กที่อยู่ในข่ายของการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมข้ามประเทศ จะได้รับมาตรการคุ้มครองและมาตรฐานเช่นเดียวกับที่ใช้อยู่ในกรณีการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมภายในประเทศ

ง) ดำเนินมาตรการที่เหมาะสมทั้งปวงเพื่อประกันว่า ในการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมข้ามประเทศนั้น การจัดหาผู้อุปถัมภ์แก่เด็ก จะไม่ส่งผลให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับประโยชน์ทางการเงินที่ไม่สมควรจากกรณี

จ) ส่งเสริมเมื่อเป็นการเหมาะสมซึ่งความมุ่งหมายของข้อนี้ โดยการจัดทำข้อตกลงหรือความตกลงทวิภาคีหรือพหุภาคี และภายในกรอบนี้พยายามที่จะประกันว่า การจัดหาผู้อุปถัมภ์แก่เด็กในอีกประเทศหนึ่งนั้นได้กระทำโดยหน่วยงานหรือองค์กรที่มีอำนาจ

ข้อ 22

1. รัฐภาคีจะดำเนินการที่เหมาะสมที่จะประกันว่า เด็กที่ร้องขอสถานะเป็นผู้ลี้ภัย หรือที่ได้รับการพิจารณาเป็นผู้ลี้ภัยตามกฎหมายหรือกระบวนการภายในหรือระหว่างประเทศที่ใช้บังคับ ไม่ว่าจะมียุติบัตรของเด็กหรือบุคคลอื่นติดตามมาด้วยหรือไม่ก็ตาม จะได้รับการคุ้มครองและความช่วยเหลือทางมนุษยธรรมที่เหมาะสมในการได้รับสิทธิที่มีอยู่ตามที่ระบุไว้ในอนุสัญญานี้ และในตราสารระหว่างประเทศอื่นๆ อันเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนหรือมนุษยธรรม ซึ่งรัฐดังกล่าวเป็นภาคี

2. เพื่อวัตถุประสงค์นี้ รัฐภาคีจะให้ความร่วมมือตามที่พิจารณาว่าเหมาะสมแก่ความพยายามใด ๆ ของทั้งองค์การสหประชาชาติ และองค์การระดับรัฐบาล หรือองค์การที่มีระดับรัฐบาลอื่นที่มีอำนาจ ซึ่งร่วมมือกับ

องค์การสหประชาชาติในการคุ้มครองและช่วยเหลือเด็กเช่นว่า และในการติดตามหาบิดามารดาหรือสมาชิกอื่นของครอบครัวของเด็กผู้ลี้ภัย เพื่อให้ได้รับข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นสำหรับการกลับไปอยู่ร่วมกันใหม่เป็นครอบครัวของเด็ก ในกรณีที่ไม่สามารถค้นพบบิดามารดาหรือสมาชิกอื่นๆ ของครอบครัว เด็กนั้นจะได้รับการคุ้มครองเช่นเดียวกับเด็กที่ถูกพรากจากสภาพครอบครัว ทั้งที่เป็นการถาวรหรือชั่วคราวไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใด ดังเช่นที่ได้ระบุไว้ในอนุสัญญานี้

ข้อ 23

1. รัฐภาคียอมรับว่าเด็กที่พิการทางร่างกายหรือจิต ควรมีชีวิตที่สมบูรณ์ และปกติสุขในสภาพที่ประกันในศักดิ์ศรี ส่งเสริมการพึ่งพาตนเองและเอื้ออำนวยให้เด็กมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในชุมชน

2. รัฐภาคียอมรับในสิทธิของเด็กพิการที่จะได้รับการดูแลเป็นพิเศษ และจะสนับสนุนและประกันที่จะขยายเท่าที่ก้ำกั๋งทรัพยากรจะอำนวย ความช่วยเหลือซึ่งมีการร้องขอและซึ่งเหมาะสมกับสภาพของเด็ก และสภาพการณ์ของบิดา มารดา หรือบุคคลอื่นที่ดูแลเด็ก ไปยังเด็กที่อยู่ในเกณฑ์และผู้ที่เกี่ยวข้องในการดูแลเด็ก

3. โดยยอมรับความจำเป็นพิเศษของเด็กพิการ ความช่วยเหลือที่ให้ความวรรค 2 ของข้อนี้ เป็นการให้เปล่าเท่าที่จะเป็นไปได้ ทั้งนี้ โดยพิจารณาถึงก้ำกั๋งทรัพยากรของบิดามารดา หรือบุคคลอื่นที่ดูแลเด็ก และความช่วยเหลือเช่นว่าจะถูกกำหนดขึ้นเพื่อที่จะประกันว่า เด็กพิการจะสามารถอย่างมีประสิทธิภาพที่จะเข้าถึงและการศึกษา การฝึกอบรม การบริการดูแลสุขภาพ การบริการด้านการฟื้นฟูสภาพ การเตรียมสำหรับการจ้างงาน และโอกาสทางด้านสันตินาการในลักษณะที่ส่งเสริมให้เด็กสามารถบรรลุผลสำเร็จอย่างเต็มที่เท่าที่เป็นไปได้ในการเข้ากับสังคมและการพัฒนาตนเอง ซึ่งรวมถึงการพัฒนาทางวัฒนธรรมและจิตใจด้วย

4. ภายใต้อบรมภาคีความร่วมมือระหว่างประเทศ รัฐภาคีจะส่งเสริมการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่เหมาะสม ในด้านการดูแลสุขภาพเชิงป้องกัน และด้านการรักษาเด็กพิการทางการแพทย์ ทางจิตวิทยา และทางการฟื้นฟูสมรรถภาพ รวมทั้งการเผยแพร่ และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวิธีการฟื้นฟูการศึกษา และการบริการด้านการฝึกอาชีพ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยให้รัฐภาคีสามารถปรับปรุงความสามารถและทักษะ และเพิ่มพูนประสบการณ์ในด้านนี้ ในเรื่องนี้ความต้องการของประเทศกำลังพัฒนาควรได้รับการคำนึงถึงเป็นพิเศษ

ข้อ 24

1. รัฐภาคียอมรับในสิทธิของเด็กที่จะได้รับมาตรฐานสาธารณสุขที่สูงที่สุดเท่าที่จะหาได้และถึงอำนวยความสะดวก สำหรับการบำบัดรักษาความเจ็บป่วยและการฟื้นฟูสุขภาพ รัฐภาคีจะพยายามดำเนินการที่ประกันว่าไม่มีเด็กคนใดถูกกีดกันสิทธิในการรับบริการดูแลสุขภาพเช่นนั้น

2. รัฐภาคีจะให้มีการปฏิบัติตามซึ่งสิทธินี้อย่างเต็มที่ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งจะดำเนินการที่เหมาะสมดังนี้

ก) ลดการเสียชีวิตของทารก และเด็ก

5. คณะกรรมการจะรายงานกิจกรรมของตนต่อสมาชิกใหญ่สหประชาชาติ โดยผ่านคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมทุกๆ สองปี

6. รัฐภาคีจะทำให้รายงานดังกล่าว เป็นที่ทราบกันอย่างกว้างขวางในประเทศของตน

ข้อ 45

เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติตามอนุสัญญาอย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อสนับสนุนความร่วมมือระหว่างประเทศในด้านที่อนุสัญญาครอบคลุมถึง

ก) ทบวงการชำนัญพิเศษต่าง ๆ องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ และองค์กรอื่นๆ ของสหประชาชาติมีสิทธิเข้าร่วมในการพิจารณาเกี่ยวกับการปฏิบัติตามบทบัญญัติต่างๆ ของอนุสัญญานี้ที่อยู่ในขอบข่ายอำนาจขององค์กรเหล่านั้น คณะกรรมการอาจเชิญทบวงการชำนัญพิเศษ องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ และองค์กรที่มีอำนาจอื่นๆ ของสหประชาชาติ ซึ่งคณะกรรมการพิจารณาว่าเหมาะสมให้คำปรึกษาเฉพาะด้านในเรื่องการปฏิบัติตามอนุสัญญานี้ ในเรื่องที่อยู่ในขอบข่ายอำนาจขององค์กรเหล่านั้น คณะกรรมการอาจเชิญทบวงการชำนัญพิเศษ องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ และองค์กรของสหประชาชาติอื่นๆ ให้เสนอรายงานเรื่องการปฏิบัติตามอนุสัญญาในเรื่องที่อยู่ในขอบข่ายกิจกรรมขององค์กรนั้นๆ

ข) คณะกรรมการจะนำส่งรายงานใด ๆ จากรัฐภาคีที่มีคำร้อง หรือที่ระบุความต้องการคำปรึกษา หรือความช่วยเหลือทางเทคนิค พร้อมด้วยข้อสังเกตและข้อเสนอแนะของคณะกรรมการต่อคำร้องขอ หรือชี้แจงความต้องการเหล่านั้น หากมีไปยังทบวงการชำนัญพิเศษ องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ และองค์กรที่มีอำนาจอื่นๆ ตามที่พิจารณาเห็นเหมาะสม

ค) คณะกรรมการอาจเสนอแนะต่อสมาชิกใหญ่ ขอให้เลขาธิการฯ ดำเนินการศึกษาในนามของคณะกรรมการ ในประเด็นเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของเด็ก

ง) คณะกรรมการอาจจัดทำข้อเสนอแนะและข้อเสนอแนะทั่วไป โดยอาศัยข้อมูลข่าวสารที่ได้รับตามข้อ 44 และ 45 ของอนุสัญญานี้ ข้อเสนอแนะและข้อเสนอแนะทั่วไปดังกล่าว จะถูกส่งไปให้รัฐภาคีที่เกี่ยวข้องและรายงานไปยังสมาชิกใหญ่หรือข้อวิจารณ์จากรัฐภาคี หากมี

ส่วนที่ 3

ข้อ 46

อนุสัญญานี้จะเปิดให้มีการลงนามโดยรัฐทั้งปวง

ข้อ 47

อนุสัญญานี้ต้องได้รับการสัตยาบัน เลขานุการสหประชาชาติจะเป็นผู้เก็บรักษาสัตยาบันสาร

ข้อ 48

อนุสัญญานี้จะยังคงเปิดสำหรับการภาคยานุวัติโดยรัฐ เลขานุการสหประชาชาติจะเป็นผู้เก็บรักษาภาคยานุวัติสาร

ข้อ 49

1. อนุสัญญานี้จะมีผลใช้บังคับในวันที่สามสิบนับจากวันที่สัตยาบันสารหรือภาคยานุวัติสารฉบับที่สี่สิบได้มอบไว้กับเลขานุการสหประชาชาติ
2. สำหรับแต่ละรัฐที่ให้สัตยาบันหรือภาคยานุวัติอนุสัญญานี้ภายหลังจากการมอบสัตยาบันสารหรือภาคยานุวัติสารฉบับที่สี่สิบไว้แล้ว อนุสัญญานี้จะมีผลใช้บังคับกับรัฐนั้น ๆ ในวันที่สามสิบนับจากวันที่รัฐนั้นได้มอบสัตยาบันสารหรือภาคยานุวัติสาร

ข้อ 50

1. รัฐภาคีใด ๆ อาจเสนอข้อแก้ไข และยื่นต่อเลขานุการสหประชาชาติ จากนั้นเลขานุการสหประชาชาติจะต้องส่งข้อแก้ไขที่เสนอนั้นแก่รัฐภาคีต่าง ๆ พร้อมกับคำร้องขอให้รัฐภาคีระบุนว่า คนต้องการให้มีการประชุมของรัฐภาคีเพื่อวัตถุประสงค์ในการพิจารณาและลงคะแนนเสียงต่อข้อเสนอนั้นหรือไม่ ในกรณีที่ยกเว้นสี่เดือนนับจากวันที่ได้ส่งข้อเสนอนั้น มีรัฐภาคีจำนวนอย่างน้อยที่สุดหนึ่งในสามเห็นด้วยกับการจัดประชุมดังกล่าว เลขานุการสหประชาชาติจะจัดประชุมภายใต้การสนับสนุนของสหประชาชาติ ข้อแก้ไขใดๆ ที่รัฐภาคีส่วนใหญ่ซึ่งเข้าประชุม และลงคะแนนเสียงในการประชุมได้รับเอาไว้จะถูกเสนอต่อสมัชชาใหญ่เพื่อให้ความเห็นชอบ
2. ข้อแก้ไขที่ได้รับการรับเอาตามวรรค 1 ของข้อนี้ จะมีผลใช้บังคับเมื่อได้รับความเห็นชอบจากสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ และได้รับการยอมรับโดยเสียงส่วนใหญ่จำนวนสองในสามของรัฐภาคี
3. เมื่อข้อแก้ไขนี้มีผลใช้บังคับ ข้อแก้ไขนั้นจะมีผลผูกพันกับรัฐภาคีที่ให้การยอมรับ รัฐภาคีอื่นจะยังคงผูกพันตามบทบัญญัติของอนุสัญญานี้และตามข้อแก้ไขก่อนหน้านั้นใด ๆ ที่รัฐภาคีดังกล่าวได้ให้การยอมรับแล้ว

ข้อ 51

1. เลขานุการสหประชาชาติจะรับและเวียนให้รัฐทั้งปวง ซึ่งด้วยทหข้อสงวนที่รัฐได้กำหนดไว้เมื่อเวลาให้ สัตยบันหรือภาคยานุวัติ
2. ห้ามมิให้ตั้งข้อสงวนที่ไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และความมุ่งหมายของอนุสัญญานี้
3. อาจถอนข้อสงวนในเวลาใดก็ได้ โดยการแจ้งการถอนนั้นแก่เลขานุการสหประชาชาติ ซึ่งจะแจ้งให้รัฐ ทั้งปวงทราบต่อไป การแจ้งดังกล่าวจะมีผลนับแต่วันที่เลขานุการฯ ได้รับการแจ้งนั้น

ข้อ 52

รัฐภาคีอาจบอกเลิกอนุสัญญานี้ โดยการแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรไปยังเลขานุการสหประชาชาติ การ บอกเลิกจะมีผลหนึ่งปีหลังจากวันที่เลขานุการฯ ได้รับการแจ้งดังกล่าว

ข้อ 53

เลขานุการสหประชาชาติได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้เก็บรักษอนุสัญญานี้

ข้อ 54

ต้นฉบับของอนุสัญญานี้ซึ่งทำไว้เป็นภาษาอาหรับ จีน อังกฤษ ฝรั่งเศส รัสเซีย และสเปน มีความถูกต้อง เท่าเทียมกันจะเก็บรักษาไว้กับเลขานุการสหประชาชาติเพื่อเป็นพยานแก่การนี้ ผู้มีอำนาจเต็มที่ลงนามข้างท้ายนี้ซึ่ง ได้รับมอบอำนาจโดยชอบจากรัฐบาลของตนได้ลงนามในอนุสัญญานี้

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล

นายธนาวัฒน์ ภัทรปิตตานนท์

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2552 นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร

ตำแหน่งและสถานที่ทำงานปัจจุบัน

พ.ศ. 2552 – 2555 ผู้ช่วยดำเนินงานของสมาชิกวุฒิสภา

คร.ศิริเรก ถึงฝั่ง

พ.ศ. 2556 – ปัจจุบัน นิติกร การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค

สำนักงานใหญ่

